
POLICIJA I SIGURNOST

Broj 1/19.

- 1 Mirko Bilandžić, Tonći Prodan, Ante Mrčela: Kultura i terorizam: kulturna baština pomorskih povijesnih gradova u protuterorističkim strategijama
- 15 Zdravko Valenta, Ana Butković, Ruža Karlović: Osvrt na dosadašnji rad kontakt-policajaca Policijske uprave zagrebačke
- 27 Andrea Ledić, Gorana Rosandić: Comparing Latin with Cyrillic Scripts in Handwriting Identification?
- 44 Željko Karas, Silvija Pejaković-Đipić: Stajališta Europskog suda za ljudska prava o policijskoj ovlasti provjere istovjetnosti osoba

---

Polic. sigur. (Zagreb) – god. 28 – br. 1, str. 1 – 110, Zagreb, siječanj – ožujak 2019.

POLICIJA I SIGURNOST

Godina 28 – Broj 1/19.

Časopis je u razdoblju od 1953. do 1991. godine izlazio pod nazivom Priručnik za stručno obrazovanje radnika organa unutrašnjih poslova

Polic. sigur. (Zagreb) – god. 28 – br. 1, str. 1 – 110, Zagreb, siječanj – ožujak 2019.

Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske

Nakladnik/Publisher: **Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske**, Policijska akademija/
Ministry of the Interior of the Republic of Croatia, Police Academy

Za nakladnika/For the Publisher: Dubravko Novak

Uređivački odbor/Editorial Board: Nikola Milina, mr. sc. Cvjetko Obradović, Ante Delipetar, Dubravko Novak, dr. sc. Davorka Martinjak

Stručni odbor/Expert Board: dr. sc. Krunoslav Borovec (Visoka policijska škola, Policijska akademija, Ravnateljstvo policije, Ministarstvo unutarnjih poslova), dr. sc. Ruža Karlović (Visoka policijska škola, Policijska akademija, Ravnateljstvo policije, Ministarstvo unutarnjih poslova), dr. sc. Ivana Glavina Jelaš (Visoka policijska škola, Policijska akademija, Ravnateljstvo policije, Ministarstvo unutarnjih poslova), dr. sc. Mirjana Kondor-Langer (Visoka policijska škola, Policijska akademija, Ravnateljstvo policije, Ministarstvo unutarnjih poslova), doc. dr. sc. Josip Pavliček (Visoka policijska škola, Policijska akademija, Ravnateljstvo policije, Ministarstvo unutarnjih poslova), prof. dr. sc. Leo Cvitanović (Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu), prof. dr. sc. Marija Definis-Gojanović (Medicinski fakultet Sveučilišta u Splitu), doc. dr. sc. Zvonimir Tomičić, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Pravni fakultet, prof. dr. sc. Gorazd Meško (Fakulteta za varnostne vede Univerza v Mariboru, Republika Slovenija), prof. dr. sc. Nedžad Korajlić (Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu, Republika Bosna i Hercegovina), dr. Anton Dengg, pukovnik (Landesverteidigungsakademie Wien / Institut für Friedenssicherung und Konfliktmanagement, Wien, Österreich)

Glavni urednik/Editor in Chief: doc. dr. sc. Stjepan Gluščić

Urednici/Editors: Antonija Rakuljić i Nikša Jelovčić

Lektorice/Language Editors: Slava Rosandić i Ksenija Vujčić

Korektorica/Proofreader: Slava Rosandić

Adresa uredništva/Editorial Address: MUP RH, Služba za razvoj policijskog obrazovanja i nakladničko-knjižničnu djelatnost, Zagreb, Avenija Gojka Šuška 1

Naklada/Printing: 500 primjeraka/copies

Priprema i tisak/Print and Typeset: Intergrafika TTŽ, Bistranska 19, Zagreb

Časopis je uvršten u bibliografske baze podataka/The Journal is included in the bibliographics databases of: Ulrich's Periodicals Directory, Elektronische Zeitschriftenbibliothek/Electronic Journals Library i Web of Science Core Collection (ESCI)

ISSN 1848-428X (online)

Časopis je u razdoblju od 1953. do 1991. godine izlazio pod naslovom Priručnik za stručno obrazovanje radnika organa unutrašnjih poslova/The journal was published under the title Manual for Professional Training of Law Enforcement Officers in the period from 1953 to 1991.

© *Ministry of the Interior of the Republic of Croatia, Police Academy*. All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior permission of the publisher.

Pretplata/Subscription: Časopis Policija i sigurnost izlazi četiri puta godišnje. Godišnja preplata na časopis Policija i sigurnost za fizičke osobe iznosi 120,00 kn, a za pravne osobe 240,00 kn. Narudžbe se šalju na adresu: MUP RH, Služba za razvoj policijskog obrazovanja i nakladničko-knjižničnu djelatnost, 10 040 Zagreb, Avenija Gojka Šuška 1. Uplaćuje se na IBAN državnog proračuna: HR1210010051863000160 model broj: HR63 s pozivom na broj primatelja: 7005-713-22365.

Tel.: + 385 1/2426 303, fax.: + 385 1/2426 419.

The journal Police and Security is published quarterly. The annual subscription to the journal Police and Security for individuals is 120,00 kunas, and for legal persons is 240,00 kunas. Subscription should be sent to the following address: Ministry of the Interior of the Republic of Croatia, Publishing Department, Avenija Gojka Šuška 1, 10 040 Zagreb. Payment should be made to the state treasury transfer account: HR121001005-1863000160 with reference number 7005-713-22365.

Tel.: + 385 1/2426 303, fax.: + 385 1/2426 419.

SADRŽAJ

- 1 Mirko Bilandžić, Tonči Prodan, Ante Mrčela: Kultura i terorizam: kulturna baština pomorskih povijesnih gradova u protuterorističkim strategijama (*izvorni znanstveni članak*)
- 15 Zdravko Valenta, Ana Butković, Ruža Karlović: Osvrt na dosadašnji rad kontakt-policajaca Policijske uprave zagrebačke (*izvorni znanstveni članak*)
- 27 Andrea Ledić, Gorana Rosandić: Comparing Latin with Cyrillic Scripts in Handwriting Identification? (*prethodno priopćenje*)
- 44 Željko Karas, Silvija Pejaković-Đipić: Stajališta Europskog suda za ljudska prava o policijskoj ovlasti provjere istovjetnosti osoba (*pregledni znanstveni članak*)
- 64 Renata Pražetina Kaleb: Kazneno djelo nesavjesnog liječenja u recentnoj sudskoj praksi (*stručni članak*)
- 76 Željko Mršić: Komunikacija u primjeni policijskih ovlasti (*stručni članak*)

Studentski radovi

- 88 Una Bučar, Bobana Markač: Uporaba tuđeg prijevoznog sredstva i komunikacijskog uređaja (*studentski rad*)

Prikazi i osvrti

- 102 Danijela Petković: “Međunarodna policijska suradnja – otvorena pitanja u istraživanju kaznenih djela s elementima inozemnosti”, Zagreb, Visoka policijska škola, 15. studenoga 2018. godine
- 111 Upute autorima

CONTENTS

- 1 Mirko Bilandžić, Culture and Terrorism: Cultural Heritage of Historic Maritime Cities in Counter-Terrorism Strategies
- 15 Zdravko Valenta, Ana Butković, Ruža Karlović: Review of the Community Police Officers' Work at the Zagreb County Police Administration
- 27 Andrea Ledić, Gorana Rosandić: Comparing Latin with Cyrillic Scripts in Handwriting Identification?
- 44 Željko Karas, Silvija Pejaković-Đipić: Jurisprudence of the European Court of Human Rights on Police Powers of Identity Check
- 64 Renata Pražetina Kaleb: Criminal Offenses of Medical Malpractice in Recent Case-Law
- 76 Željko Mršić: Communication in the Application of Police Enforcement

Student papers

- 88 Una Bučar, Bobana Markač: Requisition of Vehicle or Communication Device

Reviews and Comments

- 102 Danijela Petković: Review of the Round Table "International Police Cooperation – Open Questions in the Investigation of the Criminal Offences with Foreign Elements"
- 111 Instructions to authors

MIRKO BILANDŽIĆ*, TONČI PRODAN**, ANTE MRČELA***

Kultura i terorizam: kulturna baština pomorskih povijesnih gradova u protuterorističkim strategijama

Sažetak

Područje kulture i kulturalnih studija izvan je sustavnog interesa sigurnosnih studija i policija (provedbene politike) nacionalne sigurnosti generalno i studija terorizma i protuterorističkih policija partikularno. U radu se razmatra jedan od aspekata odnosa kulture i (protu)terorizma: kultura kao meta ugrožavanja. Povijesni su gradovi upravo područja koja obiluju kulturom i kulturnom baštinom. Kultura i kulturna baština selektirana su meta terorizma. Prema autoritativnoj Global Terrorism Database kulturna baština (religijski objekti/institucije) u razdoblju od 1970. do 2016. bila je meta 4304 teroristička udara diljem svijeta što je cca 2,5 % od ukupnog broja od 170.350 terorističkih akata koliko ih se dogodilo u promatranom razdoblju. U radu se s aspekta (protu)terorizma, metodom slučajnog uzorka, analizira i stanje sigurnosti u pomorskim lukama hrvatskih povijesnih gradova te brodova koji u njima borave u odnosu na terorizam te iznose policy preporuke za jačanje protuterorističkih kapaciteta.

Ključne riječi: kulturna baština, sigurnost, luke povijesnih gradova, (protu)terorizam.

---

* izv. prof. dr. sc. Mirko Bilandžić, Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za sociologiju, Zagreb, Hrvatska.

** dr. sc. Tonči Prodan, direktor, Portus et Navem d.o.o., Split, Hrvatska.

*** mr. sc. Ante Mrčela, viši predavač, Veleučilište "Marko Marulić", Knin, Hrvatska.

Inicijalna polazišta ovog rada prezentirana su na međunarodnoj konferenciji "Sigurnost povijesnih gradova – izazovi turizma", Split, 16.-17. ožujka 2018. godine.

1. POJMOVNO-KATEGORIJALNA ANALIZA

Sigurnost je socijalno konstruirana, za različite aktere ima različito značenje (Malik, 2015), pri čemu se sadržaj pojma sigurnosti mijenja u povijesnom i socijalnom kontekstu (Williams, 2008). Suzanne Risley utemeljeno ističe kako je sigurnost „skliska riječ“ kada se radi o pokušajima njezina definiranja koju je pri tome još teže operacionalizirati. Polazeći od latinskog korijena riječi (*securus/securas* – bezbrižan), sigurnost proizlazi iz društvenih procesa koji reduciraju rizik te poboljšavaju normalitet, predvidivost i uzajamno umirenje i samopouzdanje (Risley, 2006). U objektivnom smislu, mjeri odsutnost prijetnji stečenim vrijednostima, a u subjektivnom smislu odsutnost straha da će takve vrijednosti biti ugrožene (Wolfers, 1962). Pojam sigurnosti višerazinski je (politički, epistemološki, ontološki i konceptualno) „dvosmislen pojam“ (Wolfers, 1962). Naravno, upitno je koja je razina znanstvene suglasnosti potrebna ili se može očekivati kada je u pitanju određenje nekog socijalnoznanstvenog koncepta? Sigurnost je razumljivija ne kao stabilan samostojeći analitički koncept već kao „povezan koncept“: sigurnost se odnosi na konstituiranje nečega što treba biti sigurno, npr. nacija, država, društvo, okoliš, čovjek – pojedinac. To je „povezan koncept“ (nacionalna sigurnost, ekonomska sigurnost, socijetalna sigurnost, ekološka sigurnost, sigurnost luka, itd.) koji uvijek povezuje konkretan referentni objekt, sektor djelatnosti i poseban način razmišljanja o politici (Buzan; Hansen, 2009:10). Proučavanje sigurnosti tradicionalno je locirano u okviru međunarodnih odnosa. Sigurnost je u okviru strateških studija shvaćana kao sigurnost države kojoj su prijetnju ponajprije predstavljala vojna ugrožavanja drugih država. Post-hladnoratovsko razdoblje, uvjeti ubrzane globalizacije i „društvo rizika u kojem je rizik bez presedana u pogledu mogućnosti kalkulacije na temelju povijesnih uzoraka“ (Bek, 2001), doveli su do redefiniranja parametara (nacionalne) sigurnosti. Pojam nacionalne sigurnosti, kao istraživački okvir za sigurnost države i nacije, u pogledu jednoznačnosti određenja dijeli sudbinu obavijenosti kontroverzama i višeznačnostima kao i temeljni pojam sigurnosti. Ipak, pojavom utjecajne studije *People, States and Fear* (Buzan, 1991), koja je postavila temelje suvremenim studijama sigurnosti, oko sadržaja tog pojma, unutar akademske zajednice i u političkoj praksi, sve je manje prijepora. Barry Buzan (1991:19-20) nacionalnu sigurnost promatra na tri razine i na pet područja djelatnosti. Razine promatranja su individualna, državna (nacionalna) i međunarodna, pri čemu je državna (nacionalna) razina najbitnija budući da određuje druge dvije razine sigurnosti. Područja bitna za nacionalnu sigurnost uključuju peterosektorski model: vojno područje uključuje ofenzivne i defenzivne sposobnosti države; političko brigu države za organizaciju stabilnosti, sustava vlasti i ideologije koja je legitimira; gospodarsko pak područje uključuje mogućnost pristupa prirodnim bogatstvima, tržištu i financijama, koji određuju prihvatljivu razinu blagostanja; socijetalno određuje postojeće uvjete i evoluciju tradicija, kulture, jezika, nacionalnog identiteta i običaja, dok područje zaštite okoliša uključuje brigu za zaštitu biosfere kao sustava o kojem ovise svi ljudski pothvati.¹

Kultura, makar je jedna od najistaknutijih osobina ljudskog udruživanja u društvu (Giddens, 2007:690), kao pojam također nije precizno određena. Definicije variraju ovisno o tome je li naglasak na subjektivnoj (vrijednosti, obrasci ponašanja, interiorizirani normativni kriteriji) ili objektivnoj (kulturalni oblici u svojstvu kolektivnog sjećanja ili kodificirane

---

¹ Pojedini, a ovdje preuzeti, uvidi iz pojmovno-kategorijalne analize te sadržaja i evolucije sigurnosnih studija prikazani su u nizu ranije objavljenih studija, primjerice: Bilandžić, 2010., Bilandžić, 2013., Bilandžić, 2017.

tradicije) dimenziji kulture (Crespi, 2006). Ralph Linton tvrdi da je kultura nekog društva način života njegovih članova; zbirka ideja i navika koje oni uče, koje su im zajedničke i koje prenose s naraštaja na naraštaj. Kultura u velikoj mjeri determinira kako pripadnici društva misle i osjećaju: ona upravlja njihovim djelatnostima i definira njihov pogled na život (Haralambos; Holborn, 2002:3). Prema klasičnom određenju Edwarda B. Taylora iz 1871. kultura je kompleks koji uključuje znanje, uvjerenja, umjetnost, moral, zakone, običaje i druge sposobnosti i navike koje steže pojedini član društva (Crespi, 2006:9).

Sigurnosne studije u svojoj evoluciji (Buzan; Hansen, 2009) napravile su, dakle, odmak od tradicionalnih premisa strateških studija i usmjerile razmatranje sigurnosti k terorizmskom peterodimenzionalnom modelu. Unatoč značajnom proširenju i produbljenu, područje kulture i kulturalnih studija ostalo je izvan sustavnog interesa sigurnosnih studija i *policyja*² (provedbene politike) nacionalne sigurnosti. Time su ostale i izvan sustavnog interesa sektorskih dijelova sigurnosnih studija, u ovom slučaju liminalnih studija terorizma, i njihovih provedbenih politika, konkretno protuterorističkih politika. Cilj je ovog rada analizirati odnos između kulture i (nacionalne) sigurnosti kroz prizmu studija (protu)terorizma te ponuditi argumente u prilog tvrdnji da je kultura itekako relevantna za nacionalnu sigurnost i protuteroristička strateška djelovanja. Time ovaj rad ima ne samo znanstveno-teorijsku, već i praktičnu *policy* relevantnost. Budući da određenje, značenja nekog pojma predstavlja ishodište svakog znanja ili mišljenja, prethodno je potrebno odrediti i pojam (protu)terorizma.

U natoč opsežnom istraživačkom interesu³, generička definicija terorizma nije postignuta. Sociolozi studija terorizma upućuju na to da je terorizam otporan na „pročišćavanje“ kako bi bio objekt znanja, to je konstrukt, pri definiranju, podložan moralnim i politiziranim aspektima (Stampnitzky, 2015). Ipak, višedesetljetna rigorozna akademska analiza i temeljita stručna ekspertiza doveli su do revidiranog/dorađenog akademskog konsenzusa u pogledu definicije terorizma (*revised academic consensus definition*). U okvirima postignutog konsenzusa izlučeno je deset elemenata koji konstituiraju pojam terorizma odnosno predstavljaju eksplanatornu definiciju terorizma: 1) dvostruki karakter pojma terorizam: to je doktrina koja postulira učinkovitost uporabe te pretpostavlja strateške efekte uporabe posebnog oblika političkog nasilja koji treba proizvesti moć u političkom konfliktu pri čemu žrtve nasilja, ponajprije civili i neborbene snage, nisu primarna meta; to je i praksa, taktika ili metoda (de)personaliziranog ubijanja i proizvodnje šokirajućeg nasilja na javnost s ciljem utjecaja na politički proces ili manipuliranja tim procesom; 2) trostruki kontekst u kojem se događa terorizam: vladavina straha (npr. represivni i nelegitimni režimi); kontinuirani protesti i propaganda drugim sredstvima koji vode disrupciji javnog poretka; kontekst neregularnog, psihološkog ili asimetričnog ratovanja; 3) počinitelji kao izvori ili agenti nasilja: terorizam je proizvod čovjeka, nema terorizma bez terorista koji su nedržavni i državni akteri; 4) politički karakter: terorizam je političko (ne kriminalno) nasilje; 5) nasilni akt: terorizam uključuje počinjenje demonstrirajućeg, namjernog, unilateralnog, nelegalnog ili nelegitimnog i bez moralnih ograničenja, selektivnog ili nediskrimirajućeg nasilnog akta, koji izaziva smrt ili ozbiljne ozljede i koji je poduzet u mirnodopsko vrijeme ili izvan zone borbenih djelovanja;

² *Policy* je sadržajna dimenzija politike i razlikuje se od drugih dimenzija politike: *polity* (institucionalizirane političke strukture) i *politics* (proceduralno-procesno nadmetanje za moć i vlast). Vidi: Colebatch, 2004.

³ Analizu sadržaja i frekvencijsku analizu 373 definicije terorizma vidi u Lucić, 2017.

njegov je cilj zastrašivanje ili prisila prema trećoj strani koja je izravno ili neizravno povezana sa žrtvama s konačnim ciljem podređivanja ciljevima počinitelja; 6) komunikacija bazirana na prijetnji: prijetnja terorističkim nasiljem je oblik „uvjetovanog ubijanja“, to je stvaranje klime straha, a što podrazumijeva prijetnju narednim udarom bilo kada, bilo gdje i prema bilo kome ako se ne udovolji zahtjevima terorista; 7) razlikovanje između izravnih civilnih žrtava i konačno ciljane publike: izravne žrtve izložene prijetnji uporabom nasilja ili počinjenja nasilja su različite od konačno ciljane publike zbog čega bilo tko može biti žrtvom terora; izravne žrtve su impersonalno ciljane; one su pasivno sredstvo za ostvarenje ciljeva terorista; većina žrtava bez obzira na to jesu li bile reprezentativne ili simboličke mete nasilja ciljevi su sekundarnog karaktera;⁴ 8) teror/strah/užas: namjeravani je akt nasilja dizajniran kako bi proizveo efekt ekstremnog straha ili zastrašivanja (terora) koji je iznad proporcija samog rezultata nasilja; teroristi nastoje u javnosti izazivati šok, preuveličani strah i klimu terora;⁵ 9) namjera: teroristički se akt poduzima s ciljem teroriziranja ciljane mete te eksploatacije nesigurnosti stvorene činom počinjenja terorističkog akta; prijetnja budućim terorističkim aktom u funkciji je povinovanja ciljevima terorista ili odvratanja druge strane od poduzimanja neke akcije protivne ciljevima terorista; 10) terorizam ne čini pojedinačni akt terora već je to kampanja koja se odvija u seriji terorističkih akata (Schmid, 2011:76-83). Eksplanacija i razumijevanje terorizma zahtijevaju objektivno znanje o društvenim odnosima koji ga produciraju. To je poseban izazov za protuterorističku strategiju i *policy*. Razmatrajući protuterorističko djelovanje stručnjaci razlikuju antiterorizam (*antiterrorism*) i protuterorizam (*counterterrorism*). U praksi linija između ova dva pojma vrlo je tanka, pri čemu je pojam protuterorizam preuzeo primat uključivši u sebe pojam antiterorizam. Antiterorizam naglasak stavlja na preventivne i defenzivne mjere, dok protuterorizam uključuje proaktivne i „unaprijed preventivne“ (*preemptive*) akcije usmjerene na prevenciju terorizma, odvratanje od terorizma te aktivnu borbu protiv terorizma uporabom širokog spektra instrumenata: snaga reda i zakona, političkih, psihologijskih, socijalnih, ekonomskih i (para)vojnih. Protuterorističke strategije fokusirane su na četiri elementa: 1) na uzroke koje dovode do terorizma (diskriminacija, deprivacija, politička represija, socijalne, političke i ekonomske nepravde, podjarmljivanja, nizak životni standard, itd. što pogoduje nastanku i kadrovskom /re/strukturiranju terorističkih organizacija); 2) na sposobnosti terorističkih entiteta (reduciranje sposobnosti za počinjenje terorističkih akata); 3) na namjere terorističkih entiteta (pravodobno raspolaganje točnim analizama o namjerama terorističkih organizacija i utjecaj na namjeravane akcije); 4) na konkretne sigurnosne aktivnosti i protumjere.⁶

---

⁴ Ako je riječ o nedržavnom terorizmu i imajući u vidu da je jedna od temeljnih funkcija države pružiti sigurnost građanima, teroristički akt izaziva nestabilnost društvenog poretka dokazujući time da je država nesposobna zaštititi svoje građane čime se dovodi u pitanje društveni ugovor između vlasti i građana.

⁵ Stupanj straha sekundarnih žrtava odnosno društva (javnosti) ovisi o prostornoj i emotivnoj distanci prema izravnim žrtvama i kreće se u rasponu od straha, preko anksioznosti do očaja. Društvene grupacije koje imaju pozitivan stav prema teroristima ili negativan prema žrtvama ne dijele takve osjećaje.

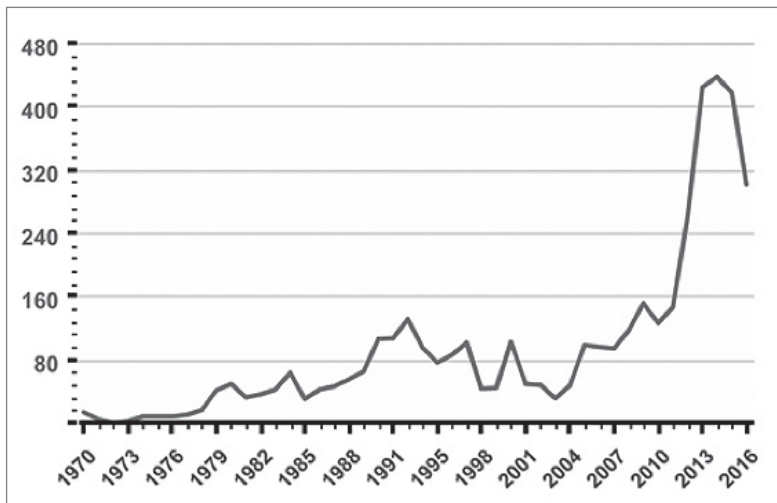
⁶ Ova je dio preuzet iz Bilandžić, 2014.

2. KULTURA KAO META TERORISTIČKOG UGROŽAVANJA

Kultura i kulturna baština predstavljaju jedan od temelja nacionalnog identiteta u kojem se preklapaju nacionalne vrijednosti i tradicije naroda i zemalja. To je i izraz načina života koji je razvila zajednica koji se u povijesnom kontinuumu prenosi s generacije na generaciju. Kulturna baština podrazumijeva najširi fenomen kultiviranog krajolika koji svjedoči o čovjekovu životu u prostoru i povijesnom razvoju, povijesne cjeline izgrađenih naselja, pokretnu kulturnu baštinu koju čine predmeti i stvari koje su svjedoci čovjekova umijeća, života i djelovanja te koji čuvaju i prenose stvarnu živu povijest vremena u kojem su nastali (Maroević, 2001; International Council on Monuments and Sites, 2002). Obilje činjenične empirije dokazuje razmjere i razorne učinke uništenja baštine. Destrukcija kulturne baštine izraz je uništavanja ili zatiranja identiteta. Njezino očuvanje stoga je pak od posebnog značaja što je potvrđeno međunarodnopravnom zaštitom. Haška konvencija iz 1954. (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2010) neposredno se bavi sveobuhvatnim pitanjima zaštite kulturne baštine, dok je Dodatnim protokolom iz 1977. Ženevskoj konvenciji iz 1949. godine koja regulira pitanja ranjenih i bolesnih u oružanim sukobima⁷, zabranjeno počinuti bilo koji neprijateljski akt usmjeren protiv povijesnih spomenika, umjetničkih djela ili mjesta bogoslužja koji čine kulturno ili duhovno naslijeđe naroda (Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, 1977, Article 53). No, međunarodnopravna zaštita nije spriječila uništenje kulturne baštine.

U bliskistočnim kolijevkama civilizacije, kako ih je okarakterizirao tadašnji generalni direktor UNESCO-a Koichiro Matsuura, poveći je popis mjesta u kojima je u nasilnim sukobima počinjene destrukcije kulturne baštine: Bagdad, Mossul, Tikrit, Palmira. Talibanski islamisti uništili su kip Bude u Afganistanu 2001, dok su pripadnici „Islamske države“ sredinom 2015. uništili kulturne dragulje drevnog grada Palmire: Slavoluk pobjede i Belov hram. Militantnim islamistima ti su spomenici predstavljali „svetogrđe“, dok su Ujedinjeni narodi uništenje Palmire proglasili ratnim zločinom (UNESCO, 2017). Uništenje kulturne baštine poprima dodatna obilježja kao meta terorizma, tog kancerogenog oboljenja suvremenog društva koji sve više služi kao kulturni simbol egzistencijalne nesigurnosti (Furedi, 2009). Kultura i kulturna baština selektirana su meta terorizma. Uvidom u autoritativnu Globalnu bazu podataka o terorističkim udarima (*Global Terrorism Database - GTD*), *University of Maryland*, u kategoriji „Tipovi meta“ (*Target Type*) u okviru koje se može istraživati kultura kao meta - uočava se da su religijski objekti/institucije (*Religious Figures/Institution*) u razdoblju od 1970. do 2016. godine bili meta 4304 teroristička udara diljem svijeta (GTD, 2018) što je cca 2,5 % od ukupnog broja od 170.350 terorističkih akata koliko ih se dogodilo u promatranom razdoblju. Analizom se uočava da je za razliku od ranijeg razdoblja od 2007. godine dramatično porastao broj terorističkih udara na religijske objekte. U ranijem je razdoblju eskalacija udara bila početkom 1990-ih kada se događalo oko 120 udara godišnje, dok se posljednjih godina na religijske objekte događa preko 400 udara godišnje (slika 1). Utemeljeno je stoga Parlamentarna skupština Vijeća Europe ustvrdila da je kultura brzorastuća meta terorizma. Uništenjem kulturne baštine teroristi nastoje uništiti kulturni identitet „drugih“ grupacija koje su njihova meta (Parliamentary Assembly Council of Europe, 2004).

⁷ Naziv Konvencije glasi: Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field of 12 August 1949.

Slika 1: Religijski objekti/institucije kao meta terorizma Izvor: Global Terrorism Database, 2018.

3. SIGURNOST LUKA POVIJESNIH GRADOVA

Povijesni gradovi s obiljem kulturne baštine nerijetko su i gradovi na moru, pomorski lučki gradovi. Istovremeno, u pravilu je riječ i o turističkim destinacijama. U tom okviru, u uvjetima nesigurnosti i „izvjesne neizvjesnosti“ u odnosu na terorizam, jasno je da su povijesni pomorski lučki gradovi potencijalna meta terorista. Štoviše, protuteroristički eksperti drže da će prva buduća značajnija teroristička meta biti unutar pomorske domene (pomorski prijevoz – pomorstvo). S druge pak strane, prema *Global Terrorism Database*, turističke mete čine cca 0,3 % svih terorističkih akata s uzlaznim trendom od 2010. s prosjekom od 10-ak udara godišnje (*Global Terrorism Database*, 2018). Putnički brodovi koji posjećuju luke povijesnih gradova ili trajekti atraktivne su terorističke mete zbog toga što se na malom prostoru nalazi veliki broj ljudi pa se napadom na ovakvu vrsta meta postižu ciljevi terorističkih organizacija: nanijeti što veće ljudske gubitke i postići što veću medijsku pozornost (Warouw, 2005:XIII). Pomorske luke i pomorski putovi također mogu poslužiti i kao infrastruktura za počinjenje terorističkog udara na kopnu kao što je to bio primjerice slučaj u indijskom gradu Mumbaiju kada su islamistički teroristi pakistanske organizacije *Lashkar-e-Taiba*, u trodnevnom terorističkom hororu u studenom 2008. ubili 164 osobe, a ranili njih preko 300 (*Encyclopaedia Britannica*).

U nastavku rada prikazuje se analiza stanja sigurnosti (s aspekta protuterorizma) u tri lukama (Split, Hvar i Vis) povijesnih gradova i brodova koji u njima borave. Sigurnost ili nesigurnost luke u bilo kojoj zemlji u izravnoj je vezi s organizacijom i funkcionalnošću sustava lučke sigurnosti.⁸ Empirijsko istraživanje proveo je tijekom ljeta 2017. godine ekspertni tim konzultantske tvrtke *Portus et Navem* iz Splita. Primijenjene su tehnike dviju metoda: studija slučaja (*case study*) i promatranje sa sudjelovanjem. Metoda studija slučaja koristi se za prikupljanje informacija o pojedinačnim slučajevima kroz određeni vremenski

⁸ Kanada je priznala da su njihove luke i s njima povezana postrojenja i prostori „izrešetani“ organizira-

period, te za detektiranje promjena koje su se možebitno tijekom tog perioda dogodile. Inače je ovaj vid istraživanja koristan za studije u kojima se postavljaju pitanja kako i zašto se nešto događa te kada je u žarište postavljen suvremeni fenomen unutar nekog konteksta stvarnog života, kao što je ovdje slučaj. U dizajnu s više slučajeva, svi slučajevi poimani su jednako, slijedila se logika replikacije. Rezultati su promatrani i pojedinačno i kroz sumarni presjek svih slučajeva. Kako bi prikupljeni podaci bili relevantni, korišteno je više izvora podataka koji su se podudarali u istom nizu činjenica ili nalaza (Yin, 2007). Promatranje sa sudjelovanjem je, pak, metoda kojom istraživač sudjeluje u svakodnevnom životu ljudi koje proučava, otvoreno ili u prikrivenom obliku, promatrajući kada se stvari događaju, dakle to je djelotvorna metoda za neposredno određivanje situacije (Tadej, 1983).

3.1. Pravna regulacija sigurnosti luka i brodova

Tematika zaštite pomorskih luka i brodova, od 1. srpnja 2004. regulirana je Međunarodnim pravilnikom o sigurnosnoj zaštiti pomorskih brodova i luka (*International Ship and Port Security Code* – ISPS). Pravilnik je dio Konvencije o zaštiti ljudskih života na moru⁹ (*Safety Of Life At Sea* – SOLAS, 1974.) i obvezan je za 148 ugovornih stranaka SOLAS-a. Na temelju ovog Pravilnika u Hrvatskoj je donesen Zakon o sigurnosnoj zaštiti pomorskih brodova i luka (NN 124/09., 59/12., 108/17.). Pravilnik sadržava sigurnosne zahtjeve koji se odnose na vlade, lučke vlasti i brodare, zajedno s nizom smjernica o tome kako zadovoljiti te potrebe. Uz neke izuzetke, Pravilnik se odnosi na putničke brodove, teretne brodove veće od 500 bruto tona u međunarodnoj plovidbi, pokretne odobalne objekte za istraživanje i eksploataciju podmorja, luke i lučka operativna područja u kojima pristaju navedene kategorije brodova. Na brodovima, u brodarskim kompanijama i u morskim lukama uvodi se funkcija časnika za sigurnost. ISPS Pravilnik također uvodi u funkciju priznate organizacije za sigurnosnu zaštitu luka koje se bave procjenom sigurnosne zaštite u lukama te donošenjem planova za sigurnosnu zaštitu luka i drugim poslovima od značaja za sigurnost luka.¹⁰

3.2. Teroristički napadi u pomorstvu

Radi uvida u učinkovitost primjene mjera određenih Pravilnikom provedena je usporedna analiza broja terorističkih napada u pomorstvu počinjenih prije i poslije uvođenja Pravilnika (grafički prikaz 1). Od 1970. do kraja 2016. godine u pomorstvu su zabilježena ukupno 344 teroristička akta (7,3 napada godišnje). U razdoblju od 1970. do 2003. godine u pomorstvu se bilježi ukupno 229 terorističkih napada (6,7 napada godišnje). Usporedbe radi, od 2004., kad je na snagu stupio ISPS Pravilnik, do kraja 2016. godine dogodilo se ukupno 115 terorističkih napada u pomorstvu (8,8 napada godišnje), što znači da pomorstvo i dalje pred-

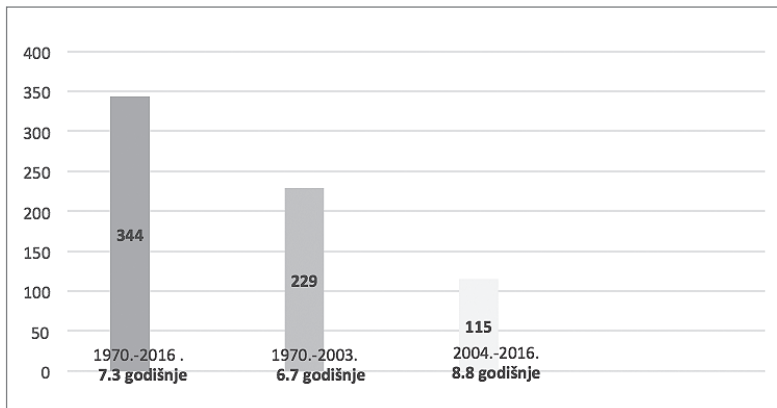
---

nim kriminalom. Glavni inspektor američkog Ministarstva domovinske sigurnosti nedavno je izjavio da sigurnosni program luka „još uvijek nije postigao planirane rezultate u obliku stvarnog poboljšanja lučke sigurnosti“.

⁹ Postojeće poglavlje XI SOLAS-a izmijenjeno je u poglavlje XI-1. Novo poglavlje XI-2 provedeno je na temelju posebnih mjera za poboljšanje pomorske sigurnosti. Dio A ISPS koda sadrži obvezne zahtjeve glede izmijenjenih odredbi poglavlja XI-2 SOLAS-a, 1974; dio B daje smjernice u vezi ovih izmijenjenih odredbi.

¹⁰ Prema raspoloživim podacima, u Hrvatskoj danas djeluju četiri priznate organizacije za sigurnosnu zaštitu luka u Republici Hrvatskoj.

stavlja zanimljivu terorističku metu. Opasnost od terorističkih napada u pomorstvu, a time i u lukama povijesnih gradova i dalje je izražena. Stoga se može zaključiti da je neophodna daljnja razrada odredbi ISPS Pravilnika, njegova bolja implementacija i kontrola provođenja.

Grafički prikaz 1: Broj terorističkih napada u pomorstvu od 1970 do 2016. godine
Izvor: Global Terrorism Database, 2018.

3.3. Analiza stanja sigurnosti u pomorskim lukama hrvatskih povijesnih gradova

Mjere tehničke i fizičke zaštite koje se primjenjuju na brodove i luke na koje se primjenjuje ISPS pravilnik

Lučki objekti u mnogim državama smatraju se objektima kritične infrastrukture te podliježu režimima protuterorističke zaštite.¹¹ Postoji niz tehničkih rješenja za dostizanje razine sigurnosti na brodovima i lukama i drugim objektima kritične pomorske infrastrukture te općenito u pomorstvu. Lučki prostori mogu i trebaju biti štice sustavima za rano otkrivanje sigurnosnih povreda, posebno sustavima sigurnosnih koridora, inteligentnim digitalnim videonadzornim sustavima, sustavima „prijatelja i neprijatelja“, umjetnim vratima te umjetnim sigurnosnim štitovima. Posebni sustavi tehničke zaštite dizajnirani su i za brodove. Ratni brodovi imaju mogućnost korištenja specijalno dizajniranog virtualnog sigurnosnog štita,¹² dok za putničke brodove postoji specijalno dizajniran virtualni sigurnosni štit kruzera.¹³ Kontejnerski terminali štite se intermodalnim kontejnerskim sustavom izlaza, a skladišta goriva i opasnih tereta štite se uz pomoć posebno dizajniranih sigurnosnih sustava skladištenja opasnih tvari i tankova goriva. Navedeni tehnički sustavi zaštite omogućuju: otkrivanje ulaska neovlaštenog osoblja u lučko područje ili na brod; otkrivanje vozila koja se neovlašteno

¹¹ Zaštita kritične infrastrukture je jedna od ključnih točaka zaštite od terorizma istaknuta u Nacionalnoj strategiji za suzbijanje i prevenciju terorizma Republike Hrvatske.

¹² Napad na američki razarač USS Cole u jemenskoj luci Aden u listopadu 2000. pokazao je ranjivost ratnih brodova prema nisko-tehnološkim napadima bombaša samoubojica iz blizine, za vrijeme operacije punjenja goriva u luci.

¹³ Ovaj sustav arhivira sve događaje koji kasnije mogu služiti kao odgovor za forenziku i naknadnu analizu događaja, a također omogućava alarmiranje i praćenje incidenata, primjerice „čovjek u moru“.

približavaju brodu ili rade u lučkom području; nadziranje područja šticećenog prostora; upozoravanje na prijatnje objektu ili brodu; registriranje sumnjive aktivnosti ili rada u lučkom području; praćenje i klasificiranje ljudi, vozila i zrakoplova u niskom letu; panoramsku živu sliku objekta u vidokругu 360 stupnjeva itd.¹⁴ Što se fizičke zaštite tiče, u lukama na koje se primjenjuju odredbe Pravilnika, potreban je angažman dovoljnog broja osoblja zaduženog za sigurnosnu zaštitu luke. Osim poslova vezanih uz nadzor osoba, roba i stvari te vođenje evidencija osoba i vozila koji dolaze na lučko operativno područje, osoblje zaduženo za sigurnost luke nazočno je unutar šticećenog perimetra cijelo vrijeme boravka broda pod zaštitom u luci.

Mjere tehničke i fizičke zaštite koje se primjenjuju na brodove i luke hrvatskih povijesnih gradova na koje se primjenjuje ISPS Pravilnik i stanje sigurnosti u njima

Analizirane luke povijesnih gradova izuzetno su atraktivne i tražene turističko-nautičke destinacije. Tijekom turističke sezone na maloj površini grada i luka istovremeno se nalazi veliki broj ljudi i brodova, zbog čega ove luke, brodovi, gradovi, nautičari i turisti mogu predstavljati poželjnu „meku“ terorističkoj metu. Analiza stanja sigurnosti predmetnih luka ukazuje na postojanje sigurnosnih segmenata gdje je moguće podići razinu sigurnosne zaštite. S iznimkom (dijela) splitske luke, to se odnosi na sljedeće: na moguće bolje ograđivanje sigurnosnog perimetra oko broda pod zaštitom na vezu u luci; na angažman većeg broja osoblja sigurnosno-educiranog i zaduženog za sigurnosnu zaštitu luke i njihov boravak unutar sigurnosnog perimetra za vrijeme boravka u luci broda na koji se primjenjuju pravila zaštite određena Pravilnikom te Zakonom o sigurnosnoj zaštiti pomorskih brodova i luka; na permanentnu tehničku zaštitu lučkog operativnog područja videonadzornim kamerama; na aktivni vizualni nadzor morskog područja u blizini lučkog operativnog područja u kojem boravi brod pod zaštitom; na uspostavljanje sustava nadzora osoba, roba i stvari te na vođenje evidencija osoba i vozila koji dolaze na lučko operativno područje za vrijeme boravka broda pod zaštitom u luci.

Navedene opservacije i moguća sigurnosna poboljšanja odnose se na luke (ili njihove dijelove) na koje se primjenjuje ISPS Pravilnik. Međutim, Pravilnik i Zakon o sigurnosnoj zaštiti pomorskih brodova i luka ne primjenjuje se na sve kategorije brodova i luka, a u lukama hrvatskih povijesnih gradova velikim dijelom borave upravo takvi brodovi na koje se ne primjenjuju odredbe Pravilnika i Zakona, kao ni na luke (ili njihove dijelove) u kojima boravi ova kategorija brodova.

Mjere tehničke i fizičke zaštite luka i brodova hrvatskih povijesnih gradova na koje se ne primjenjuje ISPS Pravilnik i stanje sigurnosti u njima

Brodovi i luke na koje se Pravilnik ne odnosi ne moraju udovoljavati gotovo nikakvim prethodno istaknutim sigurnosnim standardima. Stanje sigurnosti u analiziranim slučajevima ukazuje na sljedeće elemente. Brodovi koji borave u ovoj kategoriji luka, kao ni same luke

¹⁴ Ovakvi sustavi čuvaju povijesne podatke i slike koje automatski arhiviraju u lako dostupne baze podataka za forenziku i naknadnu analizu događaja. Audioalarmi i vizualni alarmi kojima su opremljeni ovakvi sustavi upozoravaju osoblje zaduženo za sigurnost određenog objekta. Na ovaj sustav lako je integrirati uređaje kojima se mogu davati zvučne obavijesti, ali i bljeskajuće ili bilo koje druge uređaje prikladne za odvratanje aktivnosti i osoba koje mogu naštetiti sigurnosti šticećenog objekta (Goslin 2008:3-15).

(ili njihovi dijelovi) nisu ničim ograđeni od ostatka luke i grada. Štoviše, analizirane luke, (ali i najveći broj luka ostalih hrvatskih povijesnih gradova), nalazi se na glavnoj operativnoj obali, koje su ujedno i gradske šetnice. Ova kategorija brodova i luka nisu ni pod kakvom fizičkom zaštitom osoblja zaduženog za sigurnosnu zaštitu luke, pa sigurnost ovisi isključivo o discipliniranosti putnika na brodu i korisnika turističke ponude na samoj rivi. Lučka područja nisu ni adekvatno tehnički šticećena dok u njima borave turistički brodovi, na način da se aktualno sigurnosno stanje permanentno, ili barem privremeno, nadzire videonadzornim kamerama. U analiziranim lukama u čitavoj dužini glavnog dijela luke, neposredno uz šetnicu, nalaze se objekti ugostiteljskog sadržaja koji u svojem radu koriste opasne supstancije i/ili kemijske tvari (plinske boce), a koje zbog neadekvatnog smještaja predstavljaju realnu sigurnosnu prijetnju za nastanak ciljane ili slučajno izazvane akcidente situacije koja može ugroziti ljude, objekte i plovila.¹⁵ Također, gotovo svi brodovi i brodice vezani uz rivu hrvatskih povijesnih gradova, imaju identične opasne supstancije i/ili kemijske tvari, kao i određene količine pogonskog goriva, što predstavlja realnu sigurnosnu prijetnju (požar ili eksplozija) za lučko područje i luku u cjelini. U jednoj od analiziranih luka povijesnih gradova nalazi se veći broj kontejnera za odlaganje otpada koji mogu biti zlorabljeni za postavljanje improviziranih eksplozivnih naprava, a u dvije od tri analizirane luke na samoj rivi prekrcajavu se opasni tereti. Također, u neposrednoj blizini dviju od triju analiziranih luka nalaze se crpke za prekrcaj goriva, što su objekti visokog rizika za sigurnost luka i brodova.

Zaključak iz analize stanja ukazuje na to da je sigurnost ove kategorije luka hrvatskih povijesnih gradova, kao i brodova koji u njima borave, na puno nižoj razini nego je to slučaj s kategorijom brodova i luka (ili njihovih dijelova) na koje se primjenjuje ISPS Pravilnik. Važno je istaknuti da zbroj ukupnog broja putnika koji boravi na ovoj kategoriji brodova u spomenutim lukama nerijetko prelazi broj putnika koji borave na velikim kruzerima, na koje se pak primjenjuju puno veći standardi zaštite nego je to slučaj s brodovima i lukama na koje se Pravilnik ne primjenjuje.

4. ZAKLJUČAK

Kultura i kulturna baština ne nalaze svoje mjesto niti u sigurnosnim studijama i studijama terorizma, niti su predmet sustavnih interesa sigurnosnih studija i studija terorizma. Time nisu ni predmet protuterorističkih strategija i protuterorističkih provedbenih politika. Primjerice, *Nacionalna strategija za suzbijanje i prevenciju terorizma* Republike Hrvatske, kulturu i kulturnu baštinu i ne spominje. Empirijsko činjenično obilje pak ukazuje da je kulturna baština itekako meta terorizma. Još veći izazov za protuterorističke strategije predstavlja činjenica povezanosti povijesnih gradova koji obiluju kulturnom baštinom s morem i turizmom. Povijesni gradovi nerijetko su lučki gradovi i atraktivne turističke destinacije. To su dodatne varijable (protu)terorističkih izazova i rizika.

Teorijski i empirijski pokazatelji prikazani u radu ukazuju na to da pomorstvo predstavlja poželjnu terorističku metu. Analizom stanja sigurnosti u lukama hrvatskih povijesnih gradova (Split, Hvar i Vis) u kojima se primjenjuju odredbe ISPS Pravilnika, utvrđene su

---

¹⁵ O realnosti ove sigurnosne prijetnje govori i podatak da je u 2016. godini na terasi ugostiteljskog objekta u blizini hvarske operativne obale došlo do zapaljenja plinske boce od 12 litara te je prijetila eksplozija, dok se požar proširio na čitavu terasu. Prisebnošću jednog od nazočnih gostiju, boca je neposredno pred eksploziju bačena u more.

određene nesukladnosti i nedostaci koji uvjetuju razinu stanja sigurnosti i rizika u odnosu na terorizam. Postizanje više razine sigurnosti moguće je striktnom provedbom planova sigurnosne zaštite, uvođenjem dodatnih tehničkih sustava zaštite, uvođenjem i razradom dodatnih potrebnih procedura postupanja u kriznim situacijama, stalnom edukacijom kadra angažiranog na poslovima sigurnosne zaštite te redovitim profesionalnim kontrolama. Stanje, pak, sigurnosti u lukama hrvatskih povijesnih gradova u kojima ne postoji obveza primjene ISPS Pravilnika i Zakona o sigurnosti pomorskih brodova i luka, još je na puno nižoj razini u odnosu na luke u kojima postoji obveza primjene Pravilnika i Zakona, iako su rizici još i izraženiji.

LITERATURA

1. Bek (Beck), U. (2001). *Rizično društvo: U susret novoj moderni*. Beograd: Filip Višnjić.
2. Bilandžić, M. (2017.). *Socijalna politika (sigurnost) kao područje nacionalne sigurnosti: prilog raspravi o kritičkim sigurnosnim studijama*. Revija za socijalnu politiku, 24 (3), 343.-359.
3. Bilandžić, M. (2014). *Sjeme zla: uvod u studije terorizma*. Zagreb: Despot infinitus i Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
4. Bilandžić, M. (2013.). *Nacionalna sigurnost i ekologija: Analiza strategija (nacionalne) sigurnosti SAD-a, EU-a i Republike Hrvatske*. Zbornik radova Razvoj i okoliš – perspektive održivosti. Zagreb: FF press.
5. Bilandžić, M. (2010). *Sjeme zla: elementi sociologije terorizma*. Zagreb, Sarajevo: Plejada i Synopsis.
6. Buzan, B. (1991). *People, States and Fear: An agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. London: Harvester Wheatsheaf.
7. Buzan, B., Hansen, L. (2009). *The Evolution of International Security Studies*. Cambridge: Cambridge University Pres.
8. Colebatch, K. H. (2004). *Policy*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
9. Crespi, F. (2006). *Sociologija kulture*, Zagreb: Politička kultura, nakladno-istraživački zavod.
10. Encyclopedia Britanica, *Mumbai terrorist attacks of 2008*, (<https://www.britannica.com/event/Mumbai-terrorist-attacks-of-2008> – 27. veljače 2018.).
11. Furedi, F. (2009). *Poziv na teror: Rastuće carstvo nepoznatog*. Zagreb: Naklada Ljevak.
12. Giddens, A. (2007). *Sociologija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
13. GTD, *National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism, START: A Center of Excellence of the U.S. Department of Homeland Security, University of Maryland, The Global Terrorism Database (GTD)*, (<https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?target=15> - 28. veljače 2018.).
14. Goslin, C. (2008) *Maritime and Port Security White paper*. Jacksonville: Duos Technologies, Inc.

15. Haralambos, M., Holborn, M. (2002). *Sociologija: Teme i perspektive*. Zagreb: Golden marketing.
16. International Council on Monuments and Sites, ICOMOS International Cultural Tourism Committee (2002). *ICOMOS International Cultural Tourism Charter: Principles And Guidelines For Managing Tourism At Places Of Cultural And Heritage Significance*, (<http://www.charts-terreg4c.eu/app/download/5796628919/ICOMOS+International+ Cultural+Tourism+Charter+1999.pdf>). - 23. prosinca 2016.).
17. Lucić, D. (2017). *Terorizam kao oblik državnoga djelovanja - između normativnoga i empirijskoga*. Doktorski rad. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.
18. Malik, S. (2015). *Constructing security*. U: Hough, P., Malik, S., Moran, A., Pilbeam, B. (urednici). *International Security Studies: Theory and practice*. New York/Abingdon: Routledge, str. 72.-84.
19. Manalo, E. P. (2004). *The Philippine Response to Terrorism: The Abu Sayyaf Group*. Master's thesis. Monterey, Calif: Naval Postgraduate School.
20. Maroević, I. (2001). *Koncept održivog razvoja u zaštiti kulturne baštine*. *Socijalna ekologija*, 10 (4), 235.-246.
21. Parliamentary Assembly Council of Europe (2004). *Recommendation 1687 (2004), Combating Terrorism through Culture*, (<http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid= 17278&lang=en> - 8. rujna 2008.).
22. *Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), of 8 June 1977*, Geneva: International Committee of the Red Cross (https://www.icrc.org/eng/assets/ files/other/icrc_002_0321.pdf - 23. prosinca 2016.).
23. Risley, S. (2006). *The Sociology of Security: Sociological Approaches to Contemporary and Historical Securitization*. Paper presented at the annual meeting of the American Sociological Association, Montreal Convention Center, Montreal, Quebec, Canada, Aug 10, 2006, (http://www.allacademic.com/meta/p105192_index.html - 15. travnja 2010.).
24. Schmid, A. P. (2011). *The Definition of Terrorism*. U: Schmid, P. A. (urednik). *The Routledge Handbook of Terrorism Research*. London/New York: Routledge, str. 39.-98.
25. Stampnitzky, L. (2015). *Problematic knowledge: How 'terrorism' resist expertise*. U: Villumsen Berling, T., Bueger, C. (urednici). *Security Expertise: Practice, Power, Responsibility*. London and New York: Routledge, Taylor & Francis Group, str. 158.-171.
26. Tadej, P. (1983). *Mogućnosti i perspektive promatranja sa sudjelovanjem*. *Revija za sociologiju*, XIII (1-4), 81.-94.

27. UNESCO (20 January 2017). *UNESCO Director-General condemns destruction of the Tetrapylon and severe damage to the Theatre in Palmyra, a UNESCO World Heritage*. (<https://en.unesco.org/news/unesco-director-general-condemns-destruction-tetrapylon-and-severe-damage-theatre-palmyra> - 26. svibnja 2017.).
28. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2010).
29. *The 1954 Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict and its two (1954 and 1999) Protocols* (<http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001875/187580e.pdf> - 8. rujna 2016.)
30. Warouw, M. (2005). *The Threat Against Maritime Assets: A Review of Historical Cases, Operational Patterns and Indicators*. Unpublished paper prepared for the Institute of Defense and Strategic Studies, Singapore, 2005.
31. Williams, D. P. (2008). *Security Studies: An Introduction*. U: Williams, D. P. (urednik). *Security Studies: An Introduction*. London and New York: Routledge, Taylor & Francis Group, str. 1.-12.
32. Wolfers, A. (1962). *National security as an ambiguous symbol*. *Political Science Quarterly*. 67 (4), 481.-502.
33. Yin, R. K. (2007). *Studija slučaja; dizajn i metode*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.

Propisi

1. *International Ship and Port Security code – ISPS*, 2003. (http://www.ubak.gov.tr/BLSM_WIYS/DISGM/tr/HTML/20130304_142647_66968_1_67502.pdf – 10. siječnja 2018.)
2. *Nacionalna strategija za suzbijanje i prevenciju terorizma* (NN 108/15.).
3. *Zakon o sigurnosti pomorskih brodova i luka* (NN 124/09., 59/12., 108/17.).

Summary

Mirko Bilandžić, Tonći Prodan, Ante Mrčela

Culture and Terrorism: Cultural Heritage of Historic Maritime Cities in Counter-Terrorism Strategies

The field of culture and cultural studies is beyond the systematic interest of security studies and policies (implemented politics) of national security in general, and the study of terrorism and counter-terrorism policies in particular. This paper deals with one aspect of the relationship between culture and (counter) terrorism: culture as a target. Historic cities are precisely the areas that are rich in culture and cultural heritage. Culture and cultural heritage are targets of terrorism. According to the authoritative Global Terrorism Database, cultural heritage (religious objects/institutions) was a target of 4304 terrorist attacks worldwide from 1970 to 2016, which is approximately 2.5% of the total number of 170,350 attacks within the observed period. This paper deals with the aspect of (counter)terrorism, by means of a random sample, analysing the security of Croatian historical cities' maritime ports and the ships residing in them in relation to terrorism and providing *policy* recommendations for the strengthening of counter-terrorism capacities.

Key words: cultural heritage, security, ports of historic cities, (counter)terrorism.

ZDRAVKO VALENTA*, ANA BUTKOVIĆ**, RUŽA KARLOVIĆ***

Osvrt na dosadašnji rad kontakt-policajaca Policijske uprave zagrebačke

Sažetak

Cilj istraživanja bio je ispitati stanje i raspoloženje kontakt-policajaca u Policijskoj upravi zagrebačkoj 15 godina nakon uvođenja Strategije djelovanja Policija u zajednici. Velika većina kontakt-policajaca (93 %) dragovoljno se javila za taj posao, a glavni razlog koji su naveli za obavljanje tog posla bio je rad i komunikacija s ljudima (71 %). Međutim, treba napomenuti kako 30 % sudionika smatra da im se očekivanja uglavnom nisu ostvarila. Što se tiče čestoće obavljanja službe na kontakt-rajonu, najčešći odgovor za 2016. godinu i prvih šest mjeseci 2017. godine bio je tri dana. Najčešći odgovor za obavljanje službe u prvoj godini službe kontakt-policajaca s manje od 10 godina službe jest tri dana, a kontakt-policajaca s 10 i više godina službe pet dana. Ta je razlika statistički značajna ($t(109) = -5,01, p < 0,001$) i upućuje na to da su prilikom uvođenja projekta Policija u zajednici kontakt-policajci više vremena obavljali službu na svom kontakt-rajonu nego u posljednjih nekoliko godina. Ispitan je i percipirani odnos drugih policijskih službenika prema poslu kontakt-policajca i utvrđene su razlike u zadovoljstvu odnosom različitih struktura unutar policije prema kontakt-policajcima. Unatoč problemima s kojima se susreću u svom radu, većina sudionika (92 %) izražava želju za daljnjim radom u statusu kontakt-policajac, pri čemu kontakt-policajci u Zagrebačkoj županiji izražavaju veću spremnost da nastave raditi kao kontakt-policajci nego kontakt-policajci u Gradu Zagrebu.

Ključne riječi: Policija u zajednici, kontakt-policajac, Policijska uprava zagrebačka, rajon, stavovi.

---

* Zdravko Valenta, PU zagrebačka, MUP RH, Zagreb, Hrvatska.

** dr. sc. Ana Butković, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska.

*** dr. sc. Ruža Karlović, Visoka policijska škola, Policijska akademija, MUP RH, Zagreb, Hrvatska.

UVOD

Kontakt-policajac je radno mjesto ustrojeno kao rezultat projekta Reforma operativno-preventivnog rada policije u odori u sklopu Strategije djelovanja Policija u zajednici iz 2003. godine. Policija u zajednici uvriježen je prijevod internacionalne sintagme *community policing*, čija je svrha ojačati i održati kontakt s lokalnom zajednicom, građanima te različitim društvenim skupinama, a uz to pratiti i uzvraćati na različite društvene izazove i probleme koji remete sigurnost građana. Fokus u poslovima kontakt-policije jest na kontaktu s građanima, jačanju povjerenja u policiju kao instituciju i službu, suradnji, prevenciji kriminaliteta i sl. Policija u zajednici nije jednoobrazan koncept, nego njegova implementacija ovisi o određenoj tradiciji te socijalnom i političkom kontekstu određenog društva. Također, s obzirom na stratešku određenost Ministarstva unutarnjih poslova preventivnom radu, formaliziranje linije rada prevencije kriminaliteta te proaktivnosti kao europskog standarda, koncept Policija u zajednici razvija se na organizacijskoj, funkcionalnoj i operativnoj razini u hrvatskoj policiji (Karlović, Sučić, 2017). Taj koncept ima različita značenja za različite ljude i zajednice (Kappler, Gaines, 2015). No u europskim zemljama posao kontakt-policajaca podrazumijeva jednake ciljeve vezane za prevenciju lokalnih problema i potencijalnih kažnjivih radnji te jačanje povjerenja u policiju. Drugim riječima, njihova je zadaća naći rješenje za sigurnosne probleme zajedno s predstavnicima lokalne zajednice (Pusca i sur., 2017). Kontakt-policajci u Policijskoj upravi zagrebačkoj organizacijski pripadaju Sektoru policije te svoj preventivni rad usklađuju s organizacijskim jedinicama prevencije kriminaliteta.

Prema Strategiji djelovanja Policija u zajednici (Cajner Mraović i sur., 2003), policajac u zajednici dio je zajednice, on treba biti integriran u zajednicu s kojom svakodnevno komunicira radi detektiranja i otklanjanja uzroka problema. Dakle, ne čekati da se dogodi problem, nego samoinicijativno poduzimati preventivne aktivnosti da do problema ne dođe. Smisao Strategije djelovanja Policija u zajednici sinergijsko je djelovanje i stvaranje uvjeta za sigurno životno okruženje na lokalnom području kojim se otklanjaju uzroci problema i smanjuje potreba za represivnim postupanjem policije. Valja naglasiti razliku takva smisla djelovanja policije u zajednici u današnjim društvenim uvjetima od onog prije demokratizacije hrvatskog društva, tzv. milicijskog pristupa. Kod tog su se pristupa građani tretirali na jednoj strani, a policija na drugoj. Učinkovitost policijskog rada vrednovala se isključivo na temelju broja napisanih izvješća, prijava i kazni, drugim riječima, isključivo na temelju represivnog rada policije. Naravno, ne postoji idealno stanje i društvo izolirano od devijacija te kriminalnog ponašanja pojedinaca i skupina prema kojima policija djeluje represivno. Na to su upozoravali i stari klasičari u sociološkom pristupu analize devijantnosti i kriminala u društvu. Tako se u sociološkoj literaturi prije 124 godine raspravljalo o kriminalu kao sastavnom dijelu svakog društva jer ne može svaki pojedinac biti jednako odan zajedničkim vrijednostima društva. Zato postoje mehanizmi društvene kontrole važni za održavanje društvenog poretka i prevenciju kriminala (Durkheim, 1999).

Prijavljeni se kriminal prikazuje kao stvarni kriminal, ali zapravo nije nužno reprezentativan. Neke su kažnjive radnje zabilježene na temelju prijava policije, ali većinu kažnjivih radnji prijavljuju oštećeni, žrtve ili svjedoci. Ovisno o prirodi kažnjive radnje, lokaciji počinjenja, povjerenju građana u policiju i njihove sklonosti za prijavom kažnjivih radnji policiji, mogu postojati velike razlike između zabilježenog kriminala i njegova stvarnog stanja (Butts,

Schiraldi, 2018). U demokratskom društvu nužna je suradnja policije i građana. Za policiju kao instituciju važno je imati povjerenje građana. No to povjerenje nije lako steći, nego ga je potrebno zaraditi svojim svakodnevnim radom. U demokratskom društvu građani pokazuju sve više potreba i zahtjeva na koje i policija mora odgovarati. Policija je dužna sudjelovati, obavljajući svoje poslove, u izgradnji uvjeta za što kvalitetniji život svojih građana na određenom području. Koncept Policija u zajednici podrazumijeva proaktivan rad, što znači samoinicijativno i hrabro poduzimati određene aktivnosti radi otklanjanja uzroka problema, odnosno smanjenja posljedica nastalog problema. Prema Adamsu, Roheu i Arcuryju (2002), Policija u zajednici razlikuje se od tradicionalnog pristupa u tri stvari: dijeljenoj odgovornosti, prevenciji i autonomiji kontakt-policajca za odabir načina djelovanja.

To znači da policijski službenici moraju istražiti stvarne potrebe i probleme u određenoj zajednici na temelju planirane i konstruktivne suradnje s tom zajednicom. Naravno da rad policije u skladu s konceptom Policija u zajednici podrazumijeva obostranu podršku i razumijevanje unutar policijskih postaja. Ako postoji podrška policijskih rukovoditelja za radom u skladu s konceptom Policija u zajednici unutar policijske postaje, može se očekivati da će se proces implementacije u toj organizacijskoj jedinici brzo usvojiti i provoditi kao aktivan policijski svakodnevni rad. Drugim riječima, radi se o uzajamnom povjerenju unutar policije. Policijskim rukovoditeljima nije jednostavno pratiti i mjeriti učinkovitost preventivnog rada policajca. Primjerice, kako vrednovati ono što se nije dogodilo? Puno je lakše pratiti rad policajca u određenim postupanjima, ali u tom slučaju policajac nije zainteresiran za uklanjanje uzroka koji dovode do nastanka problema. Upravo suprotno: što više problema, više postupanja te veća učinkovitost i bolji rad policije. Greene (2000) navodi da je jedna od najvećih prepreka za uvođenje koncepta Policija u zajednici postojeća kultura policijskog posla, odnosno da su nužne promjene u stavovima rukovoditelja, kao i načinima vrednovanja učinka rada kontakt-policajca.

Primjerice, nakon ujedinjenja Istočne i Zapadne Njemačke, većina visokih policijskih službenika iz istočnog dijela dala je ostavku, a gotovo svi iznad 50 godina (Behr, 1994). Procesi promjena u Hrvatskoj usporeni su na svim razinama, pa tako i u policiji idu sporo, ali će se neizbježno dogoditi. Kako je već spomenuto na temelju iskustva, činjenica je da je danas još uvijek jedino mjerilo rada policajca na terenu broj njegovih postupanja, napisanih izvješća, prijava i dr. Uobičajeno je da šefovi smjena nakon smjene ocjenjuju rad policajca brojem spomenutih aktivnosti, a neki šefovi prave i tablice pa ih javno izlažu kako bi bile „poticaj“ onima koji nisu imali te vrste aktivnosti da ubuduće pišu što više prijava. Na taj se način nastoji i normirati policijski posao, pa dolazimo do nekog prosjeka o broju dnevnih prijava, legitimiranja i dr. koje bi trebao imati svaki policajac. Policajac koji se ne prilagodi takvu načinu promišljanja i rada izlaže se problemu i mogao bi biti etiketiran kao nesposoban policajac te očekivati i određenu kaznu, npr. da bude raspoređen na parkiralištu PP-a umjesto na svom terenu. Kako mu se sve navedeno ne bi dogodilo, policajac se prilagođava i u tim okolnostima neće promišljati, a kamoli raditi na uklanjanju uzroka problema. To znači da nema potrebu za komunikacijom sa zajednicom i sinergijskim djelovanjem radi stvaranja sigurnijeg i povoljnijeg životnog okruženja sa što manje problema. Naprotiv, takvim isključivo represivnim pristupom postiže se da policajci priželjkuju što više problema, a time i policijskog postupanja jer u tom slučaju mogu očekivati pohvalu i nagradu rukovoditelja, a ne kritike da „nisu ništa radili“ jer nema prijava. Također, u razgovoru s policijskim službenicima

kontakt-policajcima doznaje se da neke rukovoditelji ne potiču na analizu uzroka problema te izradu i provedbu preventivnih programa. Kao mjeru uspješnosti planiranja i provođenja preventivnih programa, policijski službenici za prevenciju kriminaliteta većinom rabe standard Beccaria (MUP, 2013).

Unatoč svemu navedenom, odnosno okolnostima u kojima se razvija hrvatska demokratska policija u praksi, ipak imamo pozitivne primjere proaktivnog pristupa u radu policije. Tako se nakon 15-ak godina uloženi trud višestruko isplatio. Izvrstan je primjer provedeno istraživanje Policijske uprave zagrebačke na uzorku od 1705 učenika koje je pokazalo kako učenici izražavaju pozitivan stav prema policajcima i preventivnim programima koje Policijska uprava zagrebačka provodi u zagrebačkim osnovnim i srednjim školama (Razum i sur., 2015).

Kako bismo ispitali trenutačno stanje i dobili smjernice za daljnji razvoj Policije u zajednici, provedeno je ovo istraživanje među policijskim službenicima kontakt-policajcima u Policijskoj upravi zagrebačkoj, 15 godina nakon uvođenja Strategije djelovanja Policija u zajednici.

1. METODA

1.1. Mjerni instrumenti

Za potrebe ovog istraživanja osmišljena je anketa kojom su prikupljeni socio-demografski podaci o sudionicima te informacije vezane uz posao kontakt-policajca.

Obavljanje posla kontakt-policajca. Pitali smo sudionike jesu li se dragovoljno javili za posao kontakt-policajca te zašto su ga odabrali, a ponuđeni odgovori bili su fleksibilno radno vrijeme, mogućnost veće plaće, manje stresan posao, rad i komunikacija s ljudima te odluka rukovoditelja. Također, sudionici su mogli upisati odgovor koji nije bio među ponudjenima. Na kraju, zanimalo nas je bi li željeli i dalje raditi na radnom mjestu kontakt-policajca, a odgovaralo se na skali od četiri stupnja u rasponu od *uopće ne* do *potpunosti da*.

Ispunjenost očekivanja. Sudionike smo pitali da procijene koliko su im se ispunila očekivanja vezana uz posao kontakt-policajca na skali od 1 (*uopće se nisu ostvarila*) do 4 (*u potpunosti su se ostvarila*). Osim toga, trebali su označiti među ponuđenim očekivanjima (fleksibilno radno vrijeme, ostvarivanje kontakta na terenu, upoznavanje sa stanjem na terenu, provođenje programa, ophodnja terena) ona koja su se ostvarila, a mogli su upisati i očekivanje koje im se ispunilo a koje nije bilo među ponudjenima.

Obavljanje službe na kontakt-rajonu. Sudionike smo zamolili da procijene koliko su često, u prosjeku, u tjednu obavljali službu na svom kontakt-rajonu tijekom prve godine službe te u 2016. godini i prvih šest mjeseci 2017. godine. Ponuđeni odgovori kretali su se u rasponu od *nijedno do pet dana*. Zatim su na skali koja se kretala od *manje od jednog sata* do *više od osam sati* trebali procijeniti koliko su obavljali različite poslove kontakt-policajca (unaprijed planirane i određene poslove, provedbu preventivnih programa, poslove prema vlastitoj prosudbi problematika na terenu). Pitali smo ih koji su najčešći razlozi neobavljanja posla kontakt-policajca. Postojala su tri ponuđena odgovora (osiguranja javnih, sportskih i drugih okupljanja, rad u redovitim ophodnjama, vršenje zasjeda, racija, opservacija i dr.),

a sudionici su mogli napisati i svoj odgovor. Zatim smo ih pitali vode li evidenciju ili ne te koliko često provjeravaju i ažuriraju podatke. Ponuđeni odgovori za čestoću kretali su se u rasponu od *nikada* do *svakodnevno*.

Percipirani odnos drugih policijskih službenika prema poslu kontakt-policajca. Zamolili smo sudionike da na skali od 1 (*jako sam nezadovoljan*) do 4 (*jako sam zadovoljan*) procijene odnos načelnika policijske postaje, pomoćnika načelnika za temeljnu policiju, pomoćnika načelnika za kriminalističku policiju, pomoćnika načelnika za organizaciju i ustroj, voditelja smjene i koordinatora kontakt-policajaca prema poslu kontakt-policajca.

1.2. Ispitanici i postupak

U istraživanju je sudjelovalo 113 kontakt-policajaca (94 % muškaraca) iz 17 policijskih postaja s područja Grada Zagreba i Zagrebačke županije, dobi između 30 i 60 godina ($M = 43,45$, $SD = 7,06$). Anketiranje kontakt-policajaca provedeno je u rujnu i listopadu 2017. u svim policijskim postajama Policijske uprave zagrebačke, a proveli su ga policijski službenici Službe prevencije. Sudionicima je objašnjena svrha istraživanja, kao i da je sudjelovanje anonimno. Upitnici su nakon ispunjavanja stavljeni u kuverte i predani na unos i obradu osobi koja ne radi u policiji. Sudjelovalo je 83 % svih kontakt-policajaca iz sljedećih policijskih postaja: I. PP Zagreb, II. PP Zagreb, III. PP Zagreb, IV. PP Zagreb, V. PP Zagreb, VI. PP Zagreb, VII. PP Zagreb, VIII. PP Zagreb, PP Sesvete, PP Dugo Selo, PP Vrbovec, PP Zelina, PP Ivanić-Grad, PP Jastrebarsko, PP Samobor, PP Zaprešić i PP Velika Gorica. Većina sudionika imala je srednju stručnu spremu (90 %), a kao kontakt-policajci radili su između 4 mjeseca i 15 godina ($M = 8,16$, $SD = 4,13$). U pojedinim PP-ovima policijski službenici Službe prevencije proveli su nadzor kako bi se utvrdilo stvarno stanje i koje aktivnosti trenutačno provode kontakt-policajci u skladu sa Strategijom djelovanja Policija u zajednici.

2. REZULTATI

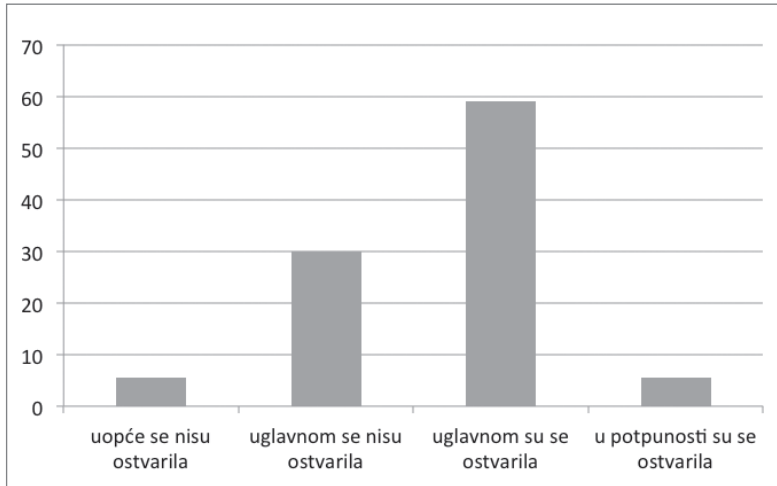
Obavljanje posla kontakt-policajca

Velika većina kontakt-policajaca (93 %) dragovoljno se javila za taj posao, a glavni razlog koji su naveli za obavljanje tog posla bio je rad i komunikacija s ljudima (71 %). Manje stresan posao bio je razlog za 43 %, zatim slijede mogućnost veće plaće (27 %) i fleksibilno radno vrijeme (21 %), dok su sudionici kao razloge naveli i promjenu, napredovanje u službi, naglasak na prevenciji, manje intervencija i manje maltretiranja od strane rukovoditelja. Kontakt-policajce pitali smo žele li nastaviti raditi kao kontakt-policajci. Ohrabrujuće je što je samo 8 % kontakt-policajaca reklo da ne bi željeli nastaviti raditi kao kontakt-policajci. Usporedili smo odgovore kontakt-policajaca koji rade u Zagrebačkoj županiji i u Gradu Zagrebu te utvrdili da postoji značajna razlika ($t(85,35) = 4,07$, $p < 0,001$): kontakt-policajci u Zagrebačkoj županiji ($M = 3,79$, $SD = 0,41$) izražavaju veću spremnost da nastave raditi kao kontakt-policajci nego kontakt-policajci u Gradu Zagrebu ($M = 3,35$, $SD = 0,71$).

Ispunjenost očekivanja

Na slici 1 prikazani su rezultati pitanja o ispunjenim očekivanjima. Kao što se iz slike vidi, većina sudionika (59 %) rekla je da su im se očekivanja uglavnom ostvarila. Među ponuđen-

im ispunjenim očekivanjima 50 % sudionika odabralo je provođenje programa, 49 % ophodnju terena, 44 % ostvarivanje kontakta na terenu, 31 % upoznavanje sa stanjem na terenu, 20 % fleksibilno radno vrijeme, a osim toga sudionici su među ispunjenim očekivanjima naveli i veću plaću. Međutim, treba napomenuti kako 30 % sudionika smatra da im se očekivanja uglavnom nisu ostvarila.

Slika 1: Postotak sudionika koji su odabrali pojedini odgovor na pitanje o ispunjenim očekivanjima

Obavljanje službe na kontakt-rajonu

Uvid u razloge neostvarenih očekivanja mogu nam možda ponuditi odgovori na pitanja o obavljanju službe na kontakt-rajonu. Frekvencije odgovora za cijeli uzorak, dio uzorka s manje od 10 godina staža i dio uzorka s 10 i više godina staža prikazane su u tablici 1. Najčešći odgovor na pitanje koliko su često u tjednu obavljali službu na svom kontakt-rajonu u 2016. godini i prvih šest mjeseci 2017. godine bio je tri dana. Zanimljiv uvid daje nam usporedba odgovora na pitanje koliko su često u tjednu obavljali službu na svom kontakt-rajonu tijekom prve godine službe između kontakt-policajaca koji imaju manje od 10 godina službe i kontakt-policajaca koji imaju 10 i više godina službe. Najčešći odgovor kontakt-policajaca s manje od 10 godina službe jest tri dana, a kontakt-policajaca s 10 i više godina službe pet dana. Ta je razlika statistički značajna ($t(109) = -5,01, p < 0,001$) i upućuje na to da su prilikom uvođenja projekta Policijska u zajednici kontakt-policajci više vremena obavljali službu na svom kontakt-rajonu nego u posljednjih nekoliko godina.

Tablica 1: Frekvencije odabranih odgovora na pitanja koliko često u tjednu obavljaju službu na svom kontakt-rajonu za cijeli uzorak, dio uzorka s manje od 10 godina staža i dio uzorka s 10 i više godina staža

	Nijednom	1 dan	2 dana	3 dana	4 dana	5 dana
Prva godina službe svi	3 (2,7 %)	9 (8,0 %)	7 (6,2 %)	29 (25,7 %)	19 (16,8 %)	46 (59,3 %)
Prva godina službe manje od 10 godina staža	3 (5,1 %)	8 (13,6 %)	4 (6,8 %)	20 (33,9 %)	12 (20,3 %)	12 (20,3 %)
Prva godina službe 10 i više godina staža	0 (0 %)	1 (1,9 %)	2 (3,8 %)	9 (17,3 %)	7 (13,5 %)	33 (63,5 %)
2016./2017. svi	12 (10,6 %)	22 (19,5 %)	24 (21,2 %)	30 (26,5 %)	10 (8,8 %)	15 (13,3 %)
2016./2017. manje od 10 godina staža	8 (13,6 %)	9 (15,3 %)	14 (23,7 %)	18 (30,5 %)	5 (8,5 %)	5 (8,5 %)
2016./2017. 10 i više godina staža	4 (7,7 %)	12 (23,1%)	9 (17,3%)	12 (23,1%)	5 (9,6%)	10 (19,2 %)

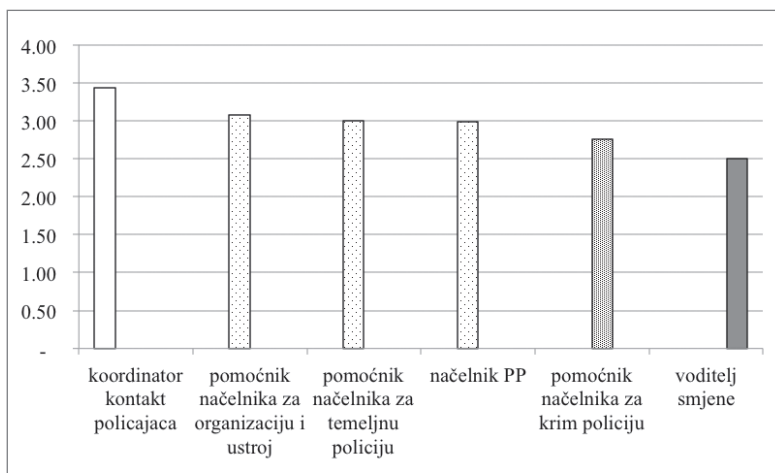
Tablica 2: Frekvencije odabranih odgovora na pitanja o tome koliko vremena u radnom danu provode u obavljanju različitih poslova kontakt-policajca

	Unaprijed planirani i određeni poslovi	Provedba preventivnih programa	Samoinicijativno obavljanje poslova
Manje od 1 sata	14 (13 %)	31 (28 %)	31 (28 %)
1 do 3 sata	51 (45 %)	50 (46 %)	41 (37 %)
3 do 5 sati	32 (28 %)	19 (17 %)	25 (23 %)
Više od 5 sati	16 (14 %)	10 (9 %)	13 (12 %)

Pitanja o tome koliko vremena u radnom danu provode obavljajući različite poslove kontakt-policajca govore o sličnom trendu (vidi tablicu 2). Najčešći odgovor kontakt-policajca bio je da provode 1 – 3 sata na unaprijed planiranim i određenim poslovima (45 %), provedbi preventivnih programa (46 %) i samoinicijativnom obavljanju poslova (37 %). Za usporedbu, postotak onih koji su odgovorili da provode više od pet sati na unaprijed planiranim i određenim poslovima bio je 14 %, na provedbi preventivnih programa 9 %, a na samoinicijativnom obavljanju poslova 12 %.

Kao razloge neobavljanja svog posla kontakt-policajci između tri ponuđena odgovora najviše su odabirali osiguranje javnih sportskih i drugih okupljanja (61 %), zatim rad u redovitim ophodnjama (56 %) te vršenje zasjeda, racija, opservacija (30 %). Navodili su i obavljanje drugih poslova, kao što su poslovi tekliča, operativno dežurstvo, čuvanje privedenih osoba, rad u patroli, rad službenika za naoružanje i opremu, promet, administraciju, a kao razlog neobavljanja posla navodili su i nedostatak vozila. Ove dvije skupine pitanja oslikavaju situaciju u kojoj kontakt-policajci manji dio svog radnog vremena rade poslove predviđene za kontakt-policajca, a veći dio vremena obavljaju druge policijske poslove. Treba napomenuti da su podaci izvješća o provedenom nadzoru u tri PP-a u skladu s podacima dobivenima od kontakt-policajaca. Prema tim izvješćima, većina kontakt-policajaca obavlja druge poslove u postajama, a ako kontakt-policajci obavljaju svoj posao, onda je to oko 30 % njihova vremena. Većina ispitanih kontakt-policajaca (81 %) vodi evidenciju, pri čemu najčešće provjeravaju i ažuriraju podatke o subjektima mjesečno (35 %) i polugodišnje (29 %), odnosno o sigurnosti mjesečno (47 %) i polugodišnje (19 %).

Percipirani odnos drugih policijskih službenika prema poslu kontakt-policajca

Slika 2: Prosječna ocjena zadovoljstva odnosom navedenih struktura prema kontakt-policajcima

Što se tiče percipiranog odnosa drugih policijskih službenika prema poslu kontakt-policajca, izračunali smo prosječne ocjene koje su kontakt-policajci dali načelniku policijske postaje, pomoćniku načelnika za temeljnu policiju, pomoćniku načelnika za kriminalističku policiju, pomoćniku načelnika za organizaciju i ustroj, voditelju smjene i koordinatoru kontakt-policajaca za odnos prema poslu kontakt-policajca. Rezultati su prikazani na slici 2 i u tablici 3.

Tablica 3: Aritmetičke sredine (*M*), standardne devijacije (*SD*) i *t*-testovi za prosječne ocjene zadovoljstva odnosom navedenih struktura prema kontakt-policajcima

	<i>M</i>	<i>SD</i>	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
(1) Koordinator	3,43	0,65	–	4,31*	5,11*	4,99*	6,87*	10,31*
(2) Organizacija i ustroj	3,07	0,77		–	1,47	0,59	3,89*	6,99*
(3) Temeljna policija	3,00	0,79			–	0,32	3,58*	6,18*
(4) Načelnik	2,99	0,82				–	3,18*	6,11*
(5) Krimpolicija	2,76	0,85					–	3,68*
(6) Voditelj smjene	2,50	0,86						–

* $p < 0,001$

Kao što je vidljivo iz slike 2, najveće zadovoljstvo kod kontakt-policajaca postoji za odnos s koordinatorom kontakt-policajaca, također su zadovoljni odnosom s pomoćnikom načelnika za organizaciju i ustroj, pomoćnikom načelnika za temeljnu policiju i načelnikom policijske postaje. Kontakt-policajci najmanje su zadovoljni odnosom s pomoćnikom načelnika za kriminalističku policiju i voditeljem smjene. Prosječne ocjene zadovoljstva međusobno smo usporedili *t*-testom (vidi tablicu 3) i na slici 2 različitim su uzorcima prikazane one procjene koje se statistički značajno razlikuju.

Usprkos tomu što smo pokušali osigurati anonimnost ispunjavanja, sudionici su izražavali zabrinutost oko anonimnosti svojih odgovora s obzirom na to da u pojedinim policijskim postajama ima malen broj kontakt-policajaca, što je naravno moglo utjecati na njihove odgovore. Zato razinu zadovoljstva sudionika istraživanja koji su uglavnom zadovoljni svojim rukovoditeljima treba uzeti s dozom opreza, pogotovo zato što sudionici izražavaju nezadovoljstvo načinom na koji se ti isti rukovoditelji odnose prema važnosti njihova posla.

3. RASPRAVA I ZAKLJUČAK

Cilj ovog rada bio je ispitati stanje i raspoloženje policijskih službenika kontakt-policajaca u Policijskoj upravi zagrebačkoj. Ohrabrujuće je za daljnji razvoj projekta Policijska u zajednici što, unatoč problemima s kojima se susreću u svom radu, većina sudionika izražava želju za daljnjim radom u statusu kontakt-policajac. No treba napomenuti da 30 % sudionika izjavljuje kako im se očekivanja vezana uz posao kontakt-policajca uglavnom nisu ostvarila. Zanimljiv uvid u rad kontakt-policajaca u Policijskoj upravi zagrebačkoj daje usporedba odgovora na pitanje koliko su često u tjednu obavljali službu na svom kontakt-rajonu tijekom prve godine službe između kontakt-policajaca koji imaju manje od 10 godina službe i kontakt-policajaca koji imaju 10 i više godina službe. Najčešći odgovor kontakt-policajaca s manje od 10 godina službe jest tri dana, a kontakt-policajaca s 10 i više godina službe pet dana. Ta je razlika statistički značajna i upućuje na to da su prilikom uvođenja projekta Policijska

u zajednici kontakt-policajci više vremena obavljali službu na svom kontakt-rajonu nego u posljednjih nekoliko godina. Jedno prijašnje istraživanje na temu stavova policijskih službenika rukovoditelja i nerukovoditelja o organizaciji i funkcioniranju Policijske uprave zagrebačke pokazalo je kako su nerukovoditelji manje podržavali važnost proaktivnog rada, za razliku od rukovoditelja (Karlović, Buchheit, 2013). Mogući su uzroci takvih odgovora u internoj organizaciji posla. Interna organizacija posla te sve veći zahtjevi građana i lokalne zajednice mogući su uzroci poteškoća oko ustaljenosti kontakt-policajaca na njihovim rajonima. Kad se usporede kriteriji ustrojavanja kontaktnih rajona od prije 15 godina s današnjom situacijom, situacija se promijenila. Postoji više različitih objekata, novih naselja, više stanovništva.

U okviru istraživanja provedena je analiza vremena koje kontakt-policajci potroše obavljajući svakodnevne poslove na svom kontakt-rajonu, od raznih provjera adresa, dostave pismena, osiguranja okupljanja, osiguranja mjesta događaja i sl. do provedbe unaprijed planiranih preventivnih programa (MAH-1; MAH-2; PiA; Ne, zato jer ne; Sigurno u prometu i sl.) te kroz analizu vremena koje im ostane za samoinicijativan rad. Samoinicijativan rad podrazumijeva samostalnost u rješavanju problema, informiranost o općem stanju sigurnosti na vlastitom rajonu te vođenje vlastitih evidencija, koje su preduvjet za efektivan i efikasan preventivni rad. Analiza je pokazala kako kontakt-policajci samo oko 30 % radnog vremena obavljaju poslove kontakt-policije. Možemo pretpostaviti da je to barem djelomično razlog neispunjenih očekivanja dijela kontakt-policajaca koji su se javili za obavljanje ovog posla kako bi većinu svog radnog vremena ostvarivali kontakte s građanima, jačali povjerenje u policiju kao instituciju i službu te radili na prevenciji kriminaliteta. U skladu su s tom pretpostavkom rezultati istraživanja Adamsa i suradnika (2002), koji su pokazali da kontakt-policajci provode manje vremena u tradicionalnim policijskim aktivnostima i da su zadovoljniji svojim poslom od tradicionalnih policijskih službenika.

U uvodu se postavilo pitanje postoji li kritična masa rukovoditelja na svim razinama koji su spremni učiniti iskorak i transformirati rad policije. Rezultati istraživanja upućuju na to da su kontakt-policajci zadovoljni odnosom s većinom rukovoditelja, ali da ujedno kod nekih rukovoditelja i dalje postoji potreba za naglašavanjem važnosti prevencije i uloge kontakt-policajaca u razvijanju povjerenja i odnosa s građanima. Također, rezultati ovog istraživanja upućuju na potrebu vrednovanja poslova kontakt-policije. Naime, Adams i sur. (2002) pokazali su da kontakt-policajci smatraju kako je važno da ih nadređeni vrednuju s obzirom na rješavanje problema i analiziranje problema u kontakt-rajonu, a ujedno su za te aktivnosti razlike bile najveće u odnosu na vrednovanje tradicionalnih policijskih službenika. Međutim, i drugi se sustavi bore s problemom da se efikasnost policije i dalje mjeri čestoćom zločina i brojem prijava (Greene, 2000). Trebalo bi na organizacijskoj razini uzeti u obzir i mišljenja građana kao indikator kvalitete i učinkovitosti kontakt-policije na konkretnom području. Prema klasičnoj policijskoj literaturi, Bayley (1994:95) sugerira indikatore učinkovitosti policije: zadovoljstvo javnosti policijskom službom, pokrivenost područja policijskim patrolama, zadovoljstvo žrtava kaznenih djela postupanjem s njihovim predmetima, omjer otkrivenog i počinjenog kriminala, brzina odgovaranja na telefonske pozive, zadovoljstvo pozivatelja poduzetim akcijama, brzina hitnih odgovora, zadovoljstvo ljudi koji kontaktiraju s policijom i kritika policijskog rada. Navedeni autor ističe važnost i potrebu povratnih informacija građana o radu policije te napominje kako bi se učinkovitost policije trebala

razdvojiti i mjeriti na nekoliko razina. U tom kontekstu, razdvajanje kriterija i indikatora rada kontakt-policije te njihova uzimanja u obzir prilikom ocjene rada, svakako bi utjecalo na motiviranost i zadovoljstvo poslom.

Kao i svako istraživanje, i ovo ima određena ograničenja i nedostatke. Glavno je pitanje u kojoj je mjeri došlo do iskrivljavanja odgovora zbog straha od narušene anonimnosti sudjelovanja u istraživanju. Također, u budućim istraživanjima bilo bi dobro ispitati i stavove rukovoditelja kako bi se preciznije znalo na čemu treba raditi u smjeru mijenjanja stavova i kulture policijskog posla. Osim toga, u budućim bi se istraživanjima detaljnije mogli ispitati izvori zadovoljstva i nezadovoljstva kontakt-policajaca, kao i njihove sugestije za boljom implementacijom operativno-preventivnog rada policije u odori po modelu *community policing*.

Vjerujemo i očekujemo da će ovi rezultati biti prepoznati i vrednovani te da u budućnosti glavno mjerilo učinkovitosti rada policije neće biti samo statistički podaci o otkrivenim kažnjivim djelima i broju policijskih postupanja nego će biti važne i preventivne aktivnosti radi otklanjanja uzroka problema. Želimo da mjerilo rada i učinkovitosti policije ocjenjuju građani svojim povjerenjem u policiju i osjećajem sigurnosti. Sigurnost nije sve, ali sve bez sigurnosti je ništa. Samo takvim pristupom policija će biti javni servis građana, a policijski službenik više neće biti profesionalac koji isključivo nadzire građane, već prijatelj i pomagač većine građana koji poštuju zakone. Trebamo doći do toga da policijski službenik ubuduće ne bude usmjeren samo na otkrivanje onih koji krše zakone nego na provođenje drugih aktivnosti usmjerenih rješavanju problema građana i samim time bit će zadovoljniji i sretniji na svom poslu.

LITERATURA

1. Adams, R. E., Rohe, W. M., Arcury, T. A. (2002). *Implementing Community-Oriented Policing: Organizational Change and Street Officer Attitudes*. *Crime and Delinquency*, 48(3): 399.–430.
2. Bayley, D. (1994). *Police for the Future*. New York: Oxford University Press.
3. Behr, R. (1994). *Modernizacija društva i policijske aktivnosti*. Zbornik radova Uloga policije u demokratskom društvu. Zagreb: MUP, 107.–117.
4. Butts, J. A., Schiraldi, V. (2018). *Recidivism Reconsidered: Preserving the Community Justice Mission of Community Corrections*. Dostupno na: https://www.hks.harvard.edu/sites/default/files/centers/wiener/programs/pcj/files/recidivism_reconsidered.pdf
5. Cajner Mraović, I., Faber, V., Volarević, G. (2003). *Strategija djelovanja Policija u zajednici*. Zagreb: MUP RH, Policijska akademija.
6. Durkheim, E. (1999). *Pravila sociološke metode*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
7. Greene, J. R. (2000). *Community Policing in America: Changing the Nature, Structure, and Function of the Police*. *Criminal Justice*, 3(3), 299.–370.
8. Kappler, V. E., Gaines, L. K. (2015). *Community Policing: A Contemporary Perspective*, 7th edn. New York, London: Routledge.

9. Karlović, R., Buchheit, F. (2013). *Stavovi policijskih službenika o modelu koncepcijske određenosti uloge i organizacije policije*. Policijska i sigurnost, 22(1): 105.–125.
10. Karlović, R., Sučić, I. (2017). *Security as the Basis Behind Community Policing: Croatia's Community Policing Approach*. U: Bayerl, P. S., Karlović, R., Akhgar, B., Markarian, G. (ur.). *Community Policing – A European Perspective*. Cham: Springer, ISSN: 1613-5113.
11. MUP RH (2013). *Priručnik za prevenciju kriminaliteta – prevencija spaja*. Sv. I. Zelina: Tiskara Zelina d.d. (koautor) Twinning Light projekt između Republike Hrvatske i Savezne Republike Njemačke, MUP, Baden-Württemberg.
12. Pusca, B., Lang G., Kutschera, R. (2017). *Joining Forces for Our Security in Austrian Community Policing*. U: Bayerl, P. S., Karlović, R., Akhgar, B., Markarian, G. (ur.). *Community Policing – A European Perspective*. Cham: Springer ISSN: 1613-5113, str. 111.-125.
13. Razum, J., Valenta, Z., Brković, I. (2015). *Istraživanje stavova učenika prvih razreda srednjih škola o ulozi policije i preventivnim programima Policijske uprave zagrebačke*. Policijska i sigurnost, 24(4): 329.-347
14. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, NN, broj 76/09. i 92/14.

Summary

Zdravko Valenta, Ana Butković, Ruža Karlović

Review of the Community Police Officers' Work at the Zagreb County Police Administration

The aim of this research was to examine the conditions and sentiment of the community police officers at the Zagreb County Police Administration, fifteen years after the Community Strategy have been introduced. The vast majority (93%) of the community police officers in this research stated that they took this job willingly and that the main reason for doing it is working and communicating with citizens (71%). However, it should be noted that 30% of the participants believe that their job expectations have largely failed. As for working on their beats in 2016 and first six months of 2017, police officers gave three days as the most frequent response. During their first year police officers with less than 10 years of service experience as beat officers spent three days working on their beats per week, while police officers with 10 or more years of experience spent five days per week. This difference is statistically significant ($t(109) = -5.01, p < 0.001$) and points out that at the beginning of the operative and preventive work reform police officers spent more time on their beats than in the past few years. We have also examined the perceived sentiment of other police officers toward community policing and we have found different levels of satisfaction with the different police structures. Despite all the problems they are facing at work, vast majority of community police officers (92%) wants to keep working at their present position, with greater percentage among police officers from Zagreb County than among police officers from Zagreb City.

Keywords: community policing, community police officer, Zagreb County Police Administration, beat, attitudes.

ANDREA LEDIĆ*, GORANA ROSANDIĆ**

Comparing Latin with Cyrillic Scripts in Handwriting Identification?

Abstract

Identifying handwriting has always represented a challenge as there is no such instrument that could identify the scriptor in a clear and unambiguous way. In fact, identification has to be made by a handwriting expert, while instruments are used only as tools in his or her work.

Materials used for handwriting and signature examination involve all types of documents, including wills, contracts, checks, credit card sales slips, anonymous letters, threatening messages, receipts, authorizations, farewell letters, notary public registers, passports, notes, lottery tickets etc.

The aim of this paper is to examine the possibilities of handwriting analysis of documents written in different alphabets (Latin vs Cyrillic alphabet, and vice versa).

The professional standards used for evaluating handwriting and signature in the Latin alphabet can also be applied to those in the Cyrillic alphabet. The most important element is the movement of a writing instrument on a writing surface, leaving a trace on the paper that has an important role in identifying the scriptor.

In order to answer research questions in this paper, testing and an analysis have been conducted of the handwriting of 12 volunteers from the Vukovar area (a place in Croatia near the Serbian border) who use both alphabets on a daily basis. The photographs used in this paper have been made by scanning the original materials.

Keywords: *forensic science, handwriting examination/identification, different alphabet/script, cyrillic script, latin script, anonymous letters.*

---

* Andrea Ledić Forensic Science Centre Ivan Vučetić, MUP RH, Zagreb, Croatia.

** Gorana Rosandić, Medical School, Split, Croatia.

INTRODUCTION

The method of handwriting examination is a subjective comparative method and no instrument is designed exclusively that would replace human expertise for handwriting examination. In this type of examination, the most important factor is the expert witness carrying out the examination and his or her experience and ability to notice details as well as understand relationships between them (perception of the material). [1]

Some optical instruments (video-spectral comparators, stereomicroscopes etc.) used in handwriting and document examination are indispensable tools for evidence collection. The professional standards and methods used for evaluating handwriting and signatures in the Latin alphabet can also be applied to those in the Cyrillic alphabet. The most important element that has an important role in identifying the writer is the movement of a writing instrument on a writing surface, leaving a trace on the paper. [2] [3]

When an expert witness analyzes text in the Cyrillic alphabet, such as Russian, Serbian, Bulgarian, Ukrainian or other languages in which some letters are similar to the letters of the Latin alphabet, while others are completely different, he or she has to take into consideration all the possible variations of the alphabet. Also the fact that in the Cyrillic alphabet it is more difficult to evaluate printed than cursive letters so the expert has to have access to writing samples from that particular country or region. [4]

The Croatian alphabet has 30 letters, and 27 of them contain only one character, in other words: *a b c č ć d đ e f g h i j k l m n o p r s š t u v z ž* and 3 of them contain two characters, in other words: *dž lj nj*. The Cyrillic alphabet is used by some Slavic languages such as: Russian, Ukrainian, Serbian, Macedonian and Montenegrin. The Cyrillic alphabet has 30 to 38 letters, depending on the language using it and in addition to the letters, soft signs are also used, but there is such a big differences if we compare printed and cursive letters.

Пуштам семафорима да ми одреде смјер. Гђе ми се упали зелено онамо скрећем. Ходам уз ограду ботаничког врта и гледам према тужној бари која ће у свибњу постати романтично језеро. Корачам асфалтираном траком травнатог дворишта пред школом. Школска менза у ово јутро има мирис пржене пилетине па воњ уља плута около и лијепи се за хрђаве кошеве на игралишту иза клупе.

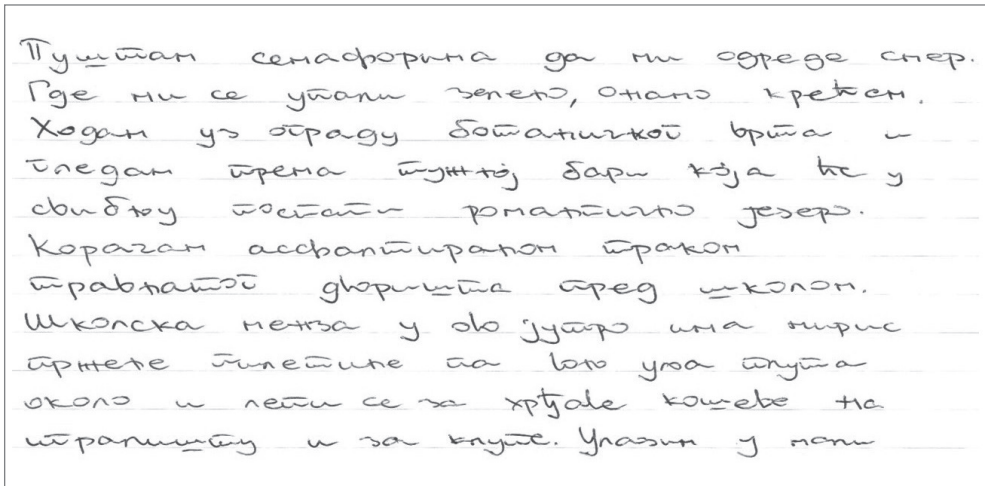

Figure 1. A printed text in the Cyrillic alphabet and a handwritten production of the same text

Table 1. Letters used in the Latin and the Cyrillic alphabet in Macedonian language

Cyrillic	Latin	Cyrillic	Latin
А а	A a	М м	M m
Б б	B b	Н н	N n
В в	V v	Њ њ	Nj nj
Г г	G g	О о	O o
Д д	D d	П п	P p
Ѓ ѓ	G g	Р р	R r
Е е	E e	С с	S s
Ж ж	Ž ž	Т т	T t
З з	Z z	Ќ ќ	Ќ ќ
С с	Dz dz	У у	U u
И и	I i	Ф ф	F f

Table 2. Letters used in the Latin and the Cyrillic alphabet in Bulgarian language

Cyrillic	Latin	Cyrillic	Latin
А а	A a	О о	O o
Б б	B b	П п	P p
В в	V v	Р р	R r
Г г	G g	С с	S s
Д д	D d	Т т	T t
Е е	E e	У у	U u
Ж ж	Ž ž	Ф ф	F f
З з	Z z	Х х	H h
И и	I i	Ц ц	C c
І і	I i	Ч ч	Č č
Ј ј	J j	Ш ш	Š š
К к	K k	Щ щ	Šć šć
Л л	L l	Ю ю	Ju
М м	M m	Я я	Ja
Н н	N n	Ь ь	-

Table 3. Letters used in the Latin and the Cyrillic alphabet in Ukrainian language

Cyrillic	Latin	Cyrillic	Latin
А а	A a	Н н	N n
Б б	B b	О о	O o
В в	V v	П п	P p
Г г	H h	Р р	R r
Ґ ґ	G g	С с	S s
Д д	D d	Т т	T t
Е е	E e	У у	U u
Є є	Je je	Ф ф	F f
Ж ж	Ž ž	Х х	H h (Kh kh)
З з	Z z	Ц ц	C c
И и	Y y	Ч ч	Č č
І і	I i	Ш ш	Š š
Ї ї	Ji ji	Щ щ	Šč šč
Й й	J j	Ю ю	Ju ju
К к	K k	Я я	Ja ja
Л л	L l	Ь ь	‘ (this is not a letter, this is a spelling sign)
М м	M m		

While listing and comparing the characters of both alphabets, you can notice that there are letters whose form is the same in both the Latin and Cyrillic alphabet, but they are pronounced in a different way.

While listing and comparing the characters the text that is being analyzed, although it is not crucial for the analysis of the stroke.

However, the fact that there are some letters that are the same but have a different meaning makes the comparison of two alphabets easier. [5]

Table 4. Letters used both in the Latin and the Cyrillic alphabet [6]

Latin alphabet	Cyrillic alphabet
a/A	a/A
B	Pronounced „V“ [v] as in vault
c/C	Pronounced „S“ [es] s as in salt, but with the tip of the tongue touching the edge of the lower teeth
e/E	E
H	Pronounced „N“ [en] n as in not but the tongue touches the back of the uppere teeth
K	K
M	M
o/O	o/O
p/P	Pronounced „R“ [er] r tilled
T	T
u	Pronounced „I“ [ē]
y/Y	Pronounced „u“ [u] or [oo] u as in flute, but the lips much rounder
x/X	Pronounced „h“ [xa] ch in German ach

The structure of some letters in the Cyrillic alphabet is more complex than in the Latin alphabet and this is why the handwriting in Cyrillic might be easier to evaluate due to its complexity it has more individual features that can be detected to identify the writer. [5]

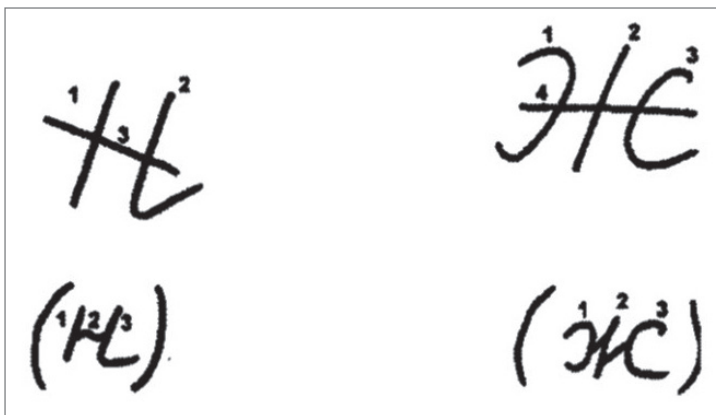

Figure 2. Structure of the letters „N“ i „Ž“

1. THE AIM OF THE RESEARCH

The objective of this research was to examine the possibilities of handwriting analysis for documents written in different alphabets by comparison of handwriting using different alphabet/writing styles.

2. MATERIALS AND METHODS

In order to prove that it is possible to identify the writer by comparing disputed handwriting in the Cyrillic alphabet and undisputed handwriting in the Latin alphabet, or vice versa, we have carried out the analysis of the handwriting of 12 persons (11 persons under the age of 19, and 1 person over the age of 40) in texts written both in the Latin and the Cyrillic alphabet. There are 12 volunteers from the Vukovar area (the small city near the Serbian border) who use both alphabets on a daily basis and the photographs are scans the original material.

In order to collect handwriting samples, every person was asked to copy the same text both in the Latin and the Cyrillic alphabet. Each of the specimens included both continuous text and signatures. Every sample in the group written in the Latin alphabet matched the sample in the Cyrillic alphabet that had been written on the same day with the same instrument and consisting of exactly the same text.

In the first phase of the research, a preliminary analysis was performed in order to check whether the collected handwriting samples meet handwriting analysis professional standards, regarding their quality and quantity, as is the standard practice under ISO 17025.

Next, a detailed examination of general and individual handwriting features was carried out on all handwriting samples written in the Latin and the Cyrillic alphabet for each person individually. Finally, the comparative analysis was performed, taking into account the following features: general appearance, height of central zone, width of characters proportions of upper and lower zone letters to central zone letters, shape and direction of the baselines, legibility, speed of writing, line quality, pen pressure, writing impulse level (a writing impulse begins when the pen starts move and ends when it is lifted), slant, direction of executing ovals and horizontal strokes as well as general structure of characters, formation of letters (especially the same letters which are used in both alphabets), combination of letters, their start and finish, formation of loops, size, shape and inclination, direction and curvature of strokes, similarities and closeness between different alphabet among other features. [7].

The above mentioned features of the Latin and the Cyrillic alphabet handwritings were examined in term of their degree of similarity using the comparative method.

In order to present the results of the analysis more clearly, handwriting similarities were marked by red arrows, circles and lines.

A Leica stereomicroscope and VSC 6000 HS were used to compare handwriting samples as well as for capture of images and for measurements the size of letters and handwriting in general.

Each feature's degree of similarity was rated by two experts independently.

3. EXAMINATION

At the first phase of analyzing all handwriting samples written in the Latin and the Cyrillic alphabet big similarity in general and individual characteristics has been noticed between the same handwriting samples written in the Latin and Cyrillic alphabet as well (for example between sample 1 written in the Latin alphabet and sample 1 written in the Cyrillic alphabet, between sample 2 written in the Latin alphabet and sample 2 written in the Cyrillic alphabet etc.).

Among the features that were subjected to measurements were line and word spacing. The distance between baselines was taken at the beginning of and at the end of each neighbouring pair of lines. This feature was shown to be similar in both groups (Latin and Cyrillic) as well as the apparent pen pressure, slant, line quality, speed of writing and the middle zone characters (e.g. in the miniscules “l”, “m”, “n”, “u” and “z”).

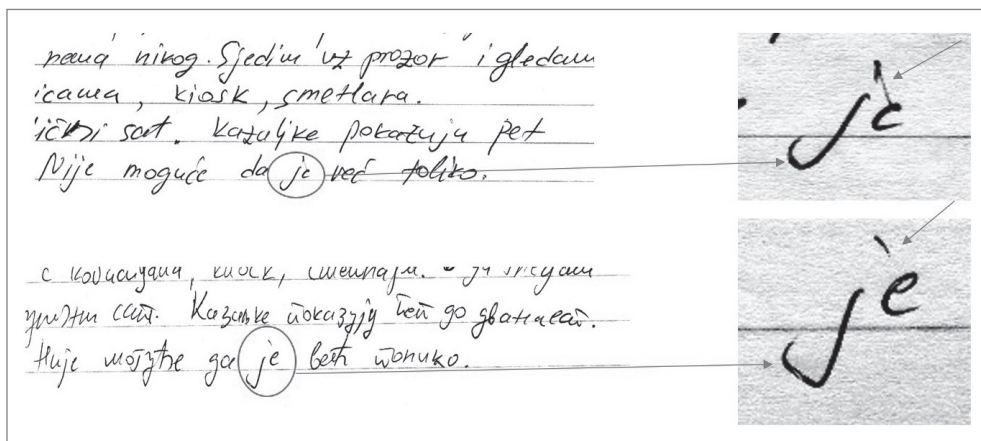

Figure 3. Letter „j“ in Latin and Cyrillic script (example handwriting 12.)

When analyzing the size of writing, all the letters of the upper and lower zones as well as in the middle zone, was shown to be similar in both groups as well.

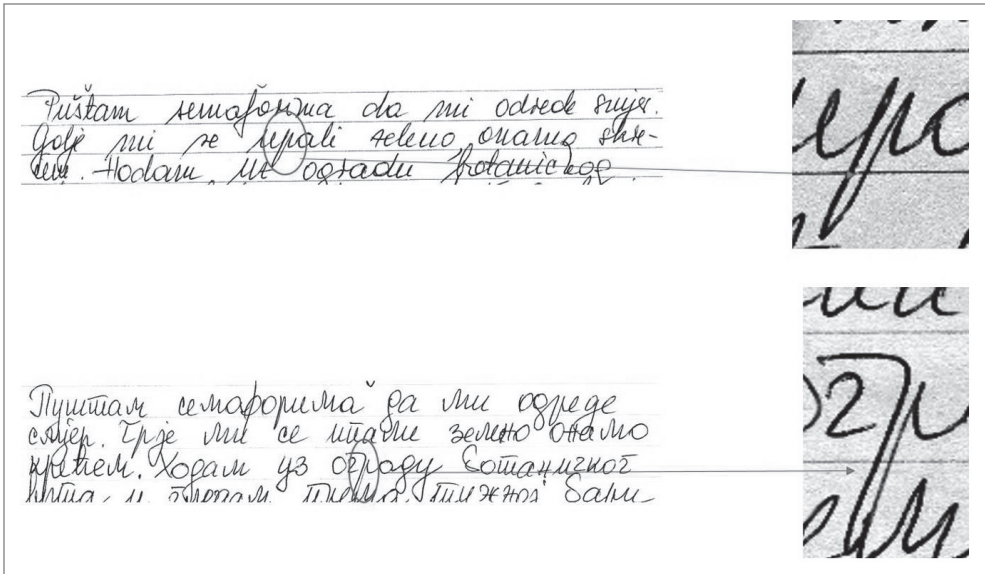

Figure 4. Letter „p“ in Latin and letter „p“ (means „r“) in Cyrillic script (example handwriting 4.)

Shapes of side margins were similar in both sample groups, since the left margins were generally straight, while the right ones strongly irregular.

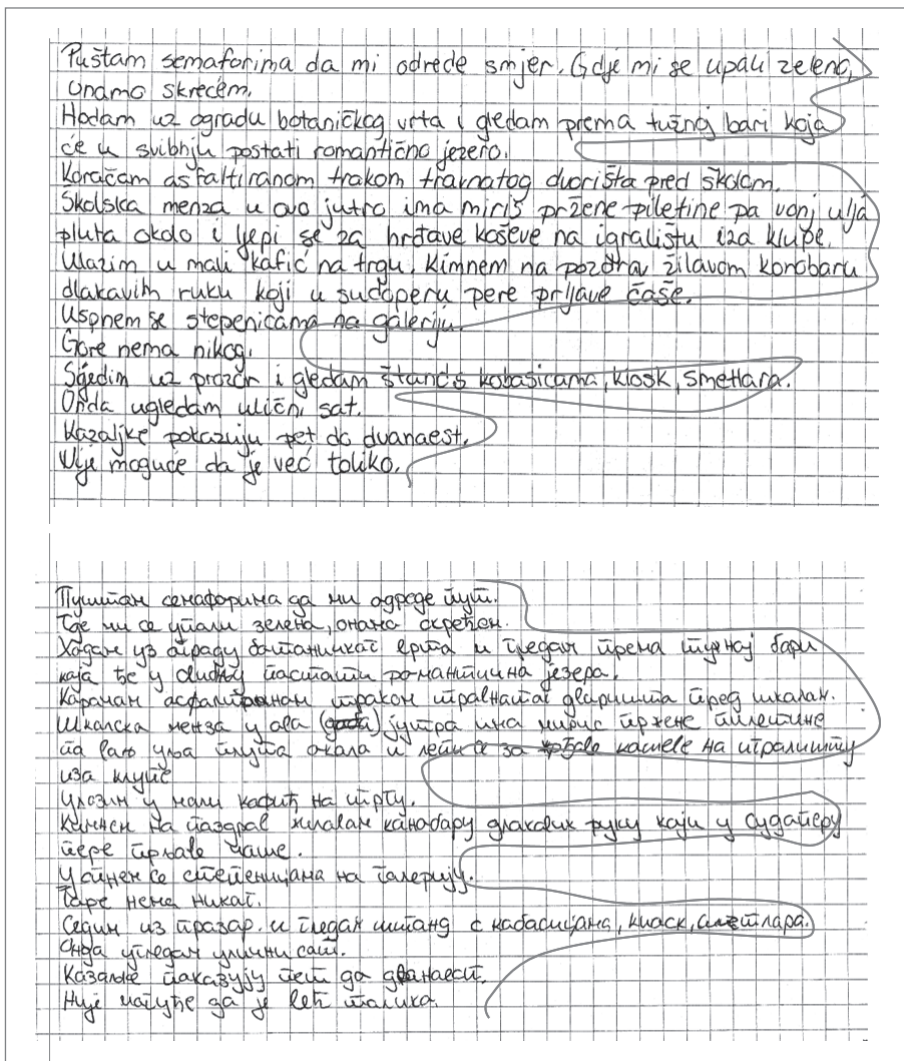

Figure 5. Straight left margin (red line) and irregular the right one in the example of handwriting 3.)

Structural features of the same characters in the Latin and the Cyrillic alphabet samples of the same writer presented a peculiar distribution of similarities and differences. This is the result from the fact that particular characters in both alphabets (sample groups) were actually executions of the similar motor program in the writer's memory which writer used to write, but the similarities were specific rather than general. That's why it is possible to describe what kind of similarities as well as differences occurred in the structure of characters [7].

After that, it was found out that big similarity in general characteristics has been noticed between all handwriting samples 1, 6, 10, as well as between handwritings 5, 7 and 11 written in the Latin and the Cyrillic alphabet.

By comparing the handwriting sample 1 written in the Latin alphabet, and the handwriting sample 1 written in the Cyrillic alphabet as well as the handwriting samples 6 and 10 both in Latin and Cyrillic alphabet, the following similarities in the relevant handwriting characteristics were detected:

- General writing style (slightly messy handwriting, small graphemes, well connected within a word)
- Writing skills (poor)
- Writing rhythm and dynamics (corresponds to the writing skills)
- Slope of the graphemes (uneven, from right to vertical)
- Writing direction (horizontal writing direction)
- Writing margin (the left one – almost straight, the right one – wavy)
- Specific features in forming some graphemes (for handwriting sample 1: “a”, “o”, “K”, “p”, “j” – Latin “j” is used also in the Cyrillic, “d”, “g”, for handwriting sample 6: “k”, “j”, “g”, for handwriting sample 10: “a”, “p”, “K”, “j”, “g”).

Relevant differences in the same handwriting samples (Latin and Cyrillic) were not detected, but a complete comparative analysis could not be carried out due to limitation of comparing Latin and Cyrillic form.

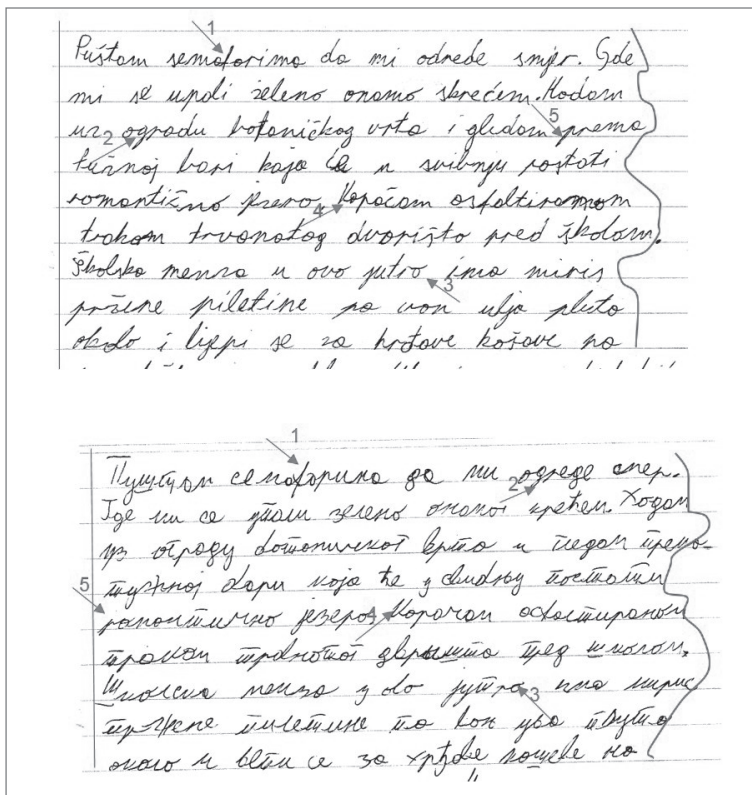

Figure 6. Comparison of handwriting 1. Latin and Cyrillic script

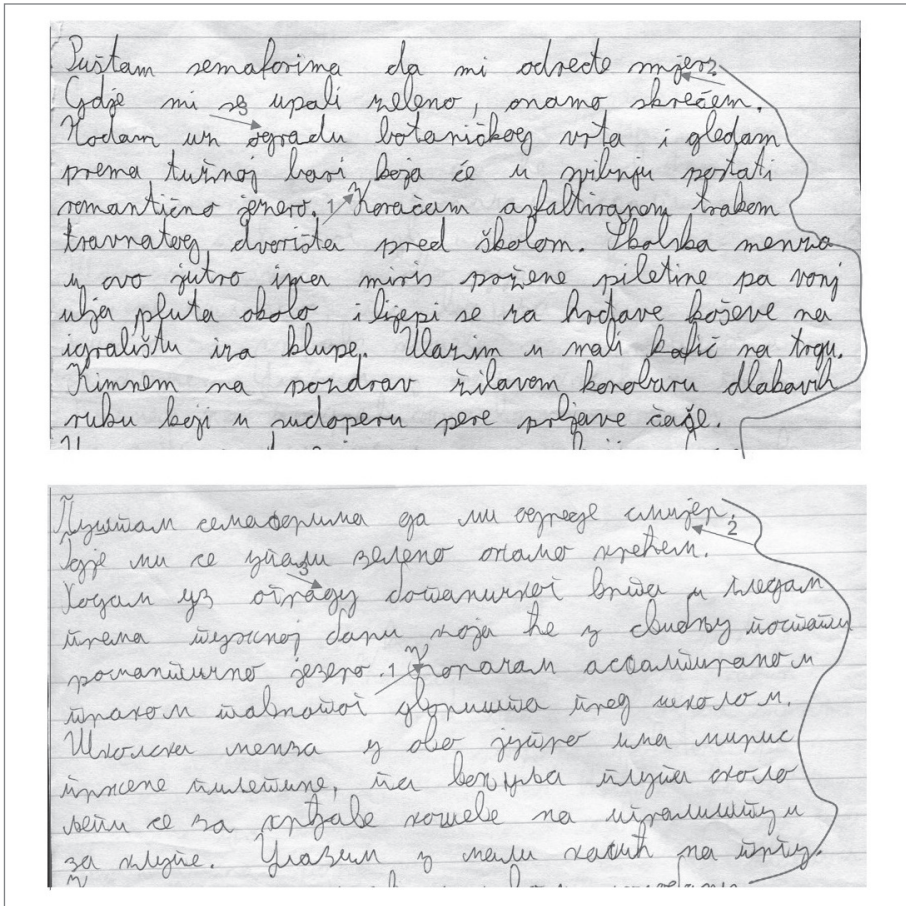

Figure 7. Comparison of handwriting 6. Latin and Cyrillic script

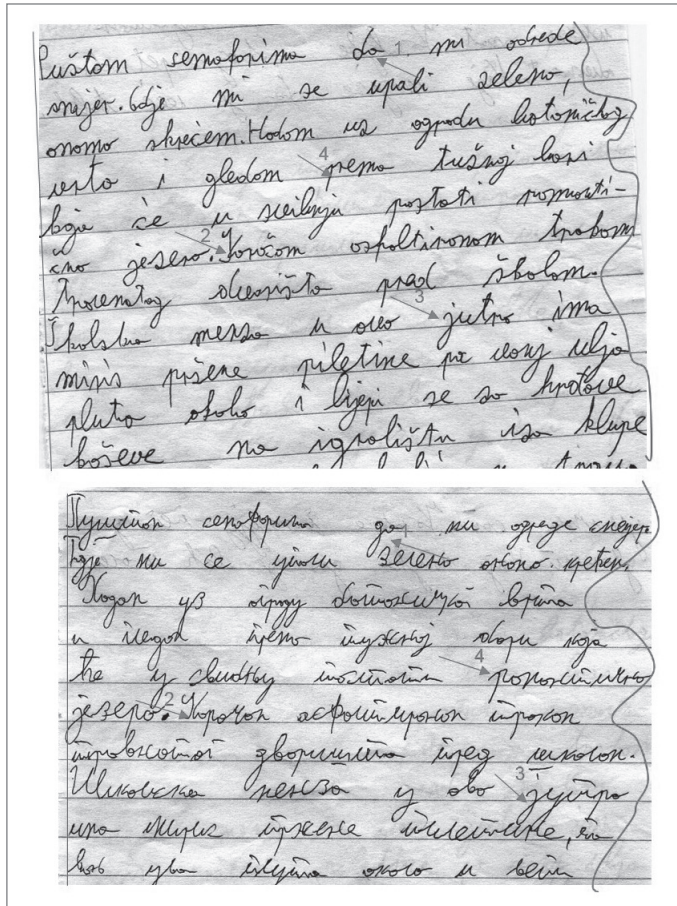

Figure 8. Comparison of handwriting 10. Latin and Cyrillic script

By comparing the handwriting sample 5 written in the Latin alphabet, and the handwriting sample 5 written in the Cyrillic alphabet as well as the handwriting samples 7 and 11 both in Latin and Cyrillic alphabet, the following similarities in the relevant handwriting characteristics were detected:

- General writing style (tidy handwriting, disconnected, more oval-shaped graphemes, of a usual calibre)
- Writing skills (normal)
- Writing rhythm and dynamics (corresponds to the writing skills)
- Slope of the graphemes (slightly left)
- Writing direction (almost horizontal direction of writing)
- Writing margin (uneven)
- Specific features in forming some graphemes (for handwriting sample 5: “g”, “p”, “ko”, for handwriting sample 7: “g”, “po”, “a”, “j”, for handwriting sample 11: “j”, “ko”, punctuation mark in “i”).

Relevant differences in the same handwriting samples (Latin and Cyrillic) were not detected, but a complete comparative analysis could not be carried out due to limitation of comparing Latin and Cyrillic form.

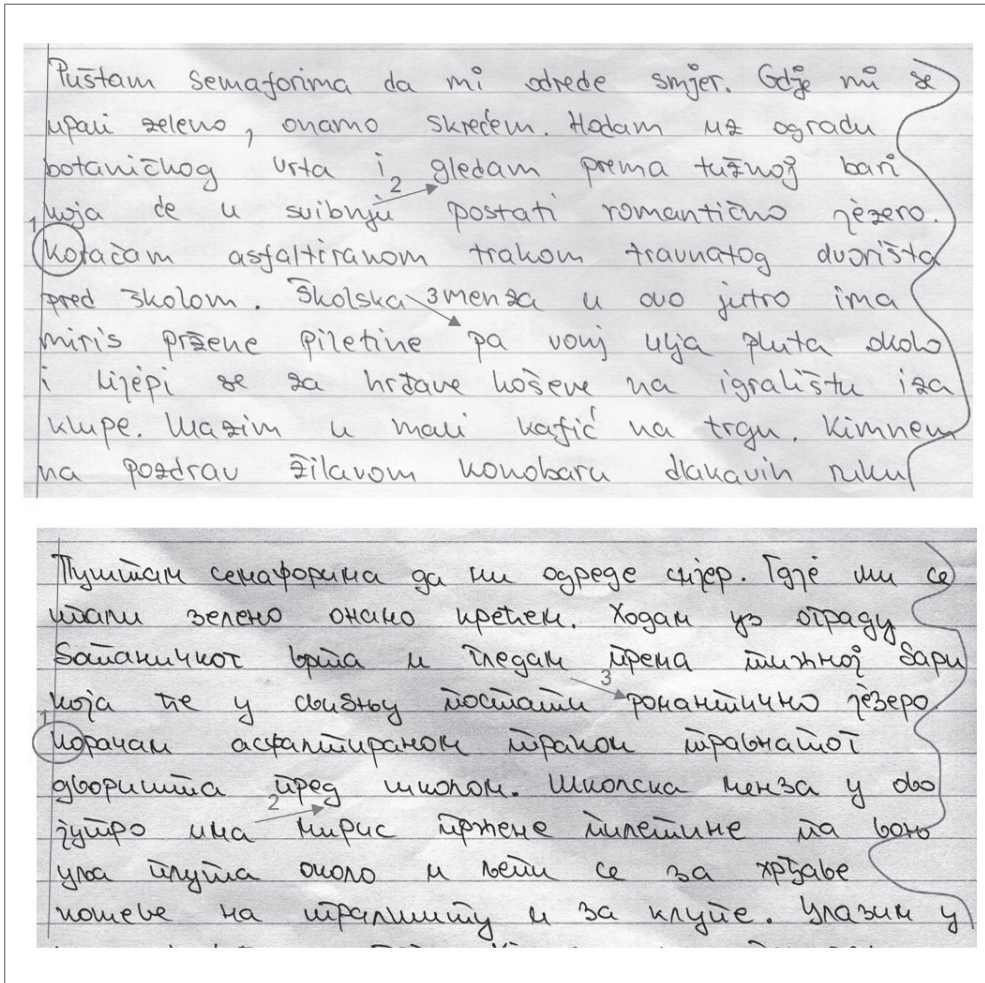

Figure 9. Comparison of handwriting 5. Latin and Cyrillic script

Puštam semaforima da mi odrede smijer.)
Gdje mi se upali zeleno, onamo skrećem.
Hodam uz ogradu botaničkog vrta i
gledam prema tužnoj bari koja će u
svibnju ³ postati romantično ¹ jezero.
Koraćam asfaltiranom trakom, travnatog
dvorišta pred školom. Školska menza u
ovo jutro ima miris pržene piletkine pa
voj uija pluta okolo i lijepi se za
hrstavne koševе na igralištu iza klupe.

Пуштам семафорима да ми одреде смјер.)
Где ми се упали зелено, онamo скрећем.
Ходам уз оградy ботаничког врта и
гледам према тужној бари која ће у
свибњу ³ постати романтично ¹ језеро.
Корачам асфалтираном траком
травнатог дворишта пред школом.
Школска меназа у ово јутро има мирис
пржене пилетине па вој уија плута
около и лијепо се за хртставне
кошеве на игралишту iza клуке.

Figure 10. Comparison of handwriting 7. Latin and Cyrillic script

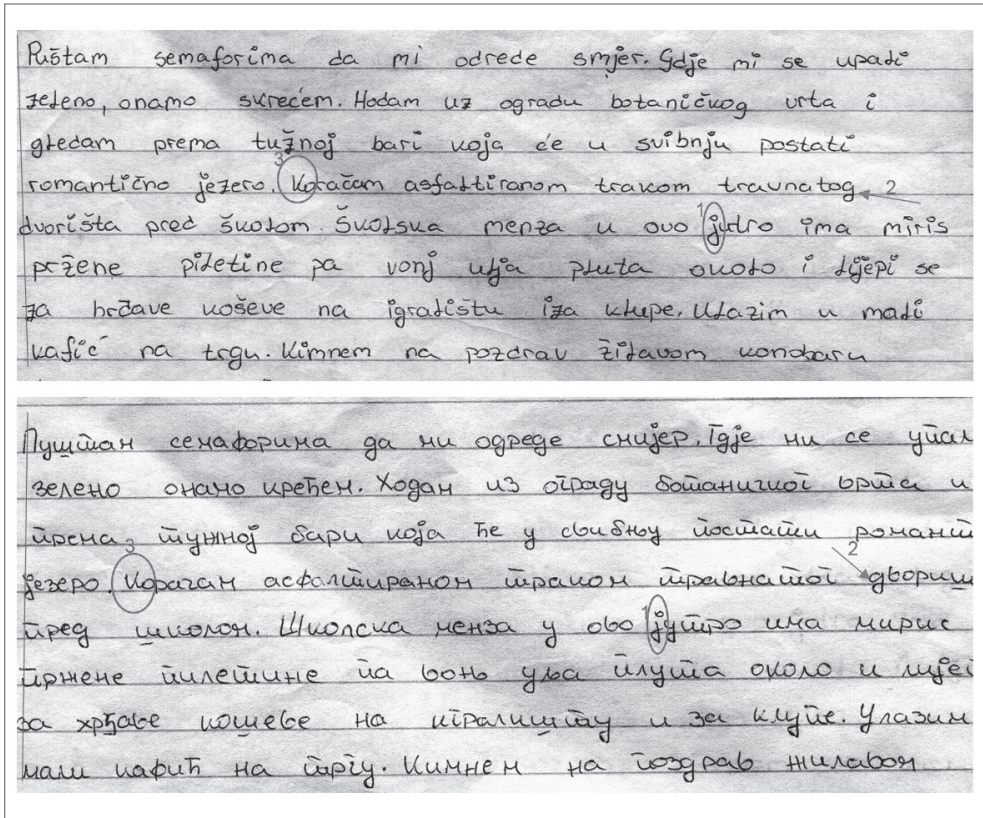

Figure 11. Comparison of handwriting 11 Latin and Cyrillic script

RESULTS AND CONCLUSION

As a result of this research, groups of similar features were distinguished (legibility, the width and shape of the right margin and shape of the left one, word width, line spacing, counter clockwise execution of ovals, line quality, writing speed, impulse level, pen pressure, slant, shape and tendency of baseline, heights of characters, among other features).

Would a handwriting expert thus be able to recognize an attempt to disguise handwriting when given disputed writing produced by writer who freely writes in both alphabets (Latin and Cyrillic)?

Through the study and examination of the samples, and the observations thus obtained, it is very possible for expert to undertake the examination of a disputed document consisting of writings in any unfamiliar script in the case and to render an opinion thereon because Latin and Cyrillic scripts have many letters that are similar or identical.

The results of the research comparing disputed and undisputed handwriting samples written in different alphabets will probably not be widely used, as similar cases of handwrit-

ing evaluation are rather rare. However, the possibility of their expert evaluation should not be neglected, particularly in situations when a potential writer refuses to write in an alphabet that they normally do not use, and if they claim that they can write in only one alphabet, which is not the disputed alphabet (e.g. disputed text is written in the Cyrillic and the person claims that he or she cannot write in the Cyrillic).

The obtained results have shown that it is possible to evaluate samples of handwritten text written in different alphabets.

However, when interpreting the results we should take into consideration all the limitations suggested by handwriting and signature analysis professional standards, (e.g. photocopies, quality and quantity of materials, similarities in handwritings of various writers, diversity of the content etc.).

Finally, it should be emphasized that the present research is only a case study. In order to draw universal conclusion, one would have carry out an experiment on a large group of individuals and real case subjects.

LITERATURE

1. Hilton O. *Scientific Exam of Documents*. New York, London, Boca Raton, Washington D.C., CRC Press. 1993.
2. Sabol Ž. *Identitet rukopisa*. Zagreb, Informator. 1986.
3. Ellen D. *Scientific Examination of Documents – method and techniques*; third edition. Taylor & Francis. 2006.
4. Bastrikin A., *Forensic investigation of writing*, European House, 2002.
5. *Expert technique*, Court Expert Central Scientific Research Institute, edition 13
6. Ben T Clark *Russian (Third Edition)*, Harper & Row, January 1983.
7. Mršić G., Galeković J., Ledić A., Risović A., Škavić N: „Forenzika dokumenata, novca i rukopisa“, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 2014.

ŽELJKO KARAS*, SILVIJA PEJAKOVIĆ ĐIPIĆ**

Stajališta Europskog suda za ljudska prava o policijskoj ovlasti provjere istovjetnosti osoba

Sažetak

Autori u članku istražuju stajališta Europskog suda za ljudska prava o policijskoj ovlasti provjere istovjetnosti osoba te o njenom utjecaju na pravo na privatnost građana i na slobodu kretanja. Radnja provjere istovjetnosti osoba rijetko se obrađuje u hrvatskoj znanosti i praksi, iako se tijekom njenog provođenja ostvaruju doticaji s pojedinim temeljnim pravima, a njeno poduzimanje, osim toga, utječe na općenitu legitimnost policije u društvu. Povod za istraživanje jesu preventivne strategije policije koje preporučuju učestalo provođenje ove radnje. Stajališta konvencijskog prava pokazuju da se policijska ovlast provjere istovjetnosti ne smatra zahvatom u pravo na privatnost iz čl. 8. (Europske) Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (EKLJP). Konvencijska praksa smatra da sadržaj osobnih isprava ne predstavlja osjetljive podatke iz područja privatnosti te da radnja provjere nije intruzivna djelatnost. Povrede su moguće kod prekoračenja ograničavanja prava kretanja ili slobode iz čl. 5. EKLJP-a, odnosno neodgovarajućih zakonskih osnova za radnje koje slijede nakon provjere. Zakonske osnove za provjere istovjetnosti mogu obuhvaćati područje sigurnosti, istraživanja kaznenih djela ili pojedinih upravnih pitanja. Većina europskih država ima propisanu obvezu posjedovanja osobnih isprava i davanja na uvid policiji. Autori u radu promatraju i mogućnost doprinosa kriminalističkom istraživanju kroz udio pronađenih dokaza.

Ključne riječi: istovjetnost osoba, Europski sud za ljudska prava, policija, privatnost, sloboda kretanja.

---

* doc. dr. sc. Željko Karas, Visoka policijska škola, Policijska akademija, MUP RH, Zagreb.

** Silviya Pejaković-Đipić, univ. spec. iur. Policijska akademija, MUP RH, Zagreb.

Ovaj je rad financirala Hrvatska zaklada za znanost projektom 8282 „Hrvatska kaznenopravna suradnja u Europskoj uniji i regiji: nasljeđe prošlosti i izazovi budućnosti (CoCoCrim)“.

UVOD

Najviše pozornosti znanosti i prakse usmjereno je na teže dokazne radnje koje se percipiraju kao vrlo osjetljive za temeljna prava građana, iako brojne takve radnje, poput posebnih dokaznih radnji, policija poduzima vrlo rijetko i iznimno su malene mogućnosti obuhvaćanja većeg broja građana. Za razliku od njih, neke lakše radnje imaju znatno blaže osnove za poduzimanje i mogu se provoditi znatno češće, a uz to građanima ostavljaju glavni dojam o radu policije. Kao posljedica usmjerenosti na radnje težeg zahvata, nisu podrobnije razmatrane brojne policijske radnje nižeg intenziteta koje su normirane kao policijske ovlasti ili kao izvidne radnje, iako i kod njih postoje brojna otvorena pitanja koja su važna za praksu i teoriju. Jedna od policijskih ovlasti koja služi kao izvidna radnja za potrebe kriminalističkog istraživanja jest radnja provjera istovjetnosti osoba (čl. 30. i 31. ZPPO-a).¹ U našem zakonskom uređenju ovakva se radnja nalazila među izvidnim radnjama prethodnog postupka u čl. 177. ZKP/97., ali je nakon donošenja ZKP/08. zajedno s ostalim sličnim radnjama prebačena u ZPPO.

U našoj znanosti nisu provođene opširnije raščlambe o utjecaju ovakve ovlasti na pojedina prava građana ili na učinkovitost kriminalističkog istraživanja. Njome se može utjecati na temeljna prava u području osobnog života ili privatnosti, a područje na koje ova mjera može ostvariti posljedice jest i u mogućem kratkotrajnom utjecaju na slobodu kretanja osobe čija se istovjetnost provjerava. Policijska ovlast provjere istovjetnosti spada u radnje kojima mogu biti izložene i osobe za koje ne postoje podaci o uključenosti u počinjenje kaznenih djela, nego su se našle u situaciji u kojoj je policiji prema zakonskom uređenju obveza provjeriti istovjetnost.

Provjera istovjetnosti osoba može ostvarivati širi utjecaj na odnose građana i policije. Njena je primjena vrlo važna jer odražava primarni oblik odnosa policije i građana te utječe na percepciju legitimnosti policije (Bradford, 2017). Weber (2014) smatra da se u ovoj ovlasti povezuje više dimenzija sociološkog, političkog i kulturnog konteksta kao početne točke za odnos prema margini društva. Prema nekim se stajalištima provjera istovjetnosti može opravdati u bilo kojim okolnostima, zbog čega se često provodi kao prva mjera uspostavljanja javnog reda. Dubber (2005) tako navodi da je to jedna od radnji kojom se uspostavlja normativni red odabirom subjekata koji su prijetnja društvenoj hijerarhiji. Iako su takve procjene više svojstvene američkom i engleskom sustavu policije, u kojima je ovo iznimno učestala ovlast (Miller i dr., 2008), dio procjena primjenjiv je i na kontinentalne policije. Lyon (2005:67) iznosi mišljenje da uvođenje osobnih iskaznica doprinosi većim mogućnostima nadzora građana.

Poduzimanje ove radnje postaje ključna mjera u strategiji policije u zajednici, koja je uvedena na tzv. teoriji razbijenih prozora u brojnim policijskim sustavima (White, Fradella, 2016). Ova je radnja promatrana kao okosnica za preventivna djelovanja u odnosu na žarišne točke kriminala ili ugrožavanja sigurnosti. Posljedica njene učestale primjene jest kritiziranje preventivnih pristupa kao kolektivnog sankcioniranja i potencijalnih povreda temeljnih prava građana (Fabricant, 2011). Preporuke o učestaloj uporabi u policijskim taktikama povod su za analiziranje stajališta Europskog suda za ljudska prava (ESLJP) o utjecaju ove ovlasti na temeljna prava.

¹ Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, Narodne novine 76/09., 92/14.

1. UTJECAJ NA PRAVO NA PRIVATNOST

1.1. Sadržaj osobnih isprava

Provjera istovjetnosti osoba može se promatrati kroz mogući utjecaj na prava privatnosti (čl. 8. EKLJP-a) u odnosu na obvezu posjedovanja osobnih isprava i njihova sadržaja, odnosno podataka koji se prikupljaju radnjom. Ako bi bilo utvrđeno da je određena radnja zahvat (*intrusion*) u prava privatnosti koje obuhvaća čl. 8. EKLJP-a, u konvencijskom se pravu nakon toga provjerava je li takav zahvat opravdan, što se provodi kroz tri uvjeta – zahvat mora biti utemeljen na zakonu, mora biti usmjeren na neki od legitimnih ciljeva propisanih u čl. 8. st. 2. EKLJP-a i mora biti nužan u demokratskom društvu, što se najčešće provjerava utvrđivanjem je li razmjeran cilju (Gutwirth, 2012:147).

Prema konvencijskom pravu, pojam „privatnost“ širok je koncept koji se ne može jednostavno definirati jer može obuhvaćati raznovrsne aspekte fizičkog i društvenog identiteta. Koncept privatnog života može obuhvaćati raznovrsne sadržaje kao što su osobni identitet, slike, zdravstveno stanje, pisma, dnevnici, poruke, elektronička pošta i slične kategorije. Radnje kojima se interferira u to područje mogu obuhvaćati djelatnosti kao što su presretanje, nadzor, oduzimanje, pohranjivanje, prosljeđivanje trećim osobama, preslikavanje i slično. Zahvat u pravo na privatnost iz čl. 8. EKLJP-a može biti izveden radnjom kojom se, primjerice, sustavno prikupljaju privatni podaci (*Rotaru pr. Rumunjske*, § 44), prikrivenim snimanjem djeteta (*Von Hannover pr. Njemačke*, § 103), javnim objavljivanjem fotografija iz službenih spisa tijela vlasti (*Sciacca pr. Italije*, § 31), radnjama potajnog nadzora kretanja (*Uzun pr. Njemačke*, § 81), objavljivanjem povjerljivih podataka o zdravstvenom stanju (*Z. pr. Finske*, § 95), objavljivanjem podataka o izvanbračnom podrijetlu osobe, kao i brojnim drugim sličnim radnjama koje su dosad bile predmet promatranja u konvencijskoj praksi.

U slučajevima o osobnim ispravama zaključeno je da obveza njihovog posjedovanja i pokazivanja policijskim službenicima nije zahvat (interferencija ili miješanje) u pravo na privatnost (*Reyntjens pr. Belgije*, 152). Komisija je u tom predmetu zaključila da u ovakvu obliku podataka nije pokazana interferencija osobne iskaznice na područje privatnog života u smislu čl. 8. EKLJP-a.² Obveza nošenja osobne iskaznice i pokazivanja policijskim službenicima nije radnja koja bi bila zahvat u privatni život osobe. Postoji razlika ako je nekom radnjom policija ostvarila podroban uvid u sadržaj privatnih spisa ili samo površan uvid u neke isprave koje ne pokazuju nikakve privatne sklonosti, navike, stajališta i slične osjetljive podatke. Provođenjem ovlasti provjere istovjetnosti policija ne provodi istraživanje kao što bi bilo kada bi imala uvid u povjerljive dokumente u kojima osoba izražava neke činjenice iz svojega osobnog života. Uvid u isprave poput osobne iskaznice površan je zahvat u osnovne podatke koji su potrebni za određivanje o kojoj je osobi riječ, te nije sličan razini koja bi postojala kod mjera kao što su potajno prikupljanje ili pretraga nečijega osobnog dnevnika ili privatne korespondencije. Ni po vrsti podataka ni po jakosti radnje ne postoji sličnost s drugim intenzivnim oblicima kojima se ostvaruje zahvat u privatnost. Konvencijsko pravo u okviru intenzivnih zahvata po čl. 8. obuhvaća sadržaje kao što su privatna ili poslovna korespondencija (*Niemietz pr. Njemačke*, § 32), odnosno sadržaj pisama u slučaju *Schönenberger*

---

² „does not constitute an interference with the right to respect for private life“, *Reyntjens pr. Belgije*, str. 145., (dodano isticanje).

i Durmaz pr. Švicarske (§ 6). Primjer zahvata u privatnost jest pretraga dnevnika ili torbice u kojoj su privatni sadržaji koje bi osoba uz nelagodu pokazivala drugima (*Gillan i Quinton pr. Ujedinjenog Kraljevstva*, § 63).

Provjera istovjetnosti nije radnja kojom se potajno ili na neki drugi intenzivan način prikupljaju podaci. Kritičari uvođenja osobnih iskaznica ističu da je obveza posjedovanja i nošenja osobnih isprava nedovoljne intruzivnosti da bi privlačila primjenu čl. 8. EKLJP-a (Morris, 2007:461).³ Pojedine su države analizirale judikaturu ESLJP-a, primjerice engleski pravni sustav prilikom uvođenja novog zakonodavstva o osobnim iskaznicama (*Identity Cards Bill*). Zaključak je nadležnog Povjerenstva da obveza nošenja isprava i pokazivanja policiji ne povlači pitanja ograničavanja ljudskih prava (Stationery Office, 2010:6).⁴ Na osobnim iskaznicama ili drugim sličnim ispravama može se nalaziti i sadržaj vezan uz identifikacijski broj osobe iz nekoga nacionalnog registra, a pojedine države navode i neke podatke vezane uz tjelesna obilježja poput visine, boje očiju i sličnih. Neke isprave mogu imati i biometrijska obilježja pohranjena u digitalnom obliku na iskaznici. Sadržaj osobne iskaznice prema čl. 6. st. 2. našeg Zakona o osobnoj iskaznici (ZOI) također obuhvaća samo osnovne podatke o osobi.⁵

Podnositelji zahtjeva pred ESLJP-om su prigovarali mogućnosti zakonskog propisivanja obveze podvrgavanja provjeri istovjetnosti, a uz to su osporavali načelnu legitimnost radnje (Schabas, 2015:238; Reid, 2011:279). Primjedbe su bile da takve provjere nemaju legitimni cilj u pravnom sustavu ili da evidentiranje podataka prikupljenih provjerom nije ni u kojem slučaju opravdano u demokratskom društvu. Takve je navode konvencijsko pravo odbacilo promatrajući utjecaj koji može ostvariti sadržaj osobnih isprava i tamo navedeni podaci na prava privatnosti. Komisija je prije svega prihvatila gledište da osobna iskaznica ne sadržava pojedinosti koje bi bile pokazatelj privatnog života. Takvo je stajalište opravdano promatrajući općenitu razinu navedenih podataka. Prema belgijskom zakonodavstvu, na koje se odnosila odluka *Reyntjens*, osobna iskaznica može sadržavati ime, prezime, datum rođenja, spol, prebivalište te eventualno ime i prezime supružnika, a uz pristanak osobe i njezin identifikacijski broj. Europska zakonodavstva o osobnim iskaznicama najčešće ne traže da se na njima naznačuje išta više osim imena, spola, datuma i prebivališta, a za vjenčane osobe ženskog spola u pojedinim se europskim državama navodi i rođeno prezime.

Za ovo je područje važno razlikovati konvencijsko tumačenje područja privatnosti od tumačenja zaštite osobnih podataka. Iako zaštita osobnih podataka nije izričito navedena u čl. 8. EKLJP-a, judikaturom se razvilo tumačenje da je od fundamentalne važnosti za poštivanje osobnog i obiteljskog života (Gutwirth, 2012:147). Zbog širokih određivanja privatnog života i izbjegavanja jasnih granica, praksa je bila predmet kritike (Boehm, 2011:28).

Jedan od osnovnih uvjeta da bi policija mogla provoditi svoje poslove jest provjeravanje istovjetnosti osoba (*Vasileva pr. Danske*, § 39). ESLJP pritom podsjeća na zaključak iz odluke *Reyntjens* da rutinske provjere istovjetnosti koje nisu utemeljene na sumnji kaznenog djela mogu imati propisanu sankciju novčanog kažnjavanja ako osobe ne nose isprave (*Vasileva pr. Danske*, § 39).

³ „insufficient intrusion to trigger Article 8“ (dodano isticanje).

⁴ „Committees recognised that the requirement to carry an identity card does not of itself raise human rights issues“ (dodano isticanje).

⁵ Zakon o osobnoj iskaznici, Narodne novine 62/15.

1.2. Drugi oblici zahvaćanja u temeljna prava

Pojedina ograničenja prava na privatnost u konvencijskoj su praksi utvrđena u drugim područjima koja nisu izravno vezana uz radnju provjere istovjetnosti, nego uz djelatnosti kojima se utječe na statusna prava građana. U odnosu na osobne podatke, povrede konvencijskog prava postojale su kada je riječ o nedopuštanju promjene imena ili prezimena (*Mentzen pr. Latvije*), kada su supruge bile obvezne isključivo uzimati prezime svojeg supruga (*Ünal Tekeli pr. Turske*) i sličnim pitanjima. Neke su se presude doticale mogućnosti zadržavanja osobnih isprava, iako su bile potrebne građanima za druge poslove (*Smirnova pr. Rusije*, § 95) ili, primjerice, odbijanja izdavanja isprave osobi koja prebiva u inozemstvu i kojoj je isprava bila potrebna za putovanje (*M. pr. Švicarske*, § 67). Slično je bilo i u slučaju *Ciubotaru pr. Moldavije* (§ 19), u kojem je zbog sporne nacionalnosti odbijeno izdavanje osobne iskaznice koja je trebala biti zamjena za staru sovjetsku iskaznicu.

Općeniti podaci navedeni na osobnim ispravama pružaju mogućnost vjerodostojnog utvrđivanja osobe o kojoj je riječ; u protivnom bi bilo teško provjeriti identitet osobe, te iskaznice ne bi imale svrhu. Sadržaj naveden na osobnim ispravama bio je predmet razmatranja pred ESLJP-om samo kada se radilo o specifičnim pitanjima, poput obveze navođenja vjeroispovijesti u slučaju *Sinan Isik pr. Turske*, čime su bile povrijeđene druge odredbe Konvencije (čl. 9. EKLJP-a), a ne prava privatnosti. U tom je predmetu osoba pokrenula postupak jer se od nje tražilo navesti na osobnoj iskaznici svoja vjerska uvjerenja, iako je riječ o javnom dokumentu koji se rabi u pravnom prometu. ESLJP je prema čl. 46. utvrdio da bi bilo primjereno ukloniti rubriku religije kako bi se spriječile daljnje povrede. Turska je tim povodom promijenila zakonodavstvo prema kojem rubrika vjeroispovijesti ne bi bila vidljiva na iskaznici, nego se na njoj pohranjuje u digitalnom zapisu.

Ograničavanje izdavanja osobnih isprava također može utjecati na pojedina konvencijska prava. U slučaju *Battista pr. Italije* odbijeno je izdavanje isprave dok osoba ne plati troškove razvoda i alimentacije, a kako se radilo o automatskoj mjeri koja nije bila procjenjivana u odnosu na individualna obilježja slučaja, nije postojala proporcionalnost i ESLJP je utvrdio da se takva ne može smatrati nužnom u demokratskom društvu. Iako je podnositelj podnio prijavu jer je smatrao da su mu povrijeđena prava iz čl. 8. EKLJP-a, sud je utvrdio povredu u odnosu na prava kretanja i nije smatrao potrebnim procjenjivati utjecaj na privatnost.

Uvid u identifikacijske brojeve na ispravama također nije zadiranje u osobni život. Kod propitivanja mogućnosti uporabe osobnih identifikacijskih podataka poput OIB-a, konvencijska je praksa također utvrdila da njihova provjera nije interferencija u prava građana iz čl. 8. EKLJP-a (*Lundvall pr. Švedske*).⁶ S obzirom na to da nema odredbe u EKLJP-u koja bi uređivala način uporabe osobnih identifikacijskih brojeva, bilo je potrebno utvrditi je li način uporabe tog broja povrijedio prava građana. Komisija je zaključila da je provjera identifikacijskog broja minorne razine utjecaja na prava privatnosti, a potreba njene uporabe usmjerena je na gospodarsku dobrobit države i zaštitu drugih.

Odnos prema uvidu u pojedine privatne podatke koje prikupljaju državna tijela zauzet je u slučaju *Leander pr. Švedske*, u kojem je utvrđeno da pohranjivanje podataka o privatnom životu i političkim preferencijama u registrima obavještajne službe te njihova uporaba, bez

⁶ „A system of personal identity numbers interferes as such with neither Article 8 nor any other provision of the Convention“ (dodano isticanje).

davanja osobi prava da ih provjeri ili opovrgne, predstavlja interferenciju u pravo na privatnost (§ 54). Pritom nije bila riječ samo o općenitim osobnim podacima kao na iskaznici nego o dubokom zadiranju u privatni život kakav nije izvediv provjerom istovjetnosti. U tom je slučaju promatrano je li riječ o legitimnom cilju, je li zahvat propisan zakonom i je li nužan u demokratskom društvu (čl. 8. st. 2. EKLJP-a). Utvrđeno je da su svi kriteriji valjani i nije postojala povreda čl. 8. (§ 68).

1.3. Osnove za provjeru istovjetnosti

Nije ključna okolnost ima li pojedina država u svojem zakonodavstvu propisane samo osnove vezane uz sumnju na počinjenje kaznenog djela kao razlog provedbe, već je ovakvu lakšu obvezu moguće propisati i radi brojnih drugih ciljeva, poput provjere točnosti podataka o prebivalištu, raznih sigurnosnih osnova ili upravnih poslova. Hrvatsko policijsko zakonodavstvo propisuje jedanaest osnova za provjeru istovjetnosti osobe, od čega se većina odnosi na obligatorno postupanje u okviru drugih radnji (uhićenje, dovođenje, pretraga, očevid), a samo su neke osnove samostalne i vezane uz sumnju ili narušavanje sigurnosti (čl. 30. st. 1. ZPPO-a).

ESLJP je utvrdio da opravdani cilj provjere istovjetnosti može biti u raznim upravnim područjima, poput održavanja točnosti raznih upisnika građana, tako da ne mora biti riječ samo o prevenciji kriminala ili očuvanju javnog reda (*Reyntjens pr. Belgije*, § 2). U tom predmetu, službenici koji su provjeravali istovjetnost nisu postupali zbog sumnje na određeno kazneno djelo, već na temelju rutinskih ovlasti provjere točnosti podataka o prebivalištu. Osoba kojoj je provjeravana istovjetnost (inače nastavnik pravnih predmeta) odbila je dati isprave i pitala je službenike za razlog provjere. Tvrdio je da iz principa ne nosi isprave kod sebe te da ih ne želi pokazivati na zahtjev redarstvenih vlasti. Zbog navedenog je priveden u policijsku postaju, gdje je zadržan dulje od dva sata i novčano kažnjen. Nakon korištenja pravnih sredstava u domaćem pravu, prema konvencijskim odredbama pokrenuo je postupak po EKLJP-u s obrazloženjem da je provjera obavljena bez konkretnog razloga i da je bilježenje podataka o takvoj provjeri zahvat (interferencija) u pravo na privatnost iz čl. 8. EKLJP-a. Naveo je da, iako je interferencija predviđena zakonom, nijedan od uvjeta iz čl. 8. st. 2. EKLJP-a ne opravdava takvu radnju, osim možda prevencije kriminala. U Belgiji je prema kraljevskim dekretima iz 1967. godine propisana obveza posjedovanja osobne iskaznice svakoj osobi starijoj od 15 godina. Njegovi navodi nisu prihvaćeni, već je Komisija u navedenom slučaju utvrdila da provedena ovlast nije interferencija u konvencijska prava.

Komisija je podržala belgijsko pravno uređenje i utvrdila da je moguće navoditi i razne druge osnove. U konkretnom predmetu policija je postupala sukladno s detaljnim pravnim propisima ne provocirajući i ne koristeći samovolju. Komisija je prihvatila da je cilj provjere omogućavanje vođenja odgovarajućih baza podataka o građanima i strancima te utvrđivanje mjesta prebivališta i prostora kretanja, a provjera istovjetnosti praktičan je i učinkovit način utvrđivanja netočnosti u registrima.

U ovom opsežnom predmetu odlučivano je i o nizu prigovora na radnju provjere istovjetnosti, zbog čega je slučaj koristan za općeniti uvid u stajališta konvencijskog prava o ovoj policijskoj ovlasti. U odnosu na kvalitetu zakonskih propisa, podnositelj je tvrdio da je propis preopćenit jer nema nikakvih detaljnijih osnova, nego samo propisuje da je osoba na

zahtjev policijskog službenika dužna pokazati osobne isprave, i prigovarao da takve ovlasti postoje u samo nekoliko europskih država. Takve primjedbe o kvaliteti pravnih izvora Komisija nije smatrala opravdanima, što je posljedica okolnosti da uopće nije riječ o interferenciji u pravo na privatnost (čl. 8. EKLJP-a), pa ovoj ovlasti nije potrebno posebno propisivanje formalnih jamstava.

Podnositelj je tvrdio i da je postupak bilježenja podataka prikupljenih provjerama zahvat u privatni život iz čl. 8. EKLJP-a te da je usprkos zakonskom uređenju ono nedovoljno kvalitetno uređeno. Smatrao je da prema konvencijskom pravu ovo ne može biti opravdana potreba u demokratskom društvu (čl. 8. st. 2. EKLJP-a), već bi to bilo moguće samo ako je riječ o potrebi sprečavanja kriminala. Takvi navodi nisu prihvaćeni. Službenici kriminalističke policije mogu radi ciljeva istraživanja ili zbog povrede javnog reda zatražiti dokaz istovjetnosti osobe te je odvesti u postaju radi ispunjavanja te zadaće (*B. pr. Francuske*).

1.4. Uloga u kriminalističkom istraživanju

Iako provjere istovjetnosti mogu imati razne ciljeve, posebno je važna uporaba u suzbijanju kažnjivih radnji. Brojna su istraživanja utvrdila da ovlasti legitimiranja utječu na smanjivanje stope kriminala, ali se razlikuju podaci o razini učinaka i o optimalnoj taktici postupanja (Bowling, 2007:938). Prema primjerima iz naše kriminalističke prakse, pojedine vrste kažnjivih radnji koje su vezane uz počinjenje na javnom mjestu često se otkrivaju upravo postupanjem u okviru provjere istovjetnosti. Tako je, primjerice, radnja doprinijela otkrivanju kada je „najprije bio zatečen i legitimiran po djelatnicima policije, kada je dragovaljno predao paketić marihuane te deset paketića heroina“ (*VSRH, I Kž 995/10*). Provjera istovjetnosti može služiti utvrđivanju nazočnosti osumnjičenika u blizini mjesta počinjenja, kao u slučaju u kojem je postojala dokumentacija o „legitimiranju optuženika u naznačeno vrijeme i na naznačenom mjestu... nalazio na udaljenosti koju je mogao prijeći“ od mjesta počinjenja (*VSRH, I Kž 216/09*). Provjera istovjetnosti može biti važna i za prikupljanje raznih drugih podataka, kao kada „iz policijskih podataka nedvojbeno slijedi da je on u 7 navrata legitimiran upravo u vozilu takove marke“ (*VSRH, I Kž 359/06*).

Kriminalistički učinci ove radnje proizlaze iz mogućnosti prilagođavanja postupanja kada teže radnje nisu provedive. Prema podacima policije u Clevelandu koja je suzbijanje kriminala bazirala samo na ovoj policijskoj ovlasti, od 2003. do 2008. godine stopa kriminala smanjena je za 15 % ciljanim provjerama istovjetnosti osoba i s njom povezanim radnjama. Utvrđeno je da legitimiranje i pregledavanje dovodi do povećane razine pronalazjenja oružja ili predmeta za napad (Miller, 2000:38, 39).

Jedno od mjerila za promatranje učinka ovlasti legitimiranja jest pronalazak korisnih predmeta. Prema podacima engleske policije, udio provedenih radnji u kojima su pronađeni korisni predmeti jest 15,6 % kada se radilo o primjeni ovlasti kao zasebne radnje. Kada je legitimiranje provedeno u okviru neke druge radnje, poput dovođenja, uhićenja ili pretrage, pronađeni su korisni predmeti u oko 28 % slučajeva (Scott, 2015:19). Prema podacima policije u New Yorku, udio pronalazjenja predmeta u provedenim radnjama jest 7,9 % za bjelačko stanovništvo i 9,5 % za crnačko stanovništvo (Schafer, 2006). U hrvatskom sustavu nisu provedena slična istraživanja. Najveća učestalost ovlasti provjere istovjetnosti u Engleskoj je na području Londona, gdje redarstvene vlasti ovu ovlast koriste na oko 60 osoba od 1000

stanovnika godišnje (Clancy, 2001:86). Distribucija učestalosti provjere istovjetnosti u znatnosti se pokušavala objašnjavati teorijom konflikta, teorijom stereotipizacije građana i nekim drugim pristupima, ali uz zaključak da nijedna ne može u potpunosti objasniti postupanje policije (Bradford, 2017).

1.5. Obveza posjedovanja isprava

U velikom broju europskih država postoji obveza posjedovanja osobnih iskaznica ili drugih odgovarajućih osobnih isprava koje mogu poslužiti za provjeru istovjetnosti. Slično, i hrvatsko zakonodavstvo propisuje obvezno posjedovanje osobne iskaznice (čl. 3. ZOI). Većina država ne smatra provjeru istovjetnosti teškom radnjom za prava građana da bi je bilo bitno opsežno uređivati, tako da čak većina sustava ima samo općenito propisanu ovlast bez nabiranja pojedinačnih osnova kakve su, primjerice, unesene u naše zakonodavstvo (čl. 30. st. 1. ZPPO-a).

Europske države međusobno se razlikuju po dobnoj granici potrebnoj za posjedovanje osobnih iskaznica. Prema analizi koju je 2010. godine provelo Vijeće EU-a,⁷ osobne iskaznice obvezne su u brojnim državama poput Belgije (od 12 godina), Bugarske (od 14 godina), Češke (od 15 godina), Cipra, Estonije, Grčke, Luksemburga, Malte, Poljske, Portugala, Rumunjske, Slovačke, Španjolske (od 14 godina). Osobne iskaznice nisu obvezne u sustavima Engleske, Švicarske, Švedske, Norveške, Irske i Finske. U nekim državama – npr. Islandu, Mađarskoj, Italiji, Latviji, Nizozemskoj – nije obvezna osobna iskaznica, ali je obveza posjedovati neku drugu ispravu za utvrđivanje istovjetnosti (ovisno o dobi osobe). Neke vrste navedenih podataka razlikuju se među državama, primjerice neke imaju navedenu visinu ili boju očiju, a nekima dio podataka nije vidljiv nego se može digitalno očitavati.

Na europskoj se razini odavno pokušavalo uskladiti koja će vrsta podataka biti upisana na osobnim ispravama te uvoditi tehnička pravila o zaštiti. Još je 1957. godine potpisan europski ugovor koji uređuje odnos prema utvrđivanju istovjetnosti osoba na prijelazima među državama.⁸ Takva su nastojanja dio omogućavanja kretanja kroz europske države bez zapreka. Odbor ministara Vijeća Europe 1977. godine donio je akt o utemeljenju i usklađivanju nacionalnih osobnih isprava koje se rabe u pravnom prometu i u odnosu na državna tijela.⁹

1.6. Utjecaj okolnosti provedbe na pravo privatnosti

U konvencijskoj praksi razmatran je utjecaj ove radnje na okrivljavanje osobe. Neki su građani u zahtjevima za pokretanje postupaka iznosili navode da su prema nejasnim kriterijima odabrani među većim brojem građana. Njihovi se razlozi temelje na osjećaju okrivljavanja koji neke osobe može opterećivati pod dojmom da prema njima postoji neka potreba postupanja policije. U konvencijskoj praksi postojali su slučajevi kada bi pojedina radnja značila usmjeravanje sumnje te bi se od tog trenutka osoba morala koristiti i ostalim postupnim jamstvima iz kaznenog postupka, ali kod ove radnje to nije slučaj.

⁷ Council of the European Union, General Secretariat, State of play concerning the electronic identity cards in the EU Member States, Brussels, 31. svibnja 2010.

⁸ European Agreement on Regulations governing the Movement of Persons between Member States.

⁹ Resolution 77 (26) of 28 September 1977, on the establishment and harmonisation of national identity cards.

Način provođenja radnje može ostvariti dodirnice s pravom na privatnost ako obuhvaća neka osjetljiva područja ili druge povezane radnje. Takvi su slučajevi učestali u državama u kojima su pojedine ovlasti objedinjene u jednoj radnji, primjerice u obliku jedinstvene ovlasti zaustavljanja i pretraživanja (*stop and search*) u engleskom sustavu. To može dolaziti do izražaja ako je radnja provedena na javnom mjestu zbog čega osoba može biti izložena na drugačijoj razini nego kada bi se radnja provodila unutar službenih prostorija, odnosno izvan pogleda javnosti. Ova se okolnost ne odnosi na obično provođenje provjere istovjetnosti, već na druge povezane radnje koje mogu uslijediti nakon provjere, primjerice ako su pronađene daljnje osnove za pregled osobe ili njezinih stvari. Na javnom mjestu svatko može biti predmet zapažanja drugih osoba i pritom se ne može očekivati privatnost kakvu osoba ima u svojem domu. ESLJP je zauzeo gledište da činjenica što je radnja pretrage koja je uslijedila nakon provjere istovjetnosti obavljena na javnom mjestu, a ne u domu ili drugim prostorijama u kojima osoba ima privatnost, ne predstavlja okolnost za zaključak o potpunom izostanku utjecaja na pravo privatnosti, pa je potrebno uvažavati da i javno provođenje nadovezanih radnji pretrage može imati zaseban oblik utjecaja na privatnost (*Gillan i Quinton pr. Ujedinjenog Kraljevstva*, § 63).

Tijela vlasti moraju imati posebne zakonske osnove kada provode radnje istraživanja u privatnim prostorijama, ali to ne znači da nije moguće sagledati mogućnost primjene čl. 8. EKLJP-a i u odnosu na neka postupanja na javnim mjestima (Schabas, 2015:226). Kod radnji kojima se pojedina osoba ili neke njezine stvari izlažu pogledima drugih, provođenje na javnom mjestu može dovesti do osjećaja ponižavanja ili posramljivanja. Predmeti u koje se pritom ostvaruje uvid mogu sadržavati razne osobne stvari koje bi neke osobe uz neugodu izlagale pogledima javnosti ili osobama s kojima su zatečene u društvu. ESLJP smatra da kod ciljanih provjera istovjetnosti nije riječ o sustavnim pretragama kakve se provode u zračnim lukama ili ulaskom u pojedine službene prostorije, kod kojih osoba pristaje na takve pretrage čim ulazi u određene prostorije.

Ovlasti koje predstavljaju radnje većeg intenziteta moraju biti odgovarajuće uređene neovisno o tome provode li se na javnim mjestima. ESLJP je u odnosu na neka zakonodavstva koja nisu imala zadovoljavajuće normiranje zauzeo negativno stajalište kada provođenje ovlasti nije bilo dovoljno detaljno propisano i nije bilo predmet odgovarajućih formi protiv zlorabe. Kod takvog stanja, postupanje nije sukladno s konvencijskim uvjetom o utemeljenosti na zakonu prema čl. 8. EKLJP-a (*Gillan i Quinton*, § 87). Ako je riječ o vrlo širokim ovlastima koje ne propisuju podrobnije uvjete, nego je odabir prepušten odlukama redarstvenih vlasti, mogu postojati nepravilnosti u provedbi koje su za engleski sustav promatrane kroz pitanja rasne diskriminacije. ESLJP je u slučaju *Gillan i Quinton pr. Ujedinjenog Kraljevstva* (§ 85) zaključio da takvo stanje može postojati kada je očigledni rizik arbitarnosti u davanju širokih ovlasti diskrecije policijskim službenicima te kada postoji realno visoki rizik diskriminatorne primjene prema drugim manjinama (Rainey, 2017:239).

U engleskom pravnom sustavu postojala je odredba (čl. 44. Zakona o suzbijanju terorizma iz 2000. godine) koja je masovne provjere istovjetnosti i provođenje pretraga dopuštala u slučajevima kada bi to načelno moglo pomoći suzbijanju terorizma, ali nije bilo potrebno postojanje nekog oblika sumnje. Zakonsko je uređenje bilo usmjereno samo na određivanje gdje će se mjere provoditi. Odredba je unijela široke ovlasti za suzbijanja terorizma, ali je englesko pravosuđe takve ovlasti ocijenilo prihvatljivima (Moeckli, 2007). Do odluke ESLJP-a

u ovom predmetu prošlo je gotovo deset godina. Mjerodavni je pravilnik obuhvaćao samo postupak, ali ne i formalnosti koje bi trebale ograničavati postupak. Jedini je uvjet da je svrha pronalaženje predmeta povezanih s terorizmom, a statistički su podaci pokazivali vrlo veliku učestalost poduzimanja, a predmeti koji su pronalazeni nisu bili povezani s tim ciljem. Osobe druge boje kože nerazmjerno su bile izloženije podvrgavanju ovlastima provjere istovjetnosti, tako da je i način provedbe neizravno utjecao na vrednovanje.

2. UTJECAJ NA SLOBODU KRETANJA I OSOBNU SLOBODU

2.1. Općenita stajališta o ograničavanju slobode

Provedba nekih policijskih ovlasti podrazumijeva određeno trajanje radnje, ali to još ne podrazumijeva da je osobi koja sudjeluje oduzeta sloboda u smislu započinjanja radnje uhićenja ili nekoga sličnog ograničenja. Oblici blažeg ograničenja slobode kretanja sastavni su dio provedbe raznih radnji redarstvenih vlasti u kojima je potrebno sudjelovanje osobe. U pokušaju utvrđivanja koje bi se konvencijske odredbe mogle primjenjivati kod procjene razine ograničenja što se nameću osobi koja mora čekati dovršetak radnje, moguća je primjena nekoliko konvencijskih normi ovisno o vrsti ograničenja. Kao moguća primjena mogu se izdvojiti kvalifikacije ograničavanja osobne slobode iz čl. 5. EKLJP-a ili kao utjecaji na slobodu kretanja u smislu čl. 2. Protokola 4. Konvencije. Razlika je u vrsti prava jer čl. 5. st. 1. obuhvaća oduzimanje ili deprivaciju osobne slobode (*deprivation*), dok čl. 2. Protokola 4. obuhvaća ograničavanje ili restrikciju (*restriction*) slobode kretanja, a ne i osobne slobode. Za utvrđivanje razlike potrebno je promatrati obilježja konkretne situacije te sve okolnosti slučaja kao što su vrsta, trajanje, učinci i način provođenja pojedine ovlasti. Vrsta kvalifikacije tih postupanja pitanje je stupnja ili intenziteta, dok je narav ili bitni sadržaj radnje vrlo sličan (*Nada pr. Švicarske*, § 225; *Rantsev pr. Cipra*; *Gillan i Quinton pr. Ujedinjenog Kraljevstva*, § 57).

Veća je pozornost posvećena osobnoj slobodi nego slobodi kretanja. Prava vezana uz osobnu slobodu vrlo su važna, tako da ESLJP u nizu odluka ponavlja njihovu veliku važnost u demokratskom društvu. Zaštita od arbitrarnog ograničavanja slobode u čl. 5. st. 1. EKLJP-a obuhvaća svaku deprivaciju slobode, neovisno o tome koliko traje. Uvjet zakonitosti potreban je za zaštitu građana i pomoću njega se EKLJP brine za umanjivanje arbitrarnosti. Osnove propisane u čl. 5. st. 1. EKLJP-a predstavljaju iznimke da bi se nekog moglo ograničavati, pa se moraju tumačiti usko. Procjena postojanja arbitrarnosti ovisi o okolnostima pojedinačnog slučaja, o vrsti oduzimanja slobode (*Mooren pr. Njemačke*, § 77), o namjeri ili obmani od strane službenika (*Bozano pr. Francuske*, § 59), negiranju pokušaja obraćanja mjerodavnim sudskim vlastima (*Benham pr. Ujedinjenog Kraljevstva*, § 47) ili produljivanju bez odgovarajuće zakonske osnove (*Stasaitis pr. Litve*, § 67).

Za određivanje postoji li zahvat koji bi trebalo vrednovati prema konvencijskim pravilima u odnosu na ograničavanje osobne slobode, potrebno je uvažavati razne okolnosti. Iako je u brojnim odlukama ESLJP ocijenio pojedine oblike ograničavanja dopuštenima, poput nekih slučajeva u kojima je zadržavanje trajalo i više sati, to ne znači da svako kratkotrajno ograničenje ne može nužno predstavljati mogućnost povrede (*Raimondo pr. Italije*; *Guenat pr. Švicarske*).

U predmetu *Amuur pr. Francuske* (§ 42) postavljeno je pravilo o potrebi sagledavanja ne samo trajanja nego i drugih uključenih okolnosti. Način kvalifikacije pojedinog postupanja policije ili nedostatak kvalifikacije određene radnje u propisima pojedine države ne može biti osnova za zaključak o povredi (*Shimovolos pr. Rusije*). Provjera istovjetnosti može imati utjecaj na ograničenje kretanja ili slobode, zbog čega je potrebno odgovarajuće zakonsko uređenje (Reid, 2011:239). Propisivanje je zadovoljavajuće ako su posljedice povrede obveza nošenja osobne iskaznice dovoljno konkretne i specifično propisane. Pravilo o osnovi sumnje kao razlogu za ograničenje pojedinih prava obrađeno je u slučaju *K.-F. pr. Njemačke* (§ 57), u kojem je uhićenje bilo posljedica nepoštivanja zakonite policijske naredbe.

2.2. Ograničavanja kretanja u okviru provjera

Određeno trajanje provjere tijekom koje osoba sudjeluje ili čeka rezultate sastavni je dio ove radnje. ESLJP prihvaća da je određena razina uključena u provjeru istovjetnosti. Takva obveza dovoljno je konkretna i specifična da je pokriva čl. 5. st. 1. toč. b. EKLJP-a, a potreba trenutnog ispunjavanja pravnih obveza ili kratkotrajno zadržavanje predstavlja pravičnu ravnotežu između potrebe ispunjavanja i prava na slobodu (*Reyntjens pr. Belgije*).

Tumačenje je jednako i kod raznih drugih policijskih ovlasti tijekom čije se provedbe po prirodi stvari ograničava kretanje obuhvaćenih osoba, primjerice djeca koja su u službenim prostorijama čekala dva sata na razgovor nisu smatrana depriviranim slobode u predmetu *X pr. Njemačke*. Pritom je uvaženo što razgovor nije bio usmjeren na daljnji postupak i uhićenje, već samo vezan uz nestanak predmeta. Kod sličnih oblika usmjerenih na druge ciljeve kada ni osoba nije zatražila odlazak također nije donesen zaključak da bi bila deprivirana slobode. Na takvu tumačenju temelji se i odluka u predmetu *Foka pr. Turske*, u kojem je zaključeno da se čl. 5. EKLJP-a ne primjenjuje na kratkotrajna ograničavanja koja su nužna radi provođenja pojedinih radnji ili povezanih formalnosti ako obuhvaćena osoba nije bila obvezna ostati u službenim prostorijama duže nego što je potrebno za provođenje. Međutim, ako je korištena prisila, primjerice prema osobi koja nije htjela pokazati sadržaj torbe tijekom legitimiranja, to prema ESLJP-u znači da je bilo utjecaja na njezinu osobnu slobodu, te bi predstavljalo oduzimanje u smislu čl. 5. EKLJP-a.

Osnove za daljnje postupanje nakon provjere istovjetnosti ovise o ispunjenim zakonskim razlozima, tako da pojedina ograničenja mogu biti opravdana. Primjer mogu biti i zdravstveni razlozi kao u slučaju *Guenat pr. Švicarske*, u kojem je osobi provjerena istovjetnost, a potom je zbog neobičnog ponašanja zatražen pregled liječnika, koji je utvrdio da ima halucinacije. Naknadno je ta osoba podnijela zahtjev smatrajući da je nezakonito zadržavana u policijskim prostorijama. ESLJP je utvrdio da je policija postupala iz humanitarnih razloga (Schabas, 2015:234). Prema pravorijeku slučaja *Venskutė pr. Litve*, kada osoba nije zadržavana u postaji radi ispunjavanja nekih formalnosti ili iz humanitarnih razloga, ESLJP je procijenio da je četiri sata predstavljalo depriviranje slobode prema čl. 5. st. 1. EKLJP-a.

Za procjenu radnji koje imaju duže trajanje promatraju se sve okolnosti, među ostalim i postoji li ravnoteža između potrebe provođenja radnje i ograničavanja prava osobe. Kada je ispitivanje osobe u službenim prostorijama trajalo osam sati, utvrđena je povreda u slučaju *Osyenko pr. Ukrajine* (§59) jer je ESLJP utvrdio da nije bila postignuta odgovarajuća ravnoteža ograničavanja slobode i potrebe ispitivanja, te postupanje nije bilo opravdano po čl. 5. st. 1. toč. b. EKLJP-a.

2.3. Privođenje u službene prostorije

Ako osoba odbija sudjelovati u provjeri istovjetnosti ili je ta radnja zbog nečega drugog neuspješna, moguće je poduzimanje ovlasti koja se naziva utvrđivanje istovjetnosti i koja se temelji na prirodnoznanstvenim metodama, a ne na uvidu u osobne isprave (čl. 33. ZPPO-a). Prema stajalištima ESLJP-a, u slučaju odbijanja provjere identiteta načelno je dopustivo dovođenje osoba u policijske prostorije u kojima je potrebno primijeniti druge ovlasti. Slično je uređenje u našem zakonodavstvu, koje omogućuje privođenje prema čl. 45. st. 1. toč. 2. ZPPO-a. U slučajevima nemogućnosti provjere istovjetnosti opravdano je primijeniti dodatna sredstva radi provođenja takve ovlasti, ali ograničenje slobode i nadalje mora biti razmjerno novonastalim potrebama.

U slučaju *Vasileva pr. Danske* osoba je zatečena u vlaku tijekom nadzora putnih karata i nije dala policiji isprave iz kojih se može provjeriti istovjetnost; ESLJP je utvrdio kako podržava tvrdnju da redarstvene vlasti radi provedbe ovlasti moraju imati osnovni preduvjet mogućnosti utvrđivanja istovjetnosti građana. ESLJP je izrazio gledište da se pravni sustav ne bi mogao provoditi bez učinkovite potpore redarstvenih vlasti u ovakvim slučajevima (§ 39).

U tom je slučaju zadržavanje u policijskim prostorijama provedeno radi utvrđivanja istovjetnosti, ali je trajalo više od 12 sati, većinom tijekom noćnog razdoblja, a u većem dijelu promatranog razdoblja nisu poduzimane radnje u odnosu na pokušaj utvrđivanja istovjetnosti. Zadržavanje u službenim prostorijama potrebno je ograničiti kako ne bi prekoračivalo period koji je razmjeran razlogu zadržavanja. ESLJP načelno podržava postojanje ovakvih ovlasti, ali je ovdje uvažio činjenicu da obveza osobe zatečene u lakšoj kažnjivoj radnji koja može kao posljedicu imati samo novčanu kaznu nije u razmjernosti sa zadržavanjem, koje u takvu slučaju ne bi trebalo trajati dulje vrijeme. Zaključak ESLJP-a bio je da je zadržavanje starije osobe u razdoblju duljem od 12 sati prekoračilo razdoblje razmjerno potrebama (Schabas, 2015:595). U tom je smislu ESLJP zaključio da vlasti nisu ostvarile pravičnu ravnotežu između potrebe osiguravanja poštivanja zakonskih odredbi i prava na slobodu, te je kao posljedica neravnoteže utvrđena povreda čl. 5. EKLJP-a. Uvažavanje ovih okolnosti u našem je sustavu izričito propisano kroz navođenje osjetljivih kategorija osoba načelo razmjernosti prilikom privođenja (čl. 46. st. 1. ZPPO-a).

Ako se osoba protivi naredbama koje je u odnosu na provjeru istovjetnosti postavila policija, tada je moguće provesti i druge mjere ograničenja slobode koje su teže od samog dovođenja, ako je to propisano kao ovlast u pojedinome pravnom sustavu. U brojnim državama protivljenje naredbama policijskih službenika kažnjiva je radnja (*Makhmudov pr. Rusije*).

Odbijanje provjere istovjetnosti po prirodi stvari znači nemogućnost ulaska u pojedine objekte u kojima je potrebno nadzorom ulaza održavati određenu razinu sigurnosti. Slično uređenje postoji i u našem zakonodavstvu u čl. 51. st. 1. toč. 5. ZPPO-a. Ako osoba odbija uvid u osobne isprave, nije ju nužno dovoditi radi utvrđivanja istovjetnosti, već je dovoljno zaprečivanje ulaska u navedene objekte. ESLJP je zaključio da sama obveza nošenja osobnih iskaznica i pokazivanja policiji na ulasku u pojedine ustanove, te zabrana ulaska u protivnom slučaju, nije ograničenje slobode kretanja jer ovisi o izboru osobe. Prigovor podnositelja u predmetu *Reyntjens* bio je u području nemogućnosti pristupanja određenim ustanovama za koje je potrebno imati osobne isprave, čime je smatrao povrijeđenim čl. 2. Protokola 4. o slobodi kretanja. Komisija je u odnosu na takvu primjedbu zaključila da, osim kada postoje

posebne okolnosti kakve nisu nađene u ovom slučaju, obveza nošenja iskaznica i pokazivanja policijski kada to zahtijeva nisu restrikcija slobode kretanja te odbacuje primjenu u odnosu na Protokol 4. EKLJP-a.

Ograničenje slobode kretanja može biti potrebno i za druge radnje. Ako je osobi kojoj se provjerava istovjetnost potrebno provjeriti sadržaj prtljage, moguće ju je privesti i time kratkotrajno ograničiti kretanje. Prema stajalištima ESLJP-a, dovođenje takve osobe u policijske prostorije i naknadno provođenje radnje pretrage tijela i stvari može biti opravdano (*Foka pr. Turske*, § 79). Iako nije točno poznato vrijeme boravka osobe u službenim prostorijama u tom slučaju (nekoliko sati), nakon završetka osoba je vraćena na mjesto s kojeg su je službenici odveli. Nije bila obvezna ostati u službenim prostorijama duže nego što je bilo potrebno za provođenje pretrage i druge povezane formalnosti. Međutim, kako je uopće odbijala poći u službene prostorije, bila je primijenjena prisila, što prema ESLJP-u znači da je bilo utjecaja ne samo na slobodu kretanja osobe nego i na njezinu osobnu slobodu, što znači da je bila riječ o oduzimanju slobode u smislu čl. 5. EKLJP-a.

2.4. Zadržavanje osobe zbog potrebe detaljnijih provjera

Ako nije utvrđena određena razina sumnje koja bi upućivala na potrebe daljnjeg postupanja, provjere istovjetnosti traju kraće vrijeme. Ako početni podaci upućuju na potrebu detaljnijih provjera, primjerice ako se temeljem provjere istovjetnosti utvrdilo da je osoba evidentirana u nekim značajnijim bazama podataka o počiniteljima težih kaznenih djela, zadržavanje može biti opravdano. Određeno vrijeme bit će potrebno za provođenje detaljnijih provjera, razgovora s osobom ili drugih povezanih radnji, što se također smatra sastavnim dijelom radnje ako se poduzima u okviru istog cilja.

ESLJP je prihvaćao takve oblike djelovanja zaključujući da nije riječ o povredama. Na primjer, sukladnost s konvencijskim pravom ESLJP je utvrdio u odnosu na zadržavanje u trajanju od dva sata u zračnoj luci, što nije predstavljalo prekoračenje vremena potrebnog za utvrđivanje svih okolnosti radi razjašnjavanja situacije u kojoj se našao ranije osuđeni počinitelj (*Gahramanov pr. Azerbajdžana*). Sud je u odnosu na taj slučaj utvrdio da je osoba mogla slobodno izaći iz službenih prostorija čim su sve potrebne provjere bile dovršene te da nije morala biti dalje zadržavana. Ovakva ograničavanja kretanja ESLJP promatra u kontekstu suvremenog društva u kojem se od građana traži prihvaćanje manjih restrikcija u području slobode kretanja radi zajedničkog dobra. Vrijeme zadržavanja opravdano je ako je striktno neizbježno za provođenje radnji i prikupljanja podataka provođenjem odgovarajućih provjera. U usporedbi sa slučajevima *Gillian* ili *Shimovolos*, u kojima su provjere trajale samo oko 30 ili oko 45 minuta (prikazane u idućem poglavlju), a povrede su ipak postojale, kod ovih slučajeva bitno se razlikovala svrha i opravdanost provođenja mjera. ESLJP promatra sve uključene okolnosti i na temelju njih pokušava utvrditi razlike između pojedinih gledišta, iako su one ponekad manje uočljive.

2.5. Zadržavanje osobe nakon odbijanja provjere

ESLJP je prihvatljivim smatrao postupanje policije kada je osobama ograničena sloboda kretanja nakon odbijanja podvrgavanja provjeri identiteta (*Sarigiannis pr. Italije*, § 41). ESLJP je uvažio što zakon propisuje obvezu otkrivanja vlastitog identiteta, a u protivnom

omogućuje zadržavanje na mjestu događaja (Schabas, 2015:236). U tom je smislu zadržavanje osoba posljedica primjene kakvu omogućuje čl. 5. st. 1. toč. b. EKLJP-a. Ako je obveza propisana kao specifična i konkretna, a zadržavanju je cilj bila provjera istovjetnosti, nije riječ o povredi. Obveza sudjelovanja u provjeri istovjetnosti legitimni je cilj odredbe, a u slučaju nepodvrgavanja mogu postojati posljedice i pritom nije ključno jesu li ovlasti usmjerene na postojanje sumnje o počinjenju kažnjive radnje.

Obveza je građanina surađivati s policijom i omogućiti provjeru identiteta, neovisno o tome što ne postoji sumnja da je počinio kazneno djelo. Zadržavanje je u jednom od slučajeva trajalo dva sata i 30 minuta, a prema okolnostima konkretnog slučaja postojala je pravična ravnoteža osiguravanja obveza, iz čega slijedi da nije ostvarena povreda čl. 5. EKLJP-a (*Sarigiannis pr. Italije*, § 42). U ovom su predmetu policijski službenici zaustavili osobu s obzirom na neobično ponašanje, a kada je odbila pokazati osobne isprave te započela pružati otpor, zadržana je u službenim prostorijama da bi se utvrdila istovjetnost i provodile dodatne provjere.

Provjere istovjetnosti primjenjive su i na području suzbijanja terorizma. U slučaju *McVeigh i drugi pr. Ujedinjenog Kraljevstva* osobe su bile podvrgnute sigurnosnoj provjeri na ulasku u Britaniju, što je kao mjera uvedeno radi suzbijanja terorizma. Policijski službenici postupali su temeljem svojih procjena i dostupnih informacija da postoji potreba detaljnijeg pregledavanja pojedinih osoba u službenim prostorijama, a ne samo na mjestu zaustavljanja. Uvažavajući sve okolnosti, ESLJP je utvrdio da iznimni kontekst odobrava uhićenje i zadržavanje u trajanju 45 sati.

Za utjecaj policijskog postupanja na slobodu nije bitno provodi li se u prostorijama ili u vozilima. Primjer deprivacije slobode u vozilu (u kretanju) odavno je utvrđen kao mogućnost ograničavanja slobode u judikaturi Suda, od odluka *Bozano pr. Francuske* (§ 59) ili *Iskandarov pr. Rusije* (§ 140).

2.6. Postupanje nakon završetka radnje

Povreda prava može postojati kada je riječ o neosnovanom ograničenju slobode nakon što je provjera istovjetnosti završena i nema drugih osnova za postupanje. Ako je postupanje završilo, osoba može napustiti mjesto radnje i za nastavak ograničavanja bile bi potrebne druge zakonske osnove u skladu s konvencijskim pravom. Prema stajalištu ESLJP-a, kada je osoba pristala sudjelovati u provjeri identiteta i takva je radnja završena, za poduzimanje mjera u odnosu na osobnu slobodu potrebne su daljnje zakonske osnove (*Krupko i dr. pr. Rusije*). ESLJP je u navedenom slučaju utvrdio da je ograničavanje slobode bilo arbitrarno (§ 40) prema osobama kojima je uspješno provjerena istovjetnost i zatim ograničavana sloboda, iako nisu bile zatečene ni u kakvoj kažnjivoj radnji koja bi zahtijevala provođenje neke druge radnje ili dovođenje sudu ili nekom drugom tijelu vlasti u smislu čl. 5. st. 1. toč. c. EKLJP-a. Drugačije bi stanje bilo da osobe nisu htjele pokazati potrebne isprave kao u *Vasileva pr. Danske*, pa je prema njima bilo dodatno postupano po drugim osnovama.

U slučaju u kojem su policajci zaustavili osobe, zatražili ih isprave i, nakon što su ostvarili uvid, zatražili dolazak osoba do postaje, iz koje su osobe puštene tek nakon nekoliko sati, ESLJP je za navedeno zadržavanje ocijenio da je provedeno bez osnova kao samovoljno i nezakonito (*Brega i dr. pr. Moldavije*). Ograničavanje slobode radi drugih radnji nevezanih

s provedenom provjerom istovjetnosti utvrđeno je i u slučaju *M. A. pr. Cipra* (§ 193), kada je tijekom demonstracija privedeno mnogo prosvjednika u policiju te su zadržavani dok nije utvrđeno kakav im je status i provjerena istovjetnost, ali je ESLJP utvrdio da im je bila oduzeta sloboda.

U predmetu *Rantsev pr. Cipra i Rusije* osoba je podvrgnuta provjeri istovjetnosti i pod sumnjom na trgovanje ljudima dovedena u službene prostorije uz ukupno trajanje zadržavanja oko dva sata, a ESLJP je uvažio okolnosti vrlo teških posljedica i stradanja prilikom pokušaja bijega te je utvrdio da je taj postupak policije deprivacija slobode po čl. 5. EKLJP-a.

2.7. Kratko zadržavanje može biti prekoračenje

Kratka ograničenja slobode ne isključuju mogućnost postojanja povrede u slučajevima kada je takva mjera slijedila nakon provjere. Brojni postupci pred ESLJP-om vođeni su povodom kratkotrajnih ograničavanja slobode od 30 ili 45 minuta tijekom kojih je nakon provjere istovjetnosti provedeno prikupljanje obavijesti ili neka druga radnja, i u nekima su utvrđene povrede konvencijskog prava (npr. 30 min – *Gillan i Quinton pr. Ujedinjenog Kraljevstva*; 45 min – *Shimovolos pr. Rusije*; 60 min – *Novotka pr. Slovačke*).

Zaštita od arbitrarnog ograničavanja slobode u čl. 5. st. 1. EKLJP-a može obuhvaćati svaku deprivaciju slobode. Pritom se promatra i utjecaj sredstava prisile kao u slučaju *Shimovolos pr. Rusije*, u kojem je podnositelj bio zadržan u policijskoj postaji oko 45 minuta, iako je predao isprave na traženje redarstvenog službenika (Raine, 2017:239). Pritom je odgovarao na sva pitanja službenika i ponašao se u potpunosti prema njegovim naredbama, ali je ipak doveden u policijske prostorije pod prijetnjom prisile. Primjena prisilnog ograničavanja, neovisno o tome što je cijela radnja kratko trajala, bila je povreda čl. 5. EKLJP-a. Prema procjeni Suda, osobi je bila oduzeta sloboda u smislu značenja Konvencije. S obzirom na to da u tom slučaju nije utvrđeno da bi bile ispunjene neke od osnova za daljnje postupanje nakon provedene provjere, jer osoba nije bila osumnjičena za počinjenje kaznenog djela niti je prikazano da su se neka kaznena djela nastojala spriječiti njezinim dovođenjem, a nisu postojali ni drugi razlozi za poduzimanje drugih mjera, ESLJP je zaključio da zbog takvih okolnosti nije postojala legitimna svrha, već je tijelo vlasti postupalo samovoljno. Slično je promatrano u slučajevima *Osyenko pr. Ukrajine* i *Novotka pr. Slovačke*, u kojem je ograničenje trajalo jedan sat i također je okvalificirano kao oduzimanje slobode.

Na odluku o procjeni oduzimanja slobode u slučaju *Gillan i Quinton* utjecali su drugačiji čimbenici, većinom iz područja preširokih zakonskih ovlasti u suzbijanju terorizma koje su se u engleskoj praksi rabile uz diskriminatorne učinke. U tom su predmetu ovlasti korištene za ciljanu provjeru osoba na ulasku u postaje javnog prijevoza, prilikom koje su neke osobe zaustavljene i pretraživane oko 30 minuta (Reid, 2011:595). Prema procjeni ESLJP-a, iako je provođenje radnje trajalo samo oko pola sata, tijekom tog razdoblja osobe su bile potpuno lišene slobode (*deprived*) i to je, prema procjeni Suda, bilo indikativno za primjenu čl. 5., ali nije donio konačni zaključak zbog postojanja povreda u odnosu na pravo privatnosti iz čl. 8. EKLJP-a. Sužavanje ove ovlasti u engleskom sustavu i smanjivanje udjela pronađenog hladnog oružja smatra se jednim od glavnih čimbenika znatnog povećanja učestalosti kaznenih djela. Prema podacima za prvo tromjesečje 2018. godine, stopa ubojstava u Londonu postala je viša nego u New Yorku (Haroon, 2018).

2.8. Udaljavanje osobe nakon legitimiranja

Kao posljedica provedene provjere moguć je i utjecaj na daljnji boravak osobe na određenom području ako za to postoje osnove. Udaljavanje s određenog prostora, slično kao i zadržavanje na određenom mjestu, oblik je utjecaja na slobodu kretanja i također mora imati zakonsku osnovu za postupanje. Zato se kao posebna situacija promatralo postupanje u kojem se nakon legitimiranja utječe na kretanje osobe, ali ne zadržavanjem na određenom mjestu, nego naređivanjem udaljavanja ili zabranom pristupa na određeno područje.

Kada je provjera bila provedena i temeljem utvrđenih činjenica osobi je ograničeno zadržavanje na određenom prostoru, takvo je postupanje policije opravdano i ne predstavlja povredu. Primjer je slučaj *Epple pr. Njemačke*, u kojem je osoba bila dvaput legitimirana na javnom okupljanju, nakon čega joj je zbog sumnje na sudjelovanje na nasilnim priredbama na kojima su ranije izazivani veći neredi, policija naložila napustiti mjesto priredbe. U okviru postupanja provjereno je oko 280 osoba pankerskog izgleda. Sud je utvrdio da čl. 5. st. 1. toč. c. EKLJP-a dopušta postupanje u kontekstu kaznenog postupka, a mjere su bile propisane pokrajinskim policijskim zakonodavstvom radi održavanja javnog reda u skladu s čl. 5. st. 1. toč. b. EKLJP-a. S tim postupkom načelno nije bilo poteškoća, ali je zbog nerazmjernog trajanja postupanja dužeg od 12 sati utvrđena povreda čl. 5. EKLJP-a.

3. ZAKLJUČAK

Ovlast provjere istovjetnosti po učestalosti poduzimanja i po širokim zakonskim osnovama može se obilježiti kao policijska radnja za koju postoji veća vjerojatnost da će njome biti obuhvaćeni građani nego bilo kojom drugom policijskom radnjom. Ta činjenica naglašava da je ovu problematiku potrebno istraživati s raznih aspekata. Osim što je potrebno promatrati utjecaj ovlasti na legitimnost policije (Weber, 2014), potrebe su svakako i u promatranju konkretnih temeljnih prava na koje provedba može djelovati. Radnja je sastavni dio raznih postupanja u kojima je potrebno obavljati provjeru, primjerice prilikom ulaska u pojedine objekte, prelazaka državnih granica ili prije sudjelovanja u pojedinim dokaznim radnjama (Karas, 2012). Osim postupanja prema takvim zakonskim osnovama, poduzimanje radnje moguće je i prema drugim osnovama koje ovise o procjeni određene sumnje ili o ugrožavanju sigurnosti, čime ova radnja poprima drugačiji karakter jer može biti radnja koja predstavlja početni dio kriminalističkog istraživanja ili preventivnih nastojanja. U brojnim se državama preventivne aktivnosti najvećim dijelom oslanjaju upravo na ovu radnju i za takvo djelovanje imaju mogućnost širokog poduzimanja na temelju procjene opasnosti (White, Fradella, 2016:147).

Prema prikazanim stajalištima ESLJP-a, ova radnja ne zadire u temeljna prava na privatnost. Sadržaj osobnih isprava ne predstavlja podatke iz područja privatnosti te nije zahvat (interferencija) u prava iz čl. 8. EKLJP-a, za razliku od slučajeva u kojima se ostvaruje uvid u osjetljive dokumente ili podatke. Na osobnim ispravama navedeni su općeniti podaci poput pojedinih obilježja osobe, koji mogu poslužiti za cilj radnje. Nisu navedeni podaci koji bi obuhvaćali okolnosti iz osobnog života, navike, sklonosti ili slične podatke kakvi se mogu pribavljati radnjama poput pretrage ili tajnog nadzora komunikacija. Obveza posjedovanja i nošenja osobnih isprava u skladu je s potrebama djelovanja pravnog sustava. Većina europ-

skih država ima propisanu takvu obvezu uz zapriječene kazne za građane u slučaju neispunjavanja obveza.

Prema analiziranoj konvencijskoj praksi, provjere istovjetnosti nisu ostvarivale interferenciju u pravo na privatnost, nego je eventualno posebna regulacija potrebna u području ograničavanja slobode kretanja (čl. 5. EKLJP-a) ako radnja utječe na to područje. Uglavnom je riječ bila o slučajevima u kojima je osoba zadržavana ili privođena radi detaljnijih provjera, odnosno ako su uslijedile pretrage osobe koje su provođene temeljem nezadovoljavajućeg zakonskog uređenja. U tom je području važno naglasiti praksu prema kojoj i kratkotrajno zadržavanje može biti povreda ako ne postoji odgovarajuća pravna osnova te da je za daljnje radnje potrebno primjereno zakonsko uređenje. Osnove za provođenje radnje mogu obuhvaćati različite razloge, od primjene u području istraživanja kažnjivih radnji do sigurnosnih i upravnih pitanja.

Podaci iz stranih empirijskih istraživanja pokazuju da provjera istovjetnosti može imati važnu ulogu u kriminalističkom istraživanju jer se njome prikupljaju dokazi koji drugim radnjama u tom razdoblju postupanja ne bi mogli biti dostupni. Preventivne mogućnosti ove radnje povezane su s ugroženim područjima na kojima se prema proaktivnim procjenama očekuje narušavanje sigurnosti ili počinjenje kažnjivih radnji, tako da ova radnja može imati važan preventivni karakter. Uvid u hrvatski zakonski okvir pokazuje postojanje osnova koje na zadovoljavajući način uređuju provedbu ove radnje.

LITERATURA

1. Boehm, F. (2011). *Information Sharing and Data Protection in the Area of Freedom, Security and Justice*. Berlin: Springer Science and Business Media.
2. Bowling, B. i dr. (2007). *Disproportionate and Discriminatory: Reviewing the Evidence on Police Stop and Search*. The Modern Law Review Limited, 70(6), 936-961.
3. Bradford, B. (2017). *Stop and Search and Police Legitimacy*. New York: Routledge.
4. Clancy, A. i dr. (2001). *Crime, Policing and Justice: the Experience of Ethnic Minorities Findings from the 2000 British Crime Survey*. Home Research Study 223. Home Office, London.
5. Dubber, M. (2005). *The Police Power*. New York: Columbia University Press.
6. Đurđević, Z., Ivičević Karas, E. (ur.) (2013). *Presude Europskog suda za ljudska prava protiv Republike Hrvatske u kaznenim predmetima*. Zagreb: Pravni fakultet.
7. Fabricant, C. (2011). *Understanding Zero-Tolerance Policing as a Form of Collective Punishment and Human Rights Violation*. Drexel Law Review, 3, 373-403.
8. Gutwirth, S. (2012). *European Data Protection: In Good Health?* Dordrecht: Springer Science and Business Media.
9. Haroon, S. (2018). *How does London's Spate of Killings Compare with Other Cities*. Guardian, 5. travnja 2018.
10. Karas, Ž. (2012). *Sudska praksa o postupanju redarstvenih vlasti: posebne dokazne radnje, pretraga vozila odvjjetnika, promjene postupovnog zakona u korist okrivljenika, odbijanje potpisivanja zapisnika*. Policijska i sigurnost, 21(4), 843-849

11. Karas, Ž. (2016). *Povijesni razvoj redarstvenih vlasti*. Hrvatski ljetopis za kazne-no pravo i praksu, 23(1), 153-186.
12. Lyon, D. (2005). *The Border is Everywhere: ID Cards, Surveillance and the Other*, u: Zureik, Elia, *Global Surveillance and Policing*, Willan, Devon. 66–83.
13. Miller, J. i dr. (2000). *The Impact of Stops and Searches on Crime and the Community*. Police Research Series Paper 127. Home Office, London.
14. Miller, J. i dr. (2008). *Racism and Police Stops: Adapting U.S. and British Debates to Continental Europe*. *European Journal of Criminology*, 5(2), 161-191.
15. Moeckli, D. (2007). *Stop and Search Under the Terrorism Act 2000: A Comment on R (Gillan) v Commissioner of Police for the Metropolis*. *Modern Law Review*, 70(4), 659-670.
16. Morris, J. (2007). *Big Success or Big Brother: Great Britain's National Identification Scheme before the European Court of Human Rights*. *Georgia Journal of International and Comparative Law*, 36, 445-471.
17. Rainey, B. i dr. (2017). *The European Convention on Human Rights*. Oxford: Oxford University Press.
18. Reid, K. (2011). *A Practitioner's Guide to the European Convention on Human Rights*. London: Sweet and Maxwell.
19. Schabas, W. (2015). *The European Convention on Human Rights: A Commentary*. Oxford: Oxford University Press.
20. Schafer, J. (2006). *Decision Making in Traffic Stop Encounters: A Multivariate Analysis of Police Behavior*, *Police Quarterly*, 9(2), 184-209.
21. Siemen, B. (2006). *Datenschutz als europäisches Grundrecht*. Berlin: Duncker and Humblot.
22. Stationary Office (2010). *Legislative Scrutiny: Identity Documents Bill*. Parliament, House of Commons, London.
23. Veić, P. i dr. (2009). *Zakon o policijskim poslovima i ovlastima*. Zagreb: Narodne novine.
24. Weber, L. i dr. (2014). *Stop and Search: Police Power in Global Context*. New York: Routledge.
25. White, M., Fradella, H. (2016). *Stop and Frisk: The Use and Abuse of a Controversial Policing Tactic*. New York: University Press.

Sudske odluke

1. Amuur pr. Francuske, br. 19776/92 od 25. lipnja 1996.
2. B. pr. Francuske, br. 57/1990/248/319 od 24. siječnja 1992.
3. Battista pr. Italije, 43978/09 od 2. ožujka 2015.
4. Benham pr. Ujedinjenog Kraljevstva, br. 19380/92 od 10. lipnja 1996.
5. Bozano pr. Francuske, br. 9990/82 od 18. prosinca 1986.
6. Brega i dr. pr. Moldavije, br. 61485/08 od 24. travnja 2012.

7. Ciubotaru pr. Moldavije, 27138/04 od 27. travnja 2010.
8. Epple pr. Njemačke, br. 77909/01 od 24. ožujka 2005.
9. Foka pr. Turske, br. 28940/95 od 26. siječnja 2009.
10. Gahramanov pr. Azerbajdžana, br. 26291/06 od 15. listopada 2013.
11. Gillan i Quinton pr. Ujedinjenog Kraljevstva, br. 4158/05 od 28. lipnja 2010.
12. Guenat pr. Švicarske, br. 2472/94. od 10. travnja 1995.
13. Iskandarov pr. Rusije, 17185/05 od 21. veljače 2011.
14. K.-F. pr. Njemačke, br. 144/1996/765/962 od 27. studenog 1997.
15. Krupko i dr. pr. Rusije, br. 26587/07 od 17. studenog 2014.
16. Leander pr. Švedske, 9248/81 od 26. ožujka 1987.
17. Lundvall pr. Švedske, br. 10473/83 od 11. prosinca 1985.
18. M. A. pr. Cipra, br. 41872/10 od 23. listopada 2013.
19. M. pr. Švicarske, 41199/06 od 26. srpnja 2011.
20. Mentzen pr. Latvije, 71074/01 od 7. prosinca 2004.
21. Mooren pr. Njemačke, br. 11364/03 od 9. srpnja 2009.
22. Nada pr. Švicarske, br. 10593/08 od 12. rujna 2012.
23. Novotka pr. Slovačke, br. 47244/99 od 4. studenog 2003.
24. Osypenko pr. Ukrajine, br. 4634/04 od 9. veljače 2011.
25. Raimondo pr. Italije, br. 12954/87 od 22. veljače 1994.
26. Rantsev pr. Cipra i Rusije, br. 25965/04 od 10. svibnja 2010.
27. Reyntjens pr. Belgije, br. 16810/90 od 9. rujna 1992.
28. Rotaru pr. Rumunjske, 28341/95 od 4. svibnja 2000.
29. Sarigiannis pr. Italije, br. 14569/05 od 5. srpnja 2011.
30. Sciacca pr. Italije, 50774/99 od 11. siječnja 2005.
31. Schönenberger i Durmaz pr. Švicarske, 11368/85 od 12. prosinca 1986.
32. Sinan Isik pr. Turske, 21924/05 od 2. veljače 2010.
33. Smirnova pr. Rusije, 46133/99 i 48183/99 od 24. listopada 2003.
34. Stašaitis pr. Litve, br. 47679/99 od 21. ožujka 2002.
35. Ünal Tekeli pr. Turske, 29865/96 od 16. studenog 2004.
36. Vasileva pr. Danske, br. 52792/99 od 25. prosinca 2003.
37. Venskutė pr. Litve, br. 10645/08 od 11. ožujka 2013.
38. Von Hannover pr. Njemačke br. 2, 40660/08 i 60641/08 od 7. veljače 2012.
39. X pr. Njemačke, br. 8819/79 od 19. ožujka 1981.
40. VSRH, I Kž 995/10
41. VSRH, I Kž 216/09
42. VSRH, I Kž 359/06

Summary

Željko Karas, Silvija Pejaković-Đipić

Jurisprudence of the European Court of Human Rights on Police Powers of Identity Check

The authors conducted the research of the case-law of the European Court of Human Rights (ECtHR) on the police power of identity check (stop and search powers), and its impact on the right to privacy and freedom of movement. The police power of checking the identity of persons is rarely dealt with in Croatian science and practice, although exercising the power could lead to a deprivation of certain fundamental rights. Further issue is that its adoption also affects the legitimacy of the police in society. The cause for research were preventive police strategies that recommend frequent exercise of this police power. The views of the Convention case-law show that police power of identity check do not deprive the right to privacy under the Art. 8 of the ECtHR.

The case-law states that the content of personal documents do not present sensitive private data, and that checking of its content is not intrusive. Violations are probable when the right of movement or freedom referred to in Art. 5 of the ECtHR is contravened, or if there are inadequate legal grounds for exercising subsequent police powers. The legal basis for the identity check may include the area of safety, investigation of criminal offenses or some administrative issues. Most European countries have prescribed the obligation for citizens to hold personal documents and show them to the police. The authors also analyse the possibility of contributing to criminal investigation through the share of evidence found.

Keywords: identity of person, European Court of Human Rights, police, privacy, freedom of movement.

RENATA PRAŽETINA KALEB*

Kazneno djelo nesavjesnog liječenja u recentnoj sudskoj praksi

Sažetak

Kazneno djelo nesavjesnog liječenja iz čl. 181. KZ/11. najčešće je kazneno djelo protiv zdravlja ljudi koje se javlja u praksi. Zdravstveni radnici profesionalno se bave pružanjem zdravstvene zaštite, što ih stavlja u položaj povećane odgovornosti. Zadatak je liječnika prije svega da ne šteti bolesniku te je dužan liječiti svakog pacijenta, čuvati njegovo dostojanstvo i liječničku tajnu, ali ponajprije treba pružiti pomoć. Kazneni zakon unio je 2013. godine izmjenu u predmetno kazneno djelo kojom je znatno ublažena pravna kvalifikacija samog djela. Upozorava se na bitnu ulogu odabira medicinskog vještaka određene specijalizacije kod dokazivanja predmetnoga kaznenog djela te analiziraju neki predmeti iz recentne sudske prakse.

Ključne riječi: *nesavjesno liječenje, sudska praksa, vještačenje, liječnik, vještak, kazneno djelo.*

---

* Renata Pražetina Kaleb, mag. iur., sutkinja Općinskoga kaznenog suda u Zagrebu i izmiriteljica Centra za mirenje pri HGK-u.

Ovaj rad prošireni je referat s Konferencije povodom proslave Svjetskog dana bioetike (*World Bioethics Day*) u organizaciji Hrvatske jedinice Unesco Chair in Bioethics pri Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, održane 19. listopada 2017. pod nazivom „Kaznena djela protiv zdravlja ljudi u recentnoj sudskoj praksi s naglaskom na kazneno djelo nesavjesnog liječenja“.

UVOD

Kazneni zakon¹ koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. godine sadrži u glavi XIX. Kaznena djela protiv zdravlja² odredbe kojima je cilj zaštita zdravlja ljudi kao zaštićenog dobra, iako se to dobro štiti i drugim odredbama o kaznenim djelima iz Kaznenog zakona. Zaštita zdravlja ljudi – promatrajući u kontekstu zdravlja te činjenice da je zdravlje zaštićeno Ustavom RH i brojnim međunarodnim i europskim konvencijama i dokumentima – jedno je od najviših pravnih dobara. Također, bitan moment u vezi s navedenim pravnim dobrom jest okolnost da je zdravstvena djelatnost određena kao javna djelatnost od državnog interesa. Sud, stoga, u slučaju postupanja u takvim predmetima, kad postoji osnovana sumnja da je takvo kazneno djelo počinjeno, nije odvojen od društva u kojem se takva kaznena djela događaju, te su takvi postupci pod posebnim povećalom javnosti. Naglasak je pritom na posljedici koja je nastupila i koja je uvijek ozbiljna, ako ne i kobna za oštećenika, odnosno žrtvu³. *Žrtva je kaznenog djela, prema članku 202. st. 2. t. 11. ZKP/08., fizička osoba koja je pretrpjela fizičke i duševne posljedice, imovinsku štetu ili bitnu povredu temeljnih prava i sloboda koji su izravna posljedica kaznenog djela. Žrtvom kaznenog djela smatraju se i bračni i izvanbračni drug, životni partner ili neformalni životni partner te potomak, a ako njih nema, predak, brat i sestra one osobe čija je smrt izravno prouzročena kaznenim djelom te osoba koju je ona na temelju zakona bila dužna uzdržavati.*

Osim toga, okrivljenici u takvim postupcima osobe su koje obavljaju odgovoran i riskantan posao jer je riječ o djelatnosti koja podrazumijeva visok stupanj rizika, a tih su okolnosti također svjesni i tijela kaznenog progona i sud koji vodi postupak. Djelatnosti su to koje zahtijevaju obavljanje svih aktivnosti s vrlo visokim stupnjem opreza i odgovornosti, a s obzirom na to da zdravstveni radnici, odnosno liječnici, koji su najčešće okrivljenici kod navedenih kaznenih djela, profesionalno pružaju zdravstvenu zaštitu kao javnu djelatnost, to podrazumijeva i povećanu odgovornost.

Izložene okolnosti okvir su unutar kojeg sud razmatra radnje opisane u optužbi za koje se terete optuženici, odnosno utvrđuje jesu li dokazane. Ako jesu, razmatra imaju li zakonska obilježja pojedinoga opisanog kaznenog djela. Sve izloženo, uz okolnosti koje slijede u nastavku, govori u prilog zaključku o kompleksnosti i zahtjevnosti materije koja je predmet takvih postupaka.

¹ Kazneni zakon. Narodne novine, br. 125/11., 144/12., 56/15., 61/15. – ispravak i 101/17.; dalje: KZ/11.

² Riječ je o kaznenim djelima koja su na snazi od 1. siječnja 2013. po KZ/11., i to: **širenje i prenošenje zarazne bolesti** (članak 180.), nesavjesno liječenje (članak 181.), nedozvoljeno uzimanje i presađivanje dijelova ljudskog tijela (članak 182.), nepružanje medicinske pomoći u hitnim stanjima (članak 183.), nadriliječništvo (članak 184.), krivotvorenje lijekova ili medicinskih proizvoda (članak 185.), proizvodnja i stavljanje u promet štetnih proizvoda za liječenje (članak 186.), nesavjesno postupanje pri pripravljanju i izdavanju lijekova (članak 187.), proizvodnja i stavljanje u promet proizvoda štetnih za ljudsko zdravlje (članak 188.), nesavjesni pregled mesa za prehranu (članak 189.), neovlaštena proizvodnja i promet drogama (članak 190.), omogućavanje trošenja droga (članak 191.), neovlaštena proizvodnja i promet stvari zabranjenih u sportu (članak 191.a) i teška kaznena djela protiv zdravlja ljudi (članak 192.).

³ O žrtvi vidjeti opširnije u člancima 43. – 50. Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine, br. 152/08., 76/09., 80/11., 121/11. – pročišćeni tekst, 91/12. – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 143/12., 56/13., 145/13., 152/14. i 70/17.; dalje: ZKP/08.).

1. PREGLED PROMJENA ZAKONSKE REGULATIVE KAZNENOG DJELA NESAVJESNOG LIJEČENJA IZ ČLANKA 240. KZ/97. (OD 1998. DO 2012.)

Kazneno djelo nesavjesnog liječenja iz čl. 240. Kaznenog zakona iz 1997.⁴, koji je bio na snazi do 31. prosinca 2012., mogao je počiniti *doktor medicine ili doktor stomatologije koji obavljajući svoju djelatnost ne primijeni mjere za zaštitu bolesnika prema pravilima medicinske struke, ili primijeni očito nepodobno sredstvo ili način liječenja, ili uopće nesavjesno postupi, pa zbog toga prouzroči pogoršanje bolesti ili narušenje zdravlja neke osobe*. Za to kazneno djelo bila je predviđena kazna zatvora od tri mjeseca do tri godine, a do 2006. novčana kazna ili kazna zatvora do dvije godine.⁵

Nadalje se prema st. 2. čl. 240. KZ/97. predviđalo kažnjavanje istom kaznom i zdravstvenog djelatnika *koji obavljajući svoju djelatnost ne primijeni mjere za zaštitu bolesnika ili ne postupi prema pravilima svoje struke, ili obavlja zdravstvenu djelatnost u prostoru za koji nema propisano odobrenje za rad, ili uopće nesavjesno postupi, pa zbog toga prouzroči pogoršanje bolesti ili narušenje zdravlja neke osobe*. Za djelo počinjeno iz nehaja bila je previđena novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine.

U članku 249. KZ/97. pod nazivom Teška kaznena djela protiv zdravlja ljudi bio je previđen kvalificirani oblik istog djela ako je tim radnjama prouzročena teška tjelesna ozljeda nekoj osobi, ako joj je zdravlje teško narušeno ili postojeća bolest znatno pogoršana. KZ je za kazneno djelo iz st. 1. istog članka predviđao za počinitelja kaznu zatvora od jedne do osam godina, a ako je prouzročena smrt jedne ili više osoba, kaznu zatvora od tri do deset godina (čl. 249. st. 2. KZ/97.). Kod kvalificiranog djela koje obuhvaća nanošenje teške tjelesne ozljede, neki su autori upozoravali da je kazna bila previsoko postavljena, pa je kazna za nehajno prouzročenje bila veća nego kada je posljedica prouzročena namjerno i kada se kazna izračunava prema pravilima o stjecaju, što je otklonjeno u novom KZ-u⁶.

Ako je djelom počinjenim iz nehaja prouzročena teška tjelesna ozljeda neke osobe, ako joj je zdravlje teško narušeno ili postojeća bolest znatno pogoršana, za počinitelja je bila predviđena kazna zatvora od jedne do pet godina (čl. 249. st. 3. KZ/97.), a ako je nehajem prouzročena smrt jedne ili više osoba, kazna zatvora od tri do deset godina (čl. 249. st. 4. KZ/97.).

U oba oblika djela kao počinitelji su navedene osobe posebne stručnosti te ovo kazneno djelo predstavlja *delictum proprium*⁷. Propisi i pravila struke određuju što je to podobno sredstvo, podoban način liječenja te odgovarajuće mjere za zaštitu i savjesno postupanje.⁸ Primjer takva nesavjesnog postupanja jest propust liječnika školskog dispanzera da odredi

⁴ Kazneni zakon. Narodne novine, br. 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., 51/01., 105/04., 84/05., 71/06., 110/07., 152/08. i 57/11.; dalje: KZ/97.

⁵ Članak 80. Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona iz 2016., Narodne novine, br. 71/06.

⁶ Turković, K. (2007). U: Novoselec, P. i dr. *Posebni dio kaznenog prava*. Zagreb: Narodne novine, str. 260.

⁷ Kaznena djela koja mogu počiniti samo osobe s određenim svojstvom navedenim u zakonskom opisu.

⁸ Kokić, I., Šeparović, Z. (2002). U: Horvatić, Ž. (gl. urednik). *Rječnik kaznenog prava*. Zagreb: Masmedia, str. 317. (dalje: Kokić i Šeparović).

laboratorijsku pretragu krvi i mokraće, što je zahtijevalo febrilno stanje pacijenta, zbog čega je prekasno dijagnosticirana leukemija.⁹

Liječnik je dužan pacijenta upozoriti i na opasnost neuzimanja nekog lijeka ili načina liječenja (npr. neuzimanja injekcije protiv tetanusa), odnosno razložiti posljedice neprovođenja liječničkog postupka. Na taj način on otklanja svoju odgovornost. U slučaju mogućih težih posljedica, bilo bi uputno upozorenje dati pred svjedokom (npr. medicinskom sestrom) ili tražiti potpis izjave da je upozorenje dano. Time bi liječnik u cijelosti od sebe otklonio mogućnost optužbe za nesavjesno liječenje.

2. KAZNENO DJELO NESAVJESNOG LIJEČENJA IZ ČLANKA 181. VAŽEĆEG KZ/11.

Najčešće kazneno djelo iz glave XIX. Kaznenog zakona – Kaznena djela protiv zdravlja ljudi koje se u praksi javlja jest kazneno djelo nesavjesnog liječenja iz čl. 181. KZ/11. Moramo napomenuti da je sudska praksa dosta oskudna pravomoćnim odlukama za kaznena djela iz te glave.

Kazneno djelo nesavjesnog liječenja iz čl. 181. Kaznenog zakona iz 2011., koji je na snazi od 1. siječnja 2013., može počiniti *doktor medicine, doktor dentalne medicine ili drugi zdravstveni radnik koji obavljajući zdravstvenu djelatnost primijeni očito nepodobno sredstvo ili način liječenja ili na drugi način očito ne postupi po pravilima zdravstvene struke ili očito nesavjesno postupa pa time prouzroči pogoršanje bolesti ili narušenje zdravlja druge osobe*. Za to kazneno djelo predviđena je kazna zatvora do jedne godine. Ako je istom radnjom prouzročena teška tjelesna ozljeda drugoj osobi ili je postojeća bolest znatno pogoršana, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora do tri godine.

Ako je istim kaznenim djelom prouzročena osobito teška tjelesna ozljeda drugoj osobi ili je kod druge osobe došlo do prekida trudnoće, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina, a u slučaju prouzročenja smrti jedne ili više osoba kaznom zatvora od tri do dvanaest godina. KZ previđa blaže kažnjavanje za oblike djela počinjenih iz nehaja.

U članku 192. KZ/11. pod nazivom Teška kaznena djela protiv zdravlja ljudi predviđen je kvalificirani oblik kaznenih djela ako je u radnjama prouzročena teška tjelesna ozljeda nekoj osobi, ako joj je zdravlje teško narušeno ili postojeća bolest znatno pogoršana te ako je prouzročena smrt jedne ili više osoba; dakle, predviđen je za kaznena djela protiv zdravlja ljudi, no ne i za kaznena djela iz čl. 181. KZ/11.¹⁰

Nakon izmjene Kaznenog zakona od 2013. godine, čl. 181. st. 1. odgovara članku 240. stavku 1. KZ/97. uz manje jezične izmjene. Izmjenama je sukladno s člankom 6. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o stomatološkoj djelatnosti¹¹ pojam doktor stomatologije zamijenjen pojmom doktor dentalne medicine.

⁹ Odluka VSRH, IV Kž-120/91.

¹⁰ Riječ je o oblicima kaznenih djela iz članka 180. stavaka 1., 2. i 3, članka 183., članka 186. stavaka 1., 2. i 3, članka 187. stavaka 1. i 2., članka 188. stavaka 1. i 2., članka 189. stavaka 1. i 2. KZ/11.

¹¹ Narodne novine, broj 120/09.

Sukladno s odredbama glave XIV. Zakona o zdravstvenoj zaštiti¹², pojam zdravstveni djelatnik zamijenjen je pojmom zdravstveni radnik. Iako su neprimjenjivanje mjera za zaštitu bolesnika, primjena očito nepodobnog sredstva ili načina liječenja i drugi oblici nesavjesnog postupanja pokriveni izričajem nepostupanja prema pravilima zdravstvene struke, nije se išlo za pojednostavnjenjem izričaja jer ovakav prošireni izričaj olakšava vještačenje i služi kao uputa za provođenje vještačenja. Posljedice, navedene u čl. 181. st. 1., moraju biti prouzročene drugoj osobi iz nehaja jer nisu objektivni uvjet kažnjivosti.¹³

Ostavljeno je praksi da u konkretnom slučaju procijeni može li biti riječi i o povredi nekog drugog, a ne samog pacijenta (npr. kada pacijent koji je nesavjesno liječen zbog toga naruši zdravlje nekoj drugoj osobi).¹⁴

Iz članka 240. stavka 2. KZ/97. brisano je obavljanje djelatnosti u prostoru za koji ne postoji propisano odobrenje za rad jer je to pokriveno u području prekršajne odgovornosti po članku 200. stavku 1. točki 3. u vezi s člankom 50. Zakona o zdravstvenoj zaštiti. Budući da je time izričaj u stavcima 1. i 2. članka 240. KZ/97. postao isti, radi ekonomičnosti u novom Kaznenom zakonu spojeni su u jedan stavak.

I dosad je pogoršanje bolesti i narušavanje zdravlja bilo teža posljedica, pa je valjalo tumačiti da su ove posljedice, da bi se za njih odgovaralo, morale biti obuhvaćene nehajem počinitelja. No unatoč tomu dio literature i prakse pogrešno je pogoršanje bolesti i narušavanje zdravlja tumačio kao objektivni uvjet kažnjivosti. Stoga je radna skupina razmatrala treba li radi uklanjanja mogućnosti različitog tumačenja istaknuti da navedene posljedice moraju biti obuhvaćene nehajem počinitelja. Ipak se od toga odustalo jer bi to moglo izazvati zabunu kod ostalih kaznenih djela, gdje se to izričito ne kaže, već se podrazumijeva. Nema, dakle, razloga da se drugačije postupa kod ovoga kaznenog djela.

Iako je ovdje riječ o *delicta propria*, to ne isključuje odgovornost pravnih osoba. No nisu nam poznati slučajevi da je uz optuženog liječnika odgovarala i zdravstvena ustanova kao pravna osoba. Nesavjesno liječenje pokriva i slučajeve samovoljnog liječenja jer je postupanje bez pristanka pacijenta u suprotnosti s pravilima struke, pa ga više nije potrebno inkriminirati kao posebno kazneno djelo.¹⁵

Zakon polazi od toga da se zdravstvena djelatnost kao izvanredno korisna za pojedinca i društvo te kao sveta djelatnost mora obavljati krajnje savjesno uz poštovanje pravila zdravstvene struke.¹⁶ Zadatak je liječnika prije svega da ne šteti bolesniku te je dužan liječiti svakog pacijenta, čuvati njegovo dostojanstvo i liječničku tajnu, ali ponajprije treba pružiti pomoć. Obavljanje liječničke djelatnosti obuhvaća, uz liječenje u užem smislu, i poduzimanje drugih zdravstvenih mjera kao što su sistematski pregledi, propisivanje lijekova i dr.

---

¹² Narodne novine, broj 150/08., 71/10., 139/10. i 22/11.

¹³ Konačni prijedlog Kaznenog zakona, listopad 2011. str. 206. (<http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=41259> – pristupljeno 4. 12. 2017.).

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid., str. 206.–207.

¹⁶ Pavlović, Š. (2015). *Kazneni zakon*. Rijeka: Libertin naklada, str. 839.

2.1. Očito nesavjesno postupanje

Kazneni zakon, koji je na snazi od 1. siječnja 2013., unio je izmjenu u predmetno kazneno djelo koja se u prvi mah čini neznatnom, no u praksi to nije tako jer je izmjenama znatno ublažena pravna kvalifikacija samog djela.

Novi Kazneni zakon propisuje kao kažnjivo ponašanje postupanje doktora medicine, doktora dentalne medicine (stomatologa) ili drugoga zdravstvenog radnika koji obavljajući zdravstvenu djelatnost primijeni **očito** nepodobno sredstvo ili način liječenja ili na drugi način **očito** ne postupi po pravilima zdravstvene struke ili **očito** nesavjesno postupi pa time prouzroči pogoršanje bolesti ili narušenje zdravlja druge osobe. Zbog prirode zdravstvene djelatnosti samo u slučaju **očito nesavjesnog postupanja** odgovornih zdravstvenih djelatnika iz zakonskog opisa inkriminacije može postojati njihova kaznena odgovornost.¹⁷

Vidljivo je da je riječ o kaznenim djelima blanketne naravi jer se ne određuje sadržaj kažnjivog ponašanja, već se navodi da se to ponašanje sastoji u kršenju nekih propisa koji reguliraju pojedino zdravstveno područje i pravila zdravstvene struke. Novom zakonskom regulativom, koja uvodi prilog „očito“ (očito nesavjesno postupanje), uvelike se mijenja zakonski opis u odnosu na dotadašnji zakon. „Očito“ u jezičnom smislu pojačava značenje rečenog u smislu da je jasno vidljivo i svakom shvatljivo – očigledno, bez sumnje, nesumnjivo.

Riječ je o kaznenom djelu povređivanja koje obuhvaća i nastupanje određene posljedice, čiji objekt može biti zdrava ili bolesna osoba, pri čemu je pristanak pacijenta irelevantan. Nesavjestan postupak obuhvaća i propuste nadzora nad liječnicima (nadslužba) i osobljem te propuštanje zaštitnih mjera i dr., ali jednako tako i očite propuste koji bi obuhvaćali svaki nesavjestan postupak koji bi mogao prouzročiti pogoršanje bolesti ili narušenje zdravlja neke osobe.¹⁸

U tom smislu ne postoji konkretan odgovor sudske prakse na pitanje je li neki propust ili radnja očito nesavjesno postupanje ili nije. Naime, vještaci odgovarajuće struke temeljem pravila struke odgovorit će na pitanja i nalog suda davanjem svoga nalaza i mišljenja je li određeno činjenje ili nečinjenje propust, je li u uzročno-posljedičnoj vezi s posljedicom koja je nastupila, ali ne i je li takav propust ili poduzeta radnja, pogreška – očito nesavjesno postupanje. U tom će se smislu razjasniti da zapravo svaka intervencija koja se poduzima prilikom obavljanja zdravstvene djelatnosti sadrži određeni stupanj rizika; do nepovoljnog ishoda intervencije liječnika može doći zbog komplikacije tijekom liječenja, pa je na sudu da razlikuje o čemu je riječ u svakom pojedinom predmetu. Do neželjenog ishoda može doći usprkos medicinski pravilnom i pravodobno provedenom postupku, uz pravilnu uporabu ispravne opreme i sredstva uz optimalnu organizaciju rada.¹⁹ Bitno je kod utvrđivanja kaznene odgovornosti doktora medicine, dentalne medicine, odnosno drugih zdravstvenih djelatnika razlikovati medicinske propuste od medicinskih komplikacija.

U pravnoj literaturi i teoriji tumači se da očito nesavjesno postupanje čine liječnički postupci koji su izraz nemara, brzopletosti, površnosti, birokratskog stava i sl., npr.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Babić, T., Roksandić, S. (2006). *Osnove zdravstvenog prava*. Zagreb: Tipex, str. 198.

¹⁹ Vidi više u Turković K., Roksandić Vidlička, S. i dr. (2016). *Hrestomatija hrvatskog medicinskog prava*. Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu, str. 825.

*neindicirano primjenjivanje pojedinih agresivnih (invazivnih) načina pretraga, pretraga s visokom ili relativno visokom opasnošću (rizik je veći od potencijalne koristi), poduzimanje radnji za koje dotični liječnik nije dovoljno stručan, nedovoljna njega nakon izvedenog zahvata itd.*²⁰ Temeljem takva tumačenja u praksi se analizira je li u konkretnom slučaju riječ o nepoštivanju općepriznatih pravila medicinske znanosti i struke, odstupanju od prihvaćenih i prokušanih profesionalnih standarda, svjesnom nepoštovanju ili zanemarivanju tih standarda, upuštanju u određene radnje unatoč svijesti o nedovoljnoj stručnosti.

S obzirom na takav opis, proizlazi da bi u bitno obilježje kaznenog djela ulazile samo grube povrede profesionalnih pravila postupanja, samo ona znatna, evidentna, očita, na prvi pogled uočljiva odstupanja od priznatih pravila struke i znanosti. Pritom se u svakom slučaju moraju uzeti u obzir konkretne okolnosti, primjerice medicinska izobrazba odgovorne osobe, iskustvo, psihofizičko stanje – umor i slično, organizacija rada, raspoloživa sredstva i osposobljenost²¹.

Analiza sudske prakse pokazuje kako iz više sudskih odluka proizlazi da ocjenu o tome što se u kaznenopravnom smislu uopće smatra nesavjesnim postupanjem donosi sud, a ne vještaci²². U odlukama donesenima prije Kaznenog zakona koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. istaknuto je da će u kaznenopravnom smislu odgovornost postojati samo u slučajevima očitog postupanja i uopće nesavjesnog postupanja u suprotnosti s pravilima struke i znanosti, da je nehaj u pravu određen kriterijima standarda pažnje običnoga razboritog čovjeka te da se ni od koga ne traži izvanredna sposobnost.²³ I eventualna pogrešna prosudba u teškim slučajevima ne mora konstituirati odgovornost za nehaj. To je i razlog što tijekom postupka pred sudom često dolazi do odustajanja ovlaštenog tužitelja od progona nakon izvođenja dokaza. U sudskim se odlukama također ističe da je bitno utvrditi je li se liječnik, odnosno drugi zdravstveni radnik pridržavao pravila struke, odnosno je li ponašanje liječnika kao stručnjaka uključivalo poštovanje i bilo u skladu s prihvaćenim pravilima struke.

Liječnički je zahvat opravdan ako ispunjava tri uvjeta: a) ako je poduzet u svrhu liječenja, b) ako je izvršen *lege artis* te c) ako je poduzet s privolom, odnosno pretpostavljenom ili presumiranom privolom. Kada je riječ o operaciji, ona mora biti medicinski indicirana, pacijent mora dati pristanak te zahvat mora biti izveden brižno i bez pogreške.²⁴

Posljedice kaznenog djela sastoje se u pogoršanju bolesti, u koje ulazi i produženo vrijeme potrebno za ozdravljenje, slab uspjeh liječenja, narušenje zdravstvenog stanja pacijenta te smrtna posljedica.

---

²⁰ Ibid.

²¹ Vidi opširnije u: Pavlović, Š. (2007). *Kaznena odgovornost doktora medicine i doktora stomatologije zbog nesavjesnog liječenja*. Hrvatska pravna revija, br. 7 (1) 69.-76.

²² VSRH, IV Kž-244/2992-3 od 26. lipnja 2003.

²³ O granicama nehajne odgovornosti vidi opširnije u: Mrčela, M., Vuletić, I. (2017). *Granice nehajne odgovornosti za kazneno djelo nesavjesnog liječenja*. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 54 (3) 685.-704.

²⁴ Kokić i Šeparović. Cit. dj., str. 317.

3. RECENTNA SUDSKA PRAKSA

U odnosu na recentnu sudsku praksu, u jednoj odluci Općinskoga kaznenog suda u Zagrebu 2016.²⁵ navodi se da prema mišljenju suda očito nesavjesno postupava liječnik koji u obavljanju svoje djelatnosti ne poštuje općepriznata pravila medicinske znanosti i struke, čiji postupci očito odstupaju od prihvaćenih i prokušanih profesionalnih standarda, koji te standarde svjesno ne poštuje, odnosno zanemaruje. Tumačeći citirani zakonski opis djela, za nesavjesnost su relevantni samo očito nesavjesni postupci, pa u obilježje kaznenog djela ulaze samo grube povrede profesionalnih pravila postupanja, i to samo ona znatna, evidentna, očita, na prvi pogled uočljiva odstupanja od priznatih pravila struke i znanosti.

Analizirajući u tom kontekstu propuste optuženika, za koje je sud utvrdio da su počinjeni, sud je zaključio da nije riječ o očito nesavjesnom postupanju. Naime, propusti jednog optuženika sastoje se u tome što medicinsku dokumentaciju nije sastavio dovoljno precizno jer nije naveo anamnezu, neurocirkulacijski status i status donjeg dijela natkoljenice i koljena. Daljnji je propust to što na nalazu nije istaknuta uputa da se u slučaju smetnji i pogoršanja pacijentica odmah javi liječniku, s obzirom na to da joj je postavljena imobilizacija. Propusti drugog optuženika također su neprecizno sastavljena medicinska dokumentacija jer nije naveden neurocirkulacijski status noge niti je li optuženik posumnjao na razvoj sindroma odjeljka, iako je to bilo moguće, te što nije odmah uputio oštećenicu vaskularnom kirurgu, već je preporučio da se to učini. S druge je strane utvrđeno da su oba optuženika pregledala oštećenicu, da su je uputila na daljnje pretrage, i to na RTG, odnosno na UZV, da je drugi optuženik oštećenicu uputio da se u slučaju pogoršanja odmah javi liječniku, što je naznačio i u medicinskoj dokumentaciji. Također je iz nalaza vještaka te iskaza svjedoka liječnika utvrđeno da je riječ o ozljedi koja u praksi liječnika izuzetno rijetko nastaje mehanizmom ozljede kakvu je opisala oštećena te da je, kad se kliničkim pregledom utvrdi da je nalaz uredan, praksa da ga nije nužno upisati u medicinsku dokumentaciju s obzirom na to da se ta dokumentacija sastavlja kako bi se nastavilo liječenje, dakle za potrebe drugog liječnika, i u nju se upisuju prije svega patološka zbivanja. Jednako tako, ustanovljeno je da ozljeda nije utvrđena ni nakon provedene angiografije, nego tek naknadno.

Sve iznesene okolnosti dovode sud do zaključka da takvi propusti optuženika tijekom liječenja oštećenice nisu očito nesavjesno postupanje. Naime, opisane radnje nisu takva intenziteta da bi bila riječ o grubim povredama profesionalnih pravila postupanja, očitih odstupanja od priznatih pravila struke i znanosti te da bi se radilo o očitom nesavjesnom postupanju.

U tom su predmetu kao tzv. stručni svjedoci ispitani liječnici koji su zaposleni na istim odjelima i na istim poslovima koje su u konkretnom slučaju obavljali optuženici, kako bi se utvrdilo koje je uobičajeno postupanje kod zaprimanja pacijenata koji se javljaju zbog tegoba zbog kojih je oštećenica zatražila liječničku pomoć, tim više što je iz nalaza i mišljenja vještaka utvrđeno da su ozljeda koju je zadobila i način na koji ju je zadobila vrlo rijetki, pa ju je u tom smislu teško i prepoznati.

²⁵ Presuda Općinskoga kaznenog suda u Zagrebu br. K-176/16 od 22. travnja 2016. Ista je presuda potvrđena presudom Županijskog suda u Splitu br. Kž-481/16 od 27. listopada 2016.

U drugom pravomoćno okončanom predmetu Općinskoga kaznenog suda u Zagrebu²⁶ optuženiku se inkriminiralo da je kao doktor medicine obavljajući svoju djelatnost primijenio očito nepodoban način liječenja i uopće nesavjesno postupao, ali je sud utvrdio da su optuženikove radnje u medicinskom smislu bile u skladu s tada prihvaćenim pravilima medicinske znanosti i struke, što proizlazi i iz nalaza i mišljenja medicinskih vještaka. Nadalje se ističe kako se komplikacije nikako nisu mogle predvidjeti i da je bila riječ o doista vrlo rijetkoj komplikaciji, te cjelokupno postupanje optuženika inkriminirane zgrade, prema ocjeni suda, doista nije očito nesavjesno postupanje te optuženik nije u konkretnom slučaju primijenio očito nepodoban način liječenja. Njegovo postupanje inkriminirane zgrade nije bilo ni nemarno, ni brzopleto, a ni površno. Uzimajući u obzir i očitovanje vještaka vezano za postojanje ili nepostojanje pravila, odnosno protokola za dovršenje porođaja u konkretnom slučaju, ocjena je suda da optuženik svojim postupanjem nije grubo povrijedio profesionalna pravila postupanja te nije primijenio ona znatna, evidentna, očita odstupanja od tada (u ono vrijeme) priznatih pravila struke i znanosti. Njegovo postupanje nije bitno odstupalo od prikladnog liječenja kao podobnog u danoj situaciji. Naprotiv, njegovo postupanje sud ocjenjuje kompatibilnim s tada (u to vrijeme) prihvaćenim postignućima medicinske znanosti, pri čemu je vodio računa upravo o tim postignućima u praksi. Postupanje optuženika u konačnici treba promatrati i s aspekta vremena kada se događaj odigrao, odnosno s odmakom od 12 godina. Dakle, vještaci navode da u to vrijeme nisu postojali protokoli za postupanje u konkretnom slučaju. Nadalje je ocjena suda da je u konkretnom slučaju bila riječ o stručnoj procjeni prilikom porođaja, koju je optuženik dao poštujući u ono vrijeme priznata pravila medicinske struke te je, prema ocjeni suda, postupao u skladu sa stečenim znanjem, iskustvom i znanstvenim dostignućima; dakle, nije riječ o primjeni očito nepodobnog načina liječenja ili očito nesavjesnog postupanja.

Iz izloženih recentnih predmeta razvidno je da postoje mnogi izazovi u vezi s navedenim kaznenim djelima te s procesuiranjem i suđenjem tih kaznenih djela, s kojima se pravosuđe, odnosno sudovi konstantno moraju hvatati ukoštac, uz izričit naglasak na angažmanu sudskih vještaka, čija je uloga u tim postupcima neosporno važna.

4. PROBLEMATIKA NEPRISTRANOG VJEŠTAČENJA NESAVJESNOG LIJEČENJA

Kod dokazivanja kaznenog djela nesavjesnog liječenja iz čl. 181. KZ/11., uz liječničku dokumentaciju i iskaze svjedoka, težište je na medicinskom vještačenju vještaka određene specijalizacije, raznih specijalizacija ili interdisciplinarnom vještačenju koje može biti povjereno individualnim vještacima, odnosno pojedinim zdravstvenim ustanovama ili medicinskim fakultetima. Pri izboru vještaka kod provođenja dokaznih radnji glavnu ulogu ima državni odvjetnik koji provodi radnje, a na raspravi raspravni sudac – predsjednik vijeća. Potrebno je izabrati najboljega mogućeg i najstručnijeg sudskog vještaka specijalista ili subspecijalista za određeno područje za koje se vještači, pri čemu je potrebno izbjegavati mogući sukob interesa.

²⁶ Presuda Općinskoga kaznenog suda u Zagrebu br. Ko-2648/12 od 3. veljače 2017. Ista je presuda potvrđena presudom Županijskog suda u Osijeku br. Kž-219/17 od 31. kolovoza 2017.

Vještak je u sukobu interesa ako je srodništvom ili prijateljskim vezama povezan s optuženikom ili članovima njegove šire obitelji, ako je zaposlen ili bio zaposlen u ustanovi u kojoj radi optuženik, ako su zajedno studirali ili bili na specijalizaciji, ako su imali odnos mentora i studenta i slično. U tom slučaju, ako je riječ o bilo kakvu sukobu interesa, vještak bi trebao obavijestiti raspravnog suca i tražiti da ga izuzmu od vještačenja. Vještak bi također trebao otkloniti bilo kakav razgovor s trećim osobama za vrijeme vještačenja, osim ako ima određenu stručnu dvojbu koju može otkloniti razgovorom s kolegom iste struke. Pritom bi trebao birati kolege koji također nisu u sukobu interesa, odnosno povezani s osobom protiv koje se vodi kazneni postupak, a inicijativa za razmjenu mišljenja treba doći isključivo od vještaka koji vještači, a ne od drugih osoba. Ako je u dilemi treba li biti izuzet, također treba o tome obavijesti raspravnog suca, koji će o tome odlučiti.

Vještačenje određuje pisanim nalogom tijelo koje vodi postupak, a određuje se kada za utvrđivanje ili ocjenu neke važne činjenice treba pribaviti nalaz i mišljenje osobe koja raspolaze potrebnim stručnim znanjem ili vještinom. U nalogu se navodi u svezi s kojim se činjenicama obavlja vještačenje i kome se povjerava. Ako za određenu vrstu vještačenja postoji stručna ustanova ili državno tijelo, takva vještačenja, osobito složenija, povjerit će se u pravilu takvoj ustanovi ili tijelu, koja će pak odrediti jednog ili više stručnjaka koji će obaviti vještačenje. U nekim složenim slučajevima potrebno je provesti nadvještačenje, pa čak i treće vještačenje.

Ako je nalaz vještaka nejasan, nepotpun ili u proturječnosti sam sa sobom ili s utvrđenim okolnostima, a ti se nedostaci ne mogu otkloniti ponovnim ispitivanjem vještaka, obnovit će se vještačenje s istim ili drugim vještakom. Ako, pak, u mišljenju vještaka ima proturječnosti ili nedostataka, ili se pojave osnove sumnje u točnost danog mišljenja, a ti se nedostaci ili sumnja ne mogu otkloniti ponovnim ispitivanjem vještaka, zatražit će se mišljenje drugog vještaka. Tako se često može dogoditi da u složenom predmetu postoje dva ili tri medicinska vještačenja, te sud u obrazloženju mora odlučiti koji nalaz prihvaća i u kojem dijelu.

Prema Šimi Pavloviću, u slučajevima kaznenog djela nesavjesnog liječenja počinjenog kirurškom intervencijom (kod kojeg su, uz porođaj, moguće najveće pogreške) vještak sudske medicine pri davanju stručnog nalaza i mišljenja mora odgovoriti na nekoliko pitanja: a) je li postojalo odobrenje za operaciju i davanje anestezije, b) je li u konkretnom slučaju operacija bila prijeko potrebna i je li anestezija dobro izabrana, c) je li bolesnik iscrpno ispitan prije operacije te jesu li on ili članovi njegove obitelji dali kvalificirani pristanak, d) jesu li postojali svi uvjeti za davanje anestetika, e) jesu li anestezija i operacija obavljene u skladu s načelima suvremene medicinske znanosti i prakse te prema pravilu struke, f) jesu li ispitane sve okolnosti koje su mogle povećati rizik tijekom operacije, g) je li sprečavanje nastanka štetnih posljedica zbog rada kirurga ili anesteziologa obavljeno brzo i na odgovarajući način te h) je li anestezija uzrok smrti ili je samo pridonijela smrtnom ishodu.²⁷

Kod donošenja odluke o tome hoće li se poduzeti operacijski zahvat koji nosi određeni rizik, u prosudbi odgovornosti liječnika treba poći od procjene je li veći rizik bolesti ili ishod operacije. Ako je rizik operacije veći od njene koristi, tada zahvat nema opravdanja.²⁸

²⁷ Vidi u Pavlović, Š. Cit. dj., str. 847.-848.

²⁸ Vidi opširnije: Pejaković, S., Lukić, M. (1981). *Kirurške intervencije i kazneno djelo nesavjesnog liječenja*. Pravni život, 31 (8–9), str. 68.

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Kaznena djela protiv zdravlja ljudi izuzetno su kompleksna, s obzirom na činjenice koje su predmet rasprave, u kojima je bitna uloga sudskih vještaka određene specijalnosti, iz čijih nalaza i mišljenja sud u pravilu utvrđuje je li došlo do određenih propusta u postupanju optuženika ili nije te jesu li takvi propusti u vezi s posljedicom koja je nastupila.

Daljnji moment kod razmatranja tih djela, odnosno konkretno kod predmetnoga kaznenog djela nesavjesnog liječenja iz čl. 181. KZ/11., jest utvrđivanje je li takav propust, ako je do njega došlo, očito nesavjesno postupanje. Na to će pitanje sudska praksa, u svakom pojedinom predmetu, dati odgovor nakon izvođenja relevantnih dokaza. Zadatak je liječnika prije svega da ne šteti bolesniku te je dužan liječiti svakog pacijenta, čuvati njegovo dostojanstvo i liječničku tajnu, ali ponajprije treba pružiti pomoć. Kazneni zakon koji je na snazi od 1. siječnja 2013. unio je izmjenu u predmetno kazneno djelo koja se u prvi mah čini neznatnom, no u praksi to nije tako jer je izmjenama znatno ublažena pravna kvalifikacija samog djela. Kod dokazivanja kaznenog djela nesavjesnog liječenja, uz liječničku dokumentaciju i iskaze svjedoka, težište je na medicinskom vještačenju vještaka određene specijalizacije.

LITERATURA

1. Babić, T., Roksandić, S. (2006). *Osnove zdravstvenog prava*. Zagreb: Tipex.
2. Horvatić Ž. (gl. urednik). (2002). *Rječnik kaznenog prava*. Zagreb: Masmedia.
3. Konačni prijedlog Kaznenog zakona, listopad 2011. (<http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=41259> – 4. 12. 2017.)
4. Mrčela, M., Vuletić, I. (2017). *Granice nehajne odgovornosti za kazneno djelo nesavjesnog liječenja*. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 54 (3) 685.-704.
5. Pavišić, B. i dr. (2007). *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: Narodne novine.
6. Pavlović, Š. (2015). *Kazneni zakon*. Rijeka: Libertin naklada.
7. Pavlović, Š. (2007). *Kaznena odgovornost doktora medicine i doktora stomatologije zbog nesavjesnog liječenja*. Hrvatska pravna revija, br. 7 (1), 69.-76.
8. Pejaković, S., Lukić, M. (1981). *Kirurške intervencije i kazneno djelo nesavjesnog liječenja*. Pravni život, 31 (8-9), 60.-68.
9. Novoselec, P. i dr. (2007). *Posebni dio kaznenog prava*. Zagreb: Narodne novine.
10. Turković, K. i dr. (2016). *Hrestomatija hrvatskog medicinskog prava*. Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu.
11. Turković, K. i dr. (2013). *Komentar Kaznenog zakona*. Zagreb: Narodne novine.

Summary

Renata Pražetina Kaleb

Criminal Offenses of Medical Malpractice in Recent Case-Law

The criminal offense of Medical Malpractice referred to in Article 181 Criminal Act / 11 is the most common criminal offense against human health seen in practice. Health professionals are engaged in providing health care, which puts them into a position of increased responsibility. Doctors are obliged to treat every patient and not to harm them. They are also obliged to preserve patient's dignity and to keep the medical secret, but first of all they are obliged to help. During 2013, the Criminal Act introduced an amendment to the offense in question, which significantly reduced the legal qualification of the offense. It emphasized the essential role of selecting a medical expert of particular specialty in evidencing the criminal offense in question and analysing some cases from recent case law.

Keywords: medical malpractice, case law, medical expert, doctor, expert, criminal offense.

ŽELJKO MRŠIĆ*

Komunikacija u primjeni policijskih ovlasti

Sažetak

U radu se elaborira značaj pravilnog komuniciranja u primjeni policijskih ovlasti, odnosno u svakodnevnom obavljanju policijskih poslova. Naglašava se da pravilno komuniciranje može znatno olakšati policijsku svakodnevicu, poglavito intervenciju ili pojedinu primjenu policijskih ovlasti, isto kao što je loše komuniciranje može otežati. Uz verbalnu komunikaciju naglašen je značaj neverbalne komunikacije, a uz usmenu komunikaciju naglašen je značaj pisane komunikacije izražen u izradi i podnošenju policijskih pismena koja u svakodnevnoj policijskoj praksi prate obavljanje policijskih poslova i primjenu policijskih ovlasti.

***Ključne riječi:** policijska komunikacija, pisana i usmena komunikacija, verbalna i neverbalna komunikacija, policijske ovlasti, policijska pismena.*

UVOD

Komunikacija je iznimno široko i slojevito područje koje prožima sve odnose i aktere na mikro i makro razinama. Slobodno se može reći da je komunikacija, poglavito interpersonalna, od samog početka bila uvjet opstanka ljudske vrste, jer da bi lov bio uspješan, lovci su morali međusobno primjereno komunicirati, a isto je i sa svim drugim područjima ljudskog života uključujući ratove, kojima je počesto trasirana ljudska povijest. Iz toga proizlazi da komunikaciju na određeni način možemo smatrati i temeljnom ljudskom potrebom. Imajući to na umu, sve ćemo se manje čuditi suvremenoj ekspanziji komunikacije putem društvenih mreža, chatova i drugih oblika suvremenog komuniciranja te sve manje zamjerati i mladima i starima koji dekoncentrirano hodaju, voze i obavljaju druge funkcije s jednim ili oba oka zagledani u ekrane mobilnih komunikacijskih uređaja, počesto se zbog toga dovodeći i u izravnu opasnost. Danas postaje sve jasnije da je komunikacija jedna od bitnih značajki svakog

---

* dr. sc. Željko Mršić, Visoka policijska škola, Policijska akademija, MUP RH, Zagreb, Hrvatska.

društva.¹ Jednostavno, čitav je život komunikacija,² a Watzlawick, jedan od vodećih svjetskih komunikologa, ustvrdio je da mi i ne možemo ne komunicirati jer je čovjek jednostavno komunikacijsko biće.³ Ili kako kaže Rosić, najveći dio vremena provodimo u komuniciranju, nemoguće je ne komunicirati, komunikacija je sve.⁴

U udžbenicima i drugoj stručnoj literaturi iz područja komunikologije možemo naći mnoštvo načela i dimenzija „dobrog komuniciranja“, ali se to uglavnom odnosi na „građansko“ komuniciranje. Premda bi i policijski službenici trebali komunicirati na način što bliži tom građanskom komuniciranju, ipak je taj odnos narušen činjenicom izostanka reciprociteta jer su policijski službenici ovlašteni zadirati u područje privatnosti građana, sve dotle da su ovlašteni poduzimati određene represivne ovlasti i uporabom sredstava prisile primoravati građane da čine nešto što oni ne žele. Naravno da se taj odnos temelji na pozitivnim propisima i odvija po zakonskim uvjetima, ali to ne popravlja narušeni odnos jednakopravnosti. Stoga je iznimno bitno da građani imaju povjerenje u policiju, odnosno da vjeruju policijskom službeniku koji prema njima uređuje. Činjenica je da ljudi vjeruju stručnjacima, odnosno ljudima od struke, dok su prilično skeptični prema ljudima koji samo nagađaju bez pravog uvida.⁵ A taj dojam povjerenja ili nepovjerenja, vladanja ili nevladanja strukom stječe se i izgrađuje upravo kroz međusobnu komunikaciju.

Proizlazi da komunikacija policijskih službenika pri primjeni policijskih ovlasti, odnosno prilikom obavljanja policijskih poslova⁶, ima iznimnu važnost, ali i mnoštvo specifičnosti, pa treba izgrađivati i stalno usavršavati najbolji komunikacijski model koji bi doprinio najboljim praksama.

1. KOMUNIKACIJA

Pod pojmom komunikacije podrazumijeva se proces izmjene informacija (poruka) između dvije ili više osoba.⁷ To je međusobno utjecanje ljudi upotrebom simboličkih sredstava (riječ, pokreta, simbola, crteža...)⁸. Rijetko će tko za sebe reći da je loš komunikator, odnosno da loše šalje ili prima poruke. No, naše uvjerenje da znamo komunicirati može biti opasna iluzija⁹ i u svakodnevnom životu, a kako može biti opasno u policijskom poslu možda bi nam mogli navesti brojni policijski službenici koji su, s tim u svezi, stradali na izvršenju službenih

¹ Novosel, S. L. (2012). *Komunikacijski kompas*. Zagreb: Plejada, str. 9.

² Ibidem str. 16.

³ Ibid. str. 19.

⁴ Rosić, V. (2008). *Komunikacija, pregovaranje i lobiranje*. Rijeka: Institut za istraživanja i razvoj obrambenih sustava. , str. 9., 11.

⁵ Novosel, S. L., op. cit. str. 48.

⁶ Više o policijskim poslovima i ovlastima vidi u Zakonu o policijskim poslovima i ovlastima, NN 76/09., 92/14.

⁷ Jurina M. (1994). *Rukovođenje i organizacijsko ponašanje*. Zagreb: MUP RH., str. 261.

⁸ Glavaš-Glišić, R., Vukosav, J. (2007). *Policijska psihologija i komunikologija*, Zagreb: MUP RH., str. 95.

⁹ Novosel, S. L., op. cit. str. 24.

zadataka ili pak bili sankcionirani u disciplinskom ili kojem drugom postupku. Jednostavno je činjenica da čak i kad ništa ne radimo, kad samo šutimo, odnosno ne govorimo, opet komuniciramo¹⁰, a takva komunikacija kao i svaka druga povlači za sobom određene odgovore, tj. posljedice. Da šutnja može biti rječitija i od najtežih riječi znaju svi oni koji su s nekom osobom iz određenih razloga privremeno ili trajno prekinuli komunikaciju, ali i oni koji u braku ili drugoj zajednici duže ili kraće vrijeme „ne razgovaraju“, odnosno ne komuniciraju. Komunikacija je, jednostavno, način života čovjeka, njegov nužni i neizostavni dio.¹¹ Nužna je za zadovoljavanje naših potreba i želja. Čovjek je socijalno biće i ovisan je o drugim ljudima. Razmjenjuje s njima informacije, ali i osjeća, izgrađuje odnose s drugima, nastoji ostvariti svoje ciljeve i utjecati na druge ljude.

Uspješna je komunikacija vještina koja se stječe, a prvi korak prema uspješnoj komunikaciji općenito je osvijestiti usklađenost verbalnih i neverbalnih poruka.¹²

Impersonalna komunikacija jest namjerno ili nenamjerno, svjesno ili nesvjesno, planirano ili neplanirano slanje, primanje i djelovanje poruka unutar neposrednih odnosa među ljudima licem u lice¹³. Ako poruke šaljemo nenamjerno, neplanirano i nesvjesno te bez povratnih informacija o njihovu prihvaćanju i djelovanju, naša je komunikacija nepotpuna i nestručna. Ako, pak, poruke šaljemo namjerno, planirano i svjesno, te uz traženje i primanje povratnih informacija o njihovu prihvaćanju i djelovanju, naša je komunikacija potpuna i stručna.

1.1. Neverbalna komunikacija

Više od 60 % socijalnog značenja u međuljudskoj komunikaciji prenosi se neverbalno¹⁴. Neki znanstvenici tvrde da neverbalni znakovi daju 93 % cjelokupnog socijalnog značenja u komunikaciji licem u lice. Od toga 55 % informacija daje izraz lica, 38 % glas, a riječi samo 7 %. Birdwhistell¹⁵, jedan od prvih istraživača neverbalne komunikacije, procjenjuje da u normalnom razgovoru dviju osoba verbalna komunikacija sadrži manje od 35 % značenja, dok neverbalna komunikacija prenosi više od 65 %. Može se reći da se većina autora slaže da se oko dvije trećine komunikacije odvija kroz neverbalnu komunikaciju, pa je tim jasnije koliko je važno da policijski službenik pri obavljanju policijskih poslova što bolje razumije takve neverbalne znakove. Također, većina se autora slaže da nema čarobne formule za jednoznačno tumačenje i razumijevanje neverbalnih poruka, ali kombinacija više takvih poruka može dovesti do boljeg razumijevanja onoga što promatrana osoba misli i smjera. Ne nosi jedna od važnijih knjiga o neverbalnoj komunikaciji uzalud naslov „Govor tijela: Kako misli drugih ljudi pročitati iz njihovih kretnji“.¹⁶

---

¹⁰ Novosel, S. L., op. cit. str. 16.

¹¹ Glavaš-Glišić, R., Vukosav, J., op. cit. str. 96.

¹² Rosić, V., op. cit. str. 16.

¹³ Glavaš-Glišić, R., Vukosav, J., op. cit. str. 95.

¹⁴ Borovec, K. (2009). *Policijska i mediji*. Zagreb: Policijska i sigurnost 1/09. str. 82.

¹⁵ Prema Borovcu, ibidem.

¹⁶ Pease, A. (2002). *Govor tijela: Kako misli drugih ljudi pročitati iz njihovih kretnji*. Zagreb: AGM.

Neverbalna komunikacija uglavnom obuhvaća:

- ponašanje tijela (držanje, pokreti, stajanje, hodanje, smjer)
- mimiku (pokreti i izraz čela, obraza, brade, usana)
- očni kontakt (pogled, zjenice, očni mišići)
- govorno ponašanje (brzina govorenja, jačina i boja glasa, artikulacija, melodičnost, jasnoća itd.)
- gestikuliranje (velike i male geste te druge radnje koje prate govor)
- dodirivanje (tapšanje po ramenu i sl.)
- odijevanje (odgovara li odijelo situaciji)
- prostorno ponašanje (preblizu ili predaleko od sugovornika)
- vremensko ponašanje (određivanje osobnog i javnog vremena za kontakt)
- vanjski kontekst (primjerenost okoline baš za taj razgovor).¹⁷

Neki autori smatraju da u neverbalnu komunikaciju spadaju čak i tjelesni i drugi mirisi.¹⁸

2. POLICIJSKA KOMUNIKACIJA

S razvojem općih, pojedinačnih i posebnih zakonitosti komuniciranja u konkretnim ljudskim djelatnostima razvijaju se nove pojedinačne komunikološke discipline među koje svakako spada i policijska komunikacija.¹⁹ Zakon o policijskim poslovima i ovlastima²⁰ u čl. 14. određuje da je policijski službenik prilikom primjene policijskih ovlasti dužan poštovati dostojanstvo, ugled i čast svake osobe, kao i druga temeljna prava i slobode čovjeka. Također, u čl. 17. istog Zakona policijskom se službeniku propisuje obveza predstavljanja prije početka primjene policijske ovlasti. Etički kodeks policijskih službenika, vezano uz zaštitu ugleda policije i međusobnih odnosa, propisuje da: „Policijski službenici u obavljanju posla i osobnom životu brinu o zaštiti i jačanju svog ugleda i ugleda policije u cjelini. Posebno brinu o jačanju integriteta policije u cjelini. Prilikom ophođenja s ljudima, državnim tijelima, nevladinim organizacijama i drugim institucijama, u svom su radu principijelni, dosljedni, odlučni, ustrajni, pravedni, stručni, pristojni i korektni. Odnosi između policijskih službenika temelje se na međusobnom poštovanju, uzajamnom i solidarnom pomaganju, kolegijalnosti, toleranciji, iskrenosti, međusobnom povjerenju i dostojanstvu, dobronamjernoj kritici i dobroj komunikaciji. Takvim su odnosima strane pojave lažna solidarnost, ponižavanje, podcjenjivanje i zanemarivanje.“²¹ Time su ugrubo propisani okvir

¹⁷ Jurina, M., op. cit. str. 280.; Rosić, V., op. cit. str. 43.

¹⁸ Glavaš-Glišić, R., Vukosav, J., op. cit. str. 97.

¹⁹ Plenković, M. (2013). *Odnosi s javnošću – nova komunikološka disciplina*. Zagreb: Media, Culture and Public Relations 4/13.

²⁰ Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, NN 76/09., 92/14.

²¹ Etički kodeks policijskih službenika, NN 62/12.

i konture policijske komunikacije koje bismo mogli nazvati i načelima policijske komunikacije²².

Kad je riječ o policijskom poslu, slobodno se može reći da je policijskim službenicima komunikacija glavno sredstvo za rad.²³ Oni su u svakodnevnom kontaktu s građanima – pojedincima, ali i javnošću. Razgovaraju formalno i neformalno. Komuniciraju međusobno – horizontalno i vertikalno, u policijskom sustavu, ali i s drugim institucijama, usmeno i pisano. Moraju izdavati upozorenja i zapovjedi, ali moraju znati i utješiti. Drugim riječima, trebaju imati razvijene komunikacijske vještine i znati se prilagoditi različitim situacijama i različitim sugovornicima. Važno je što se kaže, ali i kako se nešto kaže. Riječi mogu milovati, liječiti, ali i zaboljeti jače od fizičkog udarca. Mogu zapaliti, ali i ugasiti konflikt. Zato je u vještim „rukama“ komunikacija moćno oružje i učinkovit alat. Policijskim službenicima potrebno je naučiti se njime služiti kako bi bili uspješniji, sigurniji i zadovoljniji u svom poslu, a time i razvijali pozitivan stav i povjerenje javnosti u policiju. Nesumnjivo je da razvijene komunikacijske vještine kod policajaca povećavaju razinu njihove osobne sigurnosti, unapređuju profesionalizam, smanjuju pritužbe građana i umanjuju stres na poslu i kod kuće.

Reklo bi se da policijski službenik malo može utjecati na ponašanje osobe prema kojoj se sprema primijeniti policijsku ovlast jer ponašanje i reakcija te osobe uglavnom je određena naravi te osobe, naravi događaja te prethodnim iskustvima osobe u kontaktima s policijom.²⁴ Ipak, ponašanje policajca, osobito kakav prvi dojam ostavlja, znatno utječe na ponašanje građana. Policijski službenik koji zna što i kako hoće, koji je kompetentan i siguran u sebe, koji je uredno odjeven, staložen i nepokolebljiv, komunicira te sadržaje akterima događaja već samom svojom pojavom (neverbalno), prije nego što izgovori ijednu riječ. Verbalna komunikacija koja slijedi treba samo dodatno učvrstiti dojam „prijateljskog autoriteta“. Pritom treba izbjegavati ekstreme u komunikaciji, pa tako treba izbjegavati pretjeranu blagost, ali i grubost. Policijski službenik uvijek treba na smiren, nepokolebljiv i izravan način objasniti osobi što se od nje očekuje.

Ne treba nepotrebno naglašavati silu ili njome prijetiti jer je općepoznato svim građanima da policija ima „monopol sile“, koja je ionako zadnje sredstvo za obavljanje policijskog posla. Vrlo važnu ulogu u uspostavljanju i unapređivanju prijateljskog autoriteta ima taj prvi

²² Načela i pravila interne policijske komunikacije propisana su Smjernicama Glavnog ravnatelja policije o međusobnim odnosima, ponašanju i izgledu policijskih službenika, javljanju i izvješćivanju, postupanju s opremom i sredstvima te primopredaji dužnosti, broj: 511-01-50/3-16 od 14. lipnja 2014. g. Neki dijelovi Smjernica, kao što su obraćanje, oslovljavanje, pozdravljanje i sl., odnose se i na komunikaciju policijskih službenika prema van, tj. komuniciranje prilikom uredovanja odnosno primjene policijskih ovlasti. U širem smislu, na policijsku komunikaciju odnosi se i Uputa Glavnog ravnatelja policije o načinu nošenja policijske odore broj: 511-01-51/7-18400/12-2013. od 13. studenog 2013. g.

Više o tome vidi i: Borovec, K., Balgač, I., Karlović, R. (2011). *Interna komunikacija u Ministarstvu unutarnjih poslova: Procjena zadovoljstva poslom i zadovoljstva internom komunikacijom*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova, Policijska akademija; Kalem, D. (2014). *Međusobni odnosi i poslovno ponašanje policijskih službenika*. Zagreb: Policija i sigurnost, broj 2/14.; Mavrić, I. (2011). *Smjernice operativnog postupanja pri vertikalnoj komunikaciji rukovoditelja prema policijskim službenicima*. Zagreb: Policija i sigurnost, broj 3/11.

²³ Glavaš-Glišić, R., Vukosav, J., op. cit. str. 98.

²⁴ Cajner Mraović, I. i suradnici. (2003). *Policijski priručnik*. Zagreb: MUP, str. 130, 131.

kontakt i osobito pozdrav. Odrješit stav i pozdrav rukom kojom se dotiče rub kape, nikog ne ostavlja ravnodušnim²⁵. Koliko to može biti važno, moguće je vidjeti iz priče koju nitko nije dokumentirao, ali je u kuloarima hrvatske politike poznata i slovi za istinitu. Naime, priča se vezuje uz razdoblje Domovinskog rata i odluke prvoga hrvatskog predsjednika da, pod utjecajem određenih političkih lobija, smijeni jednog od ključnih generala hrvatske vojske. Generala su pozvali u Zagreb, i to na teniske terene na zagrebačkom Cmroku, gdje je predsjednik povremeno igrao tenis, jer su procijenili da će se planirana smjena lakše podnijeti u neformalnoj atmosferi. Međutim je general naslutio što mu se sprema, pa se pripremio na to tako što je odjenuo odoru koja je bila besprijekorno izglačana, na kojoj se sjajio svaki gumb, odličje i oznaka, a cipele su mu bile ulaštene do visokog sjaja. Kad se pojavio ispred predsjednika, svojim stavom i držanjem, salutiranjem, tj. pozdravom i predstavljanjem, toliko je impresionirao sve nazočne da se predsjednik predomislio oko njegove smjene, koju se više nitko od nazočnih nije usudio ni spomenuti.

2.1. Osnovna pravila komuniciranja policijskih službenika

S obzirom na brojne specifičnosti policijske komunikacije, čini se da su najbolja pravila komuniciranja policijskih službenika definirali Glavaš-Glišić i Vukosav u priručniku za policijsku psihologiju i komunikologiju.²⁶ Naime, specifičnosti su policijske komunikacije da je i primjena fizičke sile ponekad nužna i neizbježna u policijskom poslu. Policijski službenici koriste se i jednosmjernom komunikacijom, npr. kad izdaju upozorenja i naredbe građanima, koje su definirane kao zasebne policijske ovlasti²⁷. No dvosmjerna komunikacija koja teži međusobnom sporazumijevanju i uvažavanju sigurno je najbolji način komuniciranja. Specifičnost je policijske komunikacije i u tome što se policijski službenik u svom poslu susreće sa svim društvenim skupinama, od tzv. društvenog dna, do društvene kreme, i dužan je sa svima komunicirati i postupati na istovjetan način sukladan s prirodom posla koji obavlja. Na taj način šalje poruku da je za njega svaki čovjek jednako vrijedan. Pritom je, kad je god to moguće, važno pridržavati se sljedećih pravila:

1. Pokušati uspostaviti dobar odnos sa sugovornikom, bez obzira na to koliko je kontakt kratkotrajan i privremen – posljedice su dugoročne. To podrazumijeva:
  - kad je god to moguće, obvezno pozdravljanje i predstavljanje imenom i razlogom zbog kojeg se pristupa ili intervenira
  - uljudno ponašanje
  - oslovljavanje osobe kako njoj odgovara, a s „Vi“ se obraćati svakoj, pa i maloljetnoj osobi (iznimka je moguća kod djece)
  - ne nastupanje s pozicija nadmoći
  - uporaba osobi bliskog i razumljivog rječnika
  - prepoznavanje i uvažavanje emocionalnog stanja sugovornika.

²⁵ Propisan način pozdravljanja propisan Smjernicama Glavnog ravnatelja policije o međusobnim odnosima, ponašanju i izgledu policijskih službenika, javljanju i izvješćivanju, postupanju s opremom i sredstvima te primopredaji dužnosti, broj: 511-01-50/3-16 od 14. lipnja 2014. g., str. 4.

²⁶ Glavaš-Glišić, R., Vukosav, J., op. cit. str. 98.-101., dopunjeno s Cajner-Mraović, I. (2003). *Policijski priručnik*, Zagreb: MUP RH, str. 132.-136.

²⁷ Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, NN 76/09., 92/14., čl. 53-55.

2. Nastojati što prije složiti se oko nečega, tj. naći nekakve zajedničke dodirne točke (npr. da je vruće ili hladno, da svi žele riješiti problem i sl.).
3. Poštovati osobni fizički i emocionalni prostor druge osobe kako policijskog službenika ne bi doživjela kao prijetnju ili opasnost i imala potrebu braniti se:
  - ne dodirivati je ako ona ne dodiruje policijskog službenika
  - pustiti da ona sama odredi na kojoj će udaljenosti razgovarati
  - izbjegavati naslanjati se na njezine predmete (stol, automobil, ogradu i slično).
4. Postavljeni zahtjevi moraju biti jednostavni, jasni i direktno upućeni – koristiti rečenice od najviše pet riječi. Provjeriti je li osoba razumjela i obrazložiti korist od suradničkog ponašanja.
5. Ne davati obećanja za koja nije sigurno da će se moći ostvariti, to je kockanje s vlastitim ugledom, ali i kredibilitetom policije.
6. Kad se osobi postavlja ograničenja radi njezine osobne sigurnosti, to činiti u pozitivnom svjetlu, bez postupaka koji bi upućivali na odnos nadređenosti i podređenosti u toj situaciji ili želje za manipulacijom.

Razgovorni jezik policijskog službenika treba biti kulturni, jasan, jednostavan i prilagođen sugovorniku – do određene mjere (njegovu obrazovanju, zanimanju, društvenom položaju, običajima sredine, narječju i sl.). Negativnu reakciju javnosti sasvim će sigurno izazvati psovke, omalovažavajući izrazi, uvredljiva terminologija (na nacionalnoj, vjerskoj, rasnoj, spolnoj itd. osnovi) i pretjerana uporaba policijskog žargona. Izbor riječi također je vrlo važan, ali je često još važniji način na koji nešto kažemo. Istu riječ možemo izraziti kao informaciju, molbu ili naredbu, kao kompliment ili izrugivanje. Zato je bitno obratiti pozornost na ton, boju i jačinu glasa, izražajnost i ritam govora, tj. prilagoditi ih svrsi komunikacije.

Policijski službenik također treba osvijestiti i kontrolirati svoj neverbalni izričaj i uskladiti ga sa sadržajem koji priopćava, svrhom komunikacije i osobom s kojom razgovara. Treba biti svjestan svoje pozicije policijskog službenika, uvijek držati do svog izgleda, a ako nosi odoru, i do njene simbolike. Također, treba biti osjetljiv za neverbalne signale druge osobe, koji su dobar indikator nečijega trenutačnog psihičkog, odnosno emotivnog stanja i nešto su manje pod utjecajem svjesne, voljne komponente. Potrebno je obratiti pozornost na opći izgled, odjeću, izraz lica, pogled, geste, stav i držanje tijela, način hoda ili sjedenja, smještanje u prostoru, upotrebu dodira ili radnje koju netko poduzima. Neusklađenost verbalne i neverbalne komunikacije pruža sliku neiskrenosti. U takvim je situacijama vjerojatno točnija poruka koju primamo (ili odašiljemo) neverbalnim putem. Pritom treba imati u vidu da čitanje govora tijela traži dosta znanja, vježbe i iskustva. Neverbalne znakove nije moguće jednoznačno tumačiti – nisu uvijek u vezi s istim osobinama ličnosti ili istim emocionalnim stanjima, a treba voditi računa i o značajnim kulturalnim razlikama.

S obzirom na prirodu policijskog posla, od policijskog se službenika očekuje da je u stanju komunicirati s građanima i na empatičkoj razini, tj. da ima sposobnost shvaćanja tuđih osjećaja, suosjećanja s osobom kao da je na njezinu mjestu, odnosno u njezinoj koži. To je djelomično nesvjestan proces identifikacije s drugom osobom kako bismo je bolje razumjeli i predvidjeli njezino ponašanje. Očekuje se da policijski službenik prepoznaje i uvažava emocionalno stanje osobe s kojom komunicira (npr. žrtva kaznenog djela, uplašeni svjedok,

osobe u konfliktu i sl.) zbog svoje sigurnosti, a i zbog dobrobiti građana. To je osobito važno kod priopćavanja loših vijesti bližnjima, što je mnogim policijskim službenicima jedan od najtežih policijskih poslova. Neke policije u svijetu za takve poslove posebno odabiru i obučavaju određeni broj policijskih službenika.²⁸

2.2. Policijska pismena

U praksi policijskog postupanja poznati su brojni primjeri da se i najbolje odrađena policijska intervencija i sva komunikacija s njom u svezi upropasti loše sastavljenim pismenima, a i obrnuto, da se traljava intervencija i komunikacija s njom u svezi popravi dobro sastavljenim pismenima. Intervencija i sve u svezi s time izbljedi u sjećanjima aktera, a pisana komunikacija, tj. pismena koja su iz toga proizašla, trajno ostaju. Stoga je iznimno važno da policijska pismena, službene zabilješke, izvješća, prijave, nalozi i sl., budu jasna, sadržajna, smisljena i napisana sukladno s pravilima pisanja u hrvatskom jeziku. U vremenu intenzivne komunikacije putem e-mailova, tvitova, SMS-ova i sl., gdje je „važna“ brzina komuniciranja a sve se manje pridaje važnost pravopisu i pravogovoru, poseban napor treba uložiti da se takve navike ne preliju i na pisanje službenih pismena. U suprotnom, policijski službenik sebe legitimira kao polupismenog ili nepismenog. Ako pismena iz kojih se iščitava takva poruka budu odašiljana izvan policijskog sustava, što nije rijetkost, takva poruka o nepismenosti ili polupismenosti automatizmom se dodatno vezuje uz cijeli policijski sustav. Sastavljajući i predajući određeno pismeno, policijski službenik komunicira sa svima koji će ikad pročitati to pismeno. Imajući u vidu prirodu policijskog posla, to su najčešće pismena koja završe u državnom odvjetništvu, odvjetničkim kućama, sudovima, od prekršajnih sudova preko općinskih i županijskih do Vrhovnog suda i Ustavnog suda, ali mogu završiti i na nekome međunarodnom sudištu. Kad god neki policijski službenik pomisli da ga na nekom ročištu sudac nije u dovoljnoj mjeri respektirao, možda bi trebao pomisliti na povijest odnosa tog suca i policije, a možda i na kvalitetu policijskih pismena. Naravno da se to odnosi i na sve druge osobne i službene kontakte. Nesumnjivo je da će svatko više respektirati kompetentnu i pismenu osobu nego nekompetentnu i nepismenu. Stoga se svaki policijski službenik treba što više truditi u svim kontaktima ostavljati dojam osobne kompetencije te štititi svoj ugled službe, što će se nesumnjivo reflektirati i na policijski sustav kojem pripada.

2.3. Kako ne komunicirati – gdje griješimo

Najkraći odgovor na pitanje kako ne komunicirati jest da se ne krše pravila dobrog policijskog komuniciranja navedena pod 2.1., no ipak valja spomenuti neke situacije koje su učestalije u praksi policijskog postupanja i na koje bi trebalo u većoj mjeri upozoriti.²⁹

Treba izbjegavati da se u komunikaciji prilikom primjene policijskih ovlasti odnosno obavljanja policijskih poslova na neprimjeren način uspostavlja odnos dominacije policijskog službenika, odnosno naglašava inferioran odnos građanina mimo spomenutog odnosa prijateljskog autoriteta policijskog službenika. To se ponekad na neverbalnoj, a vjerojatno i na

²⁸ O tome više vidi u Cajner Mraović, I. i suradnici. (2003). *Policijski priručnik*. Zagreb: MUP RH, str. 179.-181.

²⁹ Bazirano na 35-godišnjem policijskom iskustvu autora, od čega sedam godina u Odjelu za unutarnju kontrolu, gdje je predmetna problematika dio svakodnevnice.

nesvjesnoj razini događa tako što policijski službenik nastoji zauzeti viši položaj na stubištu ili kakvu drugom uzvišenju (npr. nogostup u odnosu na kolnik i sl.). Ako je policijski službenik rastom niži od osobe prema kojoj postupaju, to se možda može tolerirati, ali se ni u kojem slučaju ne može tolerirati prizor policijskog službenika koji sjedi u službenom vozilu i kroz prozor, ponekad jedva malo spušten, komunicira s građaninom koji doslovce čuči uz vrata vozila i gleda u policijskog službenika kao u neko božanstvo kojem je dano da ga kazni ili mu oprostí nekakav prekršaj. Kod svakog se građanina koji opazi ovakav prizor može javiti samo odbojnost prema policiji i policijskom sustavu. Policijski službenici skloni ovakvom načinu „komunikacije“ potražít će opravdanje u tome što je građanin sam čučnuo, što oni moraju u vozilu na toplom i suhom pisati i slično, no opravdanja za to ne smije biti i rukovoditelji u policiji trebali bi se pobrinuti da takvo „komuniciranje“ iskorijene. Ako građanin stoji na kiši, tako treba stajati i policijski službenik. Ako policijski službenik sjedi u službenom vozilu na toplom i suhom, tako treba i građanin. Ne postoji nikakva formalna i stvarna zapreka da se građaninu ponudi da sjedne u službeno vozilo dok se od njega uzimaju podaci i slično. Naravno da uvijek, pa i u takvim situacijama, policijski službenik mora biti pripravan spriječiti napad, bijeg ili samoozljeđivanje osobe prema kojoj postupaju kako to stoji u čl. 3 Pravilnika o načinu postupanja policijskih službenika.³⁰

U policijskoj službi brojni službenici rade u sredinama iz kojih ne potječu, pa se raduju kad ih policijski posao spoji sa „zemljacima“. Tu često dolazi do pogrešaka u komuniciranju, pa se prelazi na „zemljački“ dijalekt, krši se pravilo o držanju primjerenog razmaka i ulazi se u osobnu i intimnu zonu uz „zemljačke“ komentare, unošenje u lice, tapšanje po ramenima i udaranje po leđima. Takvi primjeri neprikladnog približavanja i komuniciranja, policijskog službenika legitimiraju kao „neotesanca“ i „tihog okupatora duha“ i zasigurno mu neće pribaviti simpatije ni „zemljaka“ ni „nezemljaka“. Tko želi da se ljudi ugodno osjećaju u njegovu društvu, zlatno pravilo glasi: „držite razmak“, odnosno primjerenu distancu.

Valja napomenuti kako među nekim policijskim službenicima vlada uvjerenje da „kriminalci“ pristojnost policijskog službenika doživljavaju kao znak slabosti. Tu valja biti vrlo jasan: podsmješljiv, omalovažavajući ton i držanje, ironija i sarkazam nemaju mjesta u policijskoj komunikaciji, pa ni kad se policijski službenik u službi sretne sa „starim znancima“ ili višestrukim recidivistima. Svatko, pa i okorjeli kriminalac, ima potrebu za uvažavanjem i sigurno će bolje reagirati na policijskog službenika koji ga uvažava i takvim kakav jest, nego na policijskog službenika koji ga omalovažava. Policijskog službenika to ništa ne stoji, a možda će si uštedjeti neprospavane noći zbog pritužbi, tužbi i drugih komplikacija koji mogu iz toga proizaći. Pristojnost zapravo nije jedina komponenta policijske komunikacije, ona je dio policijskog autoriteta koji se mukotrpno izgrađuje i vrlo lako izgubi. Kompletan policijski službenik – uz napomenu kompletan – njime zrači, on ga neverbalno komunicira.

Što reći kad policijski službenik građaninu utvrdi prekršaj pa otpočne komunikaciju kako on razumije da su teška vremena, ali i on mora raditi svoj posao ili kad postavi pitanje: Što ćemo sad? Takva komunikacija jasno odaje policijskog službenika kojem nije mjesto u policijskom sustavu. Ako ne zna što će i kako će, pa takav upit postavi građaninu, više je nego jasno da je nekompetentan za poslove koje obavlja. A ako očekuje od građanina da ponudi obostrano koristan prijedlog, opet je više nego jasno da je korumpiran i da mu

³⁰ Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika, NN 89/10., 76/15.

je mjesto u zatvoru, a ne u policijskom sustavu. Ovakva i slična komunikacija u konačnici se može tretirati kao osnova sumnji na počinjenje kakva koruptivnoga kaznenog djela. Policijski službenik koji zna što i kako hoće, to će na taj način i komunicirati koristeći se nešto zatvorenijim tipom komunikacije koja ne dopušta šarenilo odgovora i postupaka. Ako policijski službenik zatraži vozačku, prometnu, osobnu ili kakvu drugu ispravu, treba jasno reći što traži i očekuje pa drugoj strani ne ostavlja nikakav prostor za manipulaciju. Ako građanin izvrši nalog, postupak je poznat. A ako ne ispuni, postupak je opet poznat. No ako policijski službenik od građanina zatraži „papire“, onda mu je ostavio mogućnost da mu uruči toaletne papire i istovremeno ispuni njegov zahtjev. Što može slijediti nego sramoćenje policijskog službenika i konflikt koji može izmaknuti nadzoru.

3. ZAKLJUČAK

Iz teksta rada proizlazi da postoje brojne specifičnosti policijske komunikacije koja je određena, u prvom redu, prirodom policijskih poslova i koju treba njegovati i unapređivati jer svakom pojedinom policijskom službeniku dobro i pravilno komuniciranje može bitno olakšati posao i život ili ih bitno otežati. Nije zgoreg napomenuti da je „neuljudan odnos prema strankama i suradnicima za vrijeme rada“ u Zakonu o policiji³¹ predviđen kao lakši disciplinski prijestup, dok je u čl. 96. t. 7. istog zakona „nedolično ponašanje u službi ili izvan službe kad šteti ugledu policije“ propisano kao teža povreda službene dužnosti. S druge strane, „pismeno/usmeno izražavanje, komunikacijske vještine“ definirano je kao poseban kriterij za ocjenjivanje policijskih službenika³², temeljem čega policijski službenik može biti ocijenjen boljom ili lošijom ocjenom, koja za posljedicu ima i mogućnost napredovanja ili nazadovanja u službi. Za svakog policijskog službenika izbor bi trebao biti jednostavan i racionalan. Svaki od njih, kad se nađe u situaciji da se netko prema njemu postavi neprijateljski, trebao bi se upitati koliko je takav odnos rezultat osobnosti osobe koja se prema njemu tako postavlja, a koliko je možda rezultanta dotadašnjih kontakata te osobe s policijom. Policijski službenici počesto smatraju da su nedovoljno zaštićeni zakonima i samim policijskim sustavom i rukovoditeljima „koji ne stanu iza njih“. To je u dobrom dijelu i točno, no nijedan od njih pojedinačno tu ne može stvari bitno promijeniti na bolje. Svaki sustav počiva na bazi, na temelju. Policajac je temelj policijske službe i sustava te će on biti to jači što je jača bazna osnova. Stoga svaki policijski službenik treba raditi na svojim osobnim kompetencijama i sukladno s time razvijati svoje komunikacijske vještine. Drugim riječima, izgrađivati vlastiti integritet i prijateljski autoritet. Poštovanje i uvažavanje ne stječe se dekretom, već dugogodišnjim korektnim pristupom svome poslu i građanima. Svaki komunikator odašilje poruke o sebi baš kao što svaki glumac već svojim stupanjem na pozornicu odašilje određene poruke i sadržaje. Policijska je pozornica poznata. I „glumci“ na toj pozornici poznati su. Nažalost, neki od tih glumaca prokazani su kao korumpirani i to je najveći neprijatelj i prijetnja policijskom sustavu i policijskom legitimitetu. Nikad neće zračiti prijateljskim autoritetom korumpirani službenik. On trajno gubi taj sjaj jer svaki od

³¹ Zakon o policiji, NN 34/12., 130/12., 89/14., 151/14., 33/15., 121/16., čl. 95. t. 4.

³² Pravilnik o ocjenjivanju policijskih službenika, NN 113/12., obrazac za ocjenjivanje u prilogu Pravilnika.

takvih pojedinačno gubi čast koja mu daje taj sjaj. Zabluda je da je koruptivni odnos odnos između dvoje ljudi. Svatko tko je podmitio policijskog službenika to prepričava i za svakog se takvog zna koliko vrijedi. Uostalom, zar onaj koga se može kupiti ne postaje roba na tržištu? Cijena onda ovisi o odnosu ponude i potražnje. A može li roba imati ikakav autoritet i što ona može komunicirati?

LITERATURA

1. Borovec, K. (2009). *Policijska i mediji*. Zagreb: Policijska i sigurnost, 1/09.
2. Borovec, K., Balgač, I., Karlović, R. (2011). *Interna komunikacija u Ministarstvu unutarnjih poslova: Procjena zadovoljstva poslom i zadovoljstva internom komunikacijom*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova, Policijska akademija.
3. Cajner Mraović, I. i suradnici. (2003). *Policijski priručnik*. Zagreb: MUP RH.
4. Glavaš-Glišić, R., Vukosav, J. (2007). *Policijska psihologija i komunikologija*. Zagreb: MUP RH.
5. Jurina, M. (1994). *Rukovođenje i organizacijsko ponašanje*. Zagreb: MUP RH.
6. Kalem, D. (2014). *Međusobni odnosi i poslovno ponašanje policijskih službenika*. Zagreb: Policijska i sigurnost, broj 2/14.
7. Mavrić, I. (2011). *Smjernice operativnog postupanja pri vertikalnoj komunikaciji rukovoditelja prema policijskim službenicima*. Zagreb: Policijska i sigurnost, broj 3/11.
8. Novosel, S. L. (2012). *Komunikacijski kompas*. Zagreb: Plejada.
9. Pease, A. (2002). *Govor tijela: Kako misli drugih ljudi pročitati iz njihovih kretnji*. Zagreb: AGM.
10. Plenković, M. (2013). *Odnosi s javnošću – nova komunikološka disciplina*. Zagreb: Media, Culture and Public Relations, 4/13.
11. Rosić, V. (2008). *Komunikacija, pregovaranje i lobiranje*. Rijeka: Institut za istraživanja i razvoj obrambenih sustava.
12. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, NN 76/09., 92/14.
13. Zakon o policiji, NN 34/12., 130/12., 89/14., 151/14., 33/15., 121/16.
14. Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika, NN 89/10., 76/15.
15. Pravilnik o ocjenjivanju policijskih službenika, NN 113/12.
16. Uputa Glavnog ravnatelja policije o načinu nošenja policijske odore broj: 511-01-51/7-18400/12-2013. od 13. studenog 2013. g.
17. Smjernice Glavnog ravnatelja policije o međusobnim odnosima, ponašanju i izgledu policijskih službenika, javljanju i izvješćivanju, postupanju s opremom i sredstvima te primopredaji dužnosti, broj: 511-01-50/3-16 od 14. lipnja 2014. g.

Summary

Željko Mršić

Communication in the Application of Police Enforcement

This paper elaborates the importance of proper communication in the application of police authority, i.e. in the daily conduct of police affairs. It emphasizes that proper communication can considerably facilitate the everyday work of the police, especially the intervention or the individual application of police authority, just as poor communication can make it difficult. Besides the verbal communication, the paper also emphasizes the importance of non-verbal communication, and besides the oral communication, it emphasizes the importance of written communication expressed through the creation and submission of police documentation, which in the everyday police practice monitor police work and police enforcement.

Keywords: police communication, written and oral communication, verbal and nonverbal communication, police enforcement, police briefs.

UNA BUČAR*, BOBANA MARKAČ**

Uporaba tuđeg prijevoznog sredstva i komunikacijskog uređaja

Sažetak

Autorice će ovim radom prikazati različite aspekte i mogućnosti primjene policijske ovlasti uporabe tuđeg prijevoznog sredstva i komunikacijskog uređaja. Iako dosad u Republici Hrvatskoj nije bila operativno primjenjivana, kao i svaka policijska ovlast zahtijeva ostvarivanje određenih uvjeta potrebnih za poduzimanje. Kriteriji o uporabi navedene ovlasti određeni Zakonom o policijskim poslovima i ovlastima jasni su, no sama primjena na temelju zadanih kriterija u praksi može biti problematična. Uzrok je tomu razina zadiranja u slobode i prava drugih ljudi kako bi se ostvario cilj zbog kojeg se ovlast poduzima. U radu će se navesti pod kojim kriterijima navedena policijska ovlast može biti upotrijebljena te će se u skladu s njima definirati osnovni pojmovi obuhvaćeni zakonskim uređenjem. Radom će se prikazati i usporedba ove policijske ovlasti s istima u Sloveniji te Bosni i Hercegovini.

Ključne riječi: *policija, prijevozno sredstvo, komunikacijski uređaj.*

UVOD

Ovaj rad nastao je kao proširenje seminarskog rada istog naziva koji su autorice napisale u sklopu nastave iz kolegija Policijske ovlasti i ljudska prava na Visokoj policijskoj školi.

Uporaba tuđeg prijevoznog sredstva i komunikacijskog uređaja otvara mogućnosti u djelovanju policijskih službenika prema počiniteljima kaznenih djela, zaštiti i spašavanju životno ugrožene osobe kao i imovine. Sama ovlast namijenjena je policijskim službenicima koji zbog specifičnosti situacije i određenih okolnosti nisu u mogućnosti uporabiti svoj

---

* Una Bučar, studentica Visoke policijske škole, Policijska akademija, MUP RH, Zagreb, Hrvatska.

** Bobana Markač, studentica Visoke policijske škole, Policijska akademija, MUP RH, Zagreb, Hrvatska.

ili službeni komunikacijski uređaj ili vozilo, a situacija zahtijeva određeno postupanje koje se ne može provesti na drugačiji način. Zakonski opis policijske ovlasti u članku 56. i 57. Zakona o policijskim poslovima i ovlastima navodi uvjete za uporabu koji mogu imati široku interpretaciju, što može dovesti u pitanje zakonitost postupanja policijskih službenika. Stoga autorice smatraju da je važno odgovoriti na pitanja za koje se situacije drugačije ne može provesti određena radnja, a da bi se primjenom ovlasti ostvario cilj policijskog posla i time najmanje zadiralo u prava i slobode drugih ljudi. Ljudska prava i temeljne slobode svoje uporište pronalaze u Ustavu RH, iz kojega, kao najvišeg temeljnog akta, proizlaze svi zakoni, podzakonski akti te ostali propisi i koji stoga ima direktan utjecaj na utvrđivanje i ograničavanje tih prava. Člankom 16. Ustava¹ propisuju se uvjeti za ograničavanje slobode i prava ljudi u Republici Hrvatskoj: „Slobode i prava mogu se ograničiti samo zakonom da bi se zaštitila sloboda i prava drugih ljudi te pravni poredak, javni moral i zdravlje. Svako ograničenje slobode ili prava mora biti razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju.“

Ovom policijskom ovlasti policijskim službenicima dana je mogućnost uporabe tuđega prijevoznog sredstva te komunikacijskog uređaja radi zaštite zdravlja (u situacijama kada je ugrožen život ili obavještanje o opasnosti za život ili imovinu) te zaštite prava drugih ljudi i pravnog poretka (u situacijama sprečavanja počinjenja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti i hvatanja počinitelja takvog kaznenog djela kao i obavještanja o tome). Vezano za uvjete određene zakonom, treba spomenuti odredbu članka 36., stavka 2. Ustava RH: „Samo se zakonom mogu propisati ograničenja nužna za zaštitu sigurnosti države ili provedbu kaznenog postupka.“

1. ZAKONSKI UVJETI ZA PRIMJENU

Temeljni propisi koji definiraju policijske poslove i ovlasti u Republici Hrvatskoj jesu Zakon o policijskim poslovima i ovlastima² i Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika³.

Kada je riječ o uporabi tuđeg prijevoznog sredstva i komunikacijskog uređaja, policijskim se službenicima Zakonom u članku 56. i 57.⁴ st 1. daje mogućnost uporabe i bez prethodnog pristanka osoba, o čemu, prema st. 2., treba biti obaviješten nadređeni policijski službenik⁵.

¹ Ustav RH (NN 56/90., 135/97., 8/98., 113/00., 124/00., 28/01., 41/01., 55/01., 76/10., 85/10., 05/14.).

² Zakon o policijskim poslovima i ovlastima (NN 76/09., 92/14.).

³ Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika (NN 89/10. i 76/15.).

⁴ Člankom 21. Zakona o dopunama i izmjenama Zakona o policijskim poslovima i ovlastima, naslov iznad članka 56., koji je dotad glasio „Uporaba tuđeg prijevoznog sredstva i telekomunikacijskog uređaja“ promijenjen je u „Uporaba tuđeg prijevoznog sredstva i komunikacijskog uređaja“, a u tekstu članka riječ „telekomunikacijskog“ zamijenjena je riječju „komunikacijskog“ jer se način komuniciranja i komunikacijska sredstva svakim danom unapređuju te se odavno izašlo izvan okvira telefona i telefoniranja. Danas ljudi komuniciraju koristeći se tzv. „pametnim spravicama“, raznim *gadgetima* kojima se, među ostalim funkcijama koje imaju, može i komunicirati s drugim osobama.

⁵ O načinu izvješćivanja policijskih službenika vidi: članak 4. Pravilnika o načinu postupanja policijskih službenika (NN 89/10. i 76/15.).

Kako bi se policijskim službenicima omogućilo postupanje u svrhu učinkovitosti ostvarivanja cilja policijskog posla, Zakon istovremeno pruža način izvršavanja zadaće ograničavanjem sloboda i prava građanima, ali isto tako, radi osiguravanja zakonitosti postupanja, obvezuje policijskog službenika da o poduzimanju određenih radnji obavještava neposredno nadređene osobe. Zakonska je odredba detaljnije određena člankom 4. Pravilnika, u kojemu se policijski službenik obvezuje izvijestiti nadređene osobe u slučaju uporabe policijskih ovlasti (najprije, u pravilu, izravno usmeno ili komunikacijskim sredstvom, a onda pisanim izvješćem), čime se isključuje mogućnost samovolje policijskih službenika u primjeni ovlasti te afirmiraju načela zakonitosti i legitimiteta. Prema članku 90. i 91. Pravilnika, nakon prestanka uvjeta zbog kojih su vozilo ili komunikacijski uređaj uporabljeni policijski službenici dužni su izdati osobi potvrdu⁶.

U vezi s ovom ovlasti možemo, u širem smislu, spomenuti i odredbe članka 55. stavka 1., točke 2. Zakona o sustavu civilne zaštite⁷, koji kaže: „U slučajevima potrebe žurne i neodgodive provedbe mjera civilne zaštite kada nije moguće na drugi način zaštititi stanovništvo, materijalna i kulturna dobra i okoliš, službenik Državne uprave s posebnim ovlastima i odgovornostima može usmeno naložiti: privremeno oduzimanje osobnog vozila, teretnog vozila i radnog stroja, uz pisanu potvrdu i zapisnik o stanju pokretnine.“ Ovim se odredbama navedena policijska ovlast promatra u širem smislu, izvan odredbi Zakona o policijskim poslovima i ovlastima, jer je odredbama članka 8., stavka 1. točke 4. Zakona o sustavu civilne zaštite navedeno: „Mjere i aktivnosti u sustavu civilne zaštite provode sljedeći sudionici: (među ostalim navedenima⁸) i Oružane snage Republike Hrvatske i policija.“

Zakon o sigurnosti prometa na cestama⁹ u članku 2., stavku 1., točki 28. pojašnjava pojam vozilo: „... „vozilo“ je svako prijevozno sredstvo namijenjeno za kretanje po cesti, osim dječjih prijevoznih sredstava, prijevoznih sredstava na osobni ili motorni pogon za osobe s invaliditetom ili starije osobe, ako se pri tom ne kreću brzinom većom od brzine čovječjeg hoda“.

Iako je prethodno definirano vozilo, ovom ovlasti policijskim službenicima na uporabu se stavlja „prijevozno sredstvo“, što je u odnosu na vozilo puno širi pojam te se policijske službenike u postupanju ne ograničava samo na motorna vozila već prijevozno sredstvo u ovom smislu obuhvaća sredstva koja sudjeluju u pomorskom, riječnom i zračnom prometu, odnosno svako sredstvo koje je namijenjeno za prijevoz osoba ili može, u skladu s ovom ovlasti, poslužiti za prijevoz osoba kojima je ugrožen život.

---

⁶ Potvrda o primjeni opisane ovlasti nije u formi obrasca, nego se sačinjava u službenim prostorijama.

⁷ Zakon o sustavu civilne zaštite (NN 82/15.).

⁸ Op. autora.

⁹ Zakon o sigurnosti prometa na cestama (NN 67/08., 48/10., 74/11., 80/13., 158/13., 92/14., 64/15., 108/17.).

1.1. Načela¹⁰ provođenja ovlasti

Načela u postupanju generalno su granice unutar kojih se policijski službenici koriste određenim policijskim ovlastima, njihova uloga obuhvaća usmjeravanje policijskih službenika u načinu postupanja upućujući na pojedine vrijednosti koje treba zaštititi ili dodatno naglašavaju zaštitu već određenih vrijednosti, nude nam objašnjenja i razumijevanje zakona i svrhe određenih ovlasti. Prilikom postupanja policijski službenik treba imati u vidu sva načela te ih primjenjivati u skladu sa situacijama u kojima se nalazi. Ovim člankom bit će obuhvaćena tri načela za koja autorice smatraju da imaju najviše utjecaja na primjenu navedene ovlasti. Osim što se na njima temelji zakonitost postupanja i proizlazi ovlast za postupanje, ona su i jedan od preduvjeta za zakonitu uporabu ove ovlasti.

Načelo zakonitosti osnova je na kojoj se temelji i iz koje proizlazi svako policijsko postupanje. Opisana ovlast propisana je Zakonom i provodi se prema odredbama Zakona i Pravilnika. Kako je riječ o ovlasti uporabe tuđeg prijevoznog sredstva i komunikacijskog uređaja, primjena načela zakonitosti obuhvaća njezin zakonski okvir. Zahtijeva se ostvarivanje i postojanje uvjeta iz zakonskog opisa, koji podrazumijevaju osobu kojoj je ugrožen život, situacije i okolnosti iz kojih je potrebno postupanje policijskih službenika kako bi se spriječilo počinjenje kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti, kao i progon za počiniteljem takvog kaznenog djela, obavještavanje o opasnostima za život ili imovinu i vjerojatnosti da je takvo kazneno djelo bilo počinjeno ili se priprema. Od policijskih službenika zahtijeva se da poduzeta radnja bude u skladu s radnjama opisanima u Zakonu te da se radi zakonitosti postupanja ostaje unutar dopuštenih granica. Primjer je komunikacijski uređaj čija je uporaba radi obavještavanja isključivo vezana za samu komunikaciju. Uporabom uređaja radi komunikacije može se pojaviti problem zadiranja u privatnost na način da se sadržaj poput fotografija, poruka, popisa poziva ili videozapisa učini dostupnim osobama kojima nije namijenjen.

Policijski službenici moraju pravodobno i adekvatno reagirati bez prekoračenja svojih ovlasti.¹¹

Uz načelo zakonitosti usko se veže načelo **legitimnosti**. Načelom legitimnosti traži se opravdanje za primjenu policijske ovlasti. Primjena pojedine policijske ovlasti, kao što je uporaba sredstava prisile, može konkurirati čovjekovu pravu na život ili slobodu kretanja. Upravo te činjenice posebno obvezuju, i na planu propisivanja jasnih okvira za uporabu/primjenu i na planu konkretnog vrednovanja situacija u kojima je nužno uporabiti sredstvo prisile ili primijeniti neku drugu policijsku ovlast. Načelo legitimnosti možemo učiniti jasnijim propisivanjem ciljeva radi kojih se ovlast smije primijeniti.¹²

¹⁰ *Načelo pojam* – princip, početak, polazna točka, osnova iz koje potječe sve što jest; kriterij prosuđivanja i vrjednovanja, izvor: <https://www.hrleksikon.info/definicija/nacelo.html>, pristupljeno 11. 2. 2018.

Ustav RH u članku 5. navodi: „U Republici Hrvatskoj zakoni moraju biti u suglasnosti s Ustavom, a ostali propisi i s Ustavom i sa zakonom. Svatko je dužan držati se Ustava i prava i poštivati pravni poredak Republike Hrvatske.“

¹¹ Modly, Duško. (2007). Što policiju očekuje sutra? Policija i sigurnost, godina XVI. broj 3-4, str. 257.-271.

¹² Veić, Petar. (2000). *Zakonita uporaba sredstava prisile kao razlog isključenja protupravnosti*. Zagreb: MUP RH, Policijska akademija, str. 133.-134.

Načelo neophodnosti (nužnosti) proizlazi iz načela zakonitosti i legitimnosti. Policijski službenik ne može ni na jedan drugi način spasiti životno ugroženu osobu, spriječiti kazneno djelo, uhvatiti počinitelja kaznenog djela ili otkloniti opasnost (drugim policijskim ovlastima ili sredstvima), što znači da ne postoji očita alternativna radnja kojom se ne bi zadiralo u slobode i prava ljudi, a provođenje bi imalo isti učinak. Prema tome, uporaba tuđeg prijevoznog sredstva ili komunikacijskog uređaja jedino je sredstvo u ostvarivanju cilja. Načelo neophodnosti nalaže okvire, mjeru uporabe/primjene ovlasti; *toliko koliko i kada je neophodno*¹³.

2. UPORABA TUĐEG PRIJEVOZNOG SREDSTVA

Zakonski opis članka 56. Zakona navodi tri temeljna uvjeta za uporabu: spašavanje/prijevoz životno ugrožene osobe, sprečavanje kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti i progon počinitelja takvog kaznenog djela. Policijski službenik može primijeniti silu kako bi uporabio tuđe prijevozno sredstvo **kada drukčije ne može provesti navedene radnje**, prijevozno sredstvo može uporabiti samostalno ili izdati **naredbu** (policijska ovlast davanje upozorenja i naredbi građanima)¹⁴ vlasniku/korisniku da preveze policijskog službenika i osobu kojoj treba spasiti život, a to može učiniti i ako treba prijevoz radi sprečavanja počinjenja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti ili hvatanja počinitelja takvog djela.

Najvažniji uvjet za primjenu ove ovlasti jest **ugroženost života**, što nije jasno definirani pojam te i sam kriterij može biti pogrešno protumačen. Pojam ugroženog života može obuhvaćati teške ozljede s tendencijom pogoršanja i potencijalom izazivanja smrti, zdravstvena stanja¹⁵, ali i ugroze koje bi dovele osobu u znatan rizik od gubitka života ako se ne bi otklonile. Prema takvoj definiciji, značenje životne ugroženosti ne podrazumijeva samo stanja kod osoba koja su nastala kao posljedica neke radnje ili postojećeg zdravstvenog stanja osobe već i mogućih radnji, bilo da one dolaze od ljudi ili u obliku prirodnih opasnosti. Tako Pavišić i Veić (2007) navode opasnost kao jedan od segmenata kaznenih djela kojima se ugrožava ljudski život te je definiraju kao vjerojatnost nastupanja štetne posljedice temeljenu na subjektivnoj procjeni koju osoba stvara prema svojim sposobnostima shvaćanja situacije. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, pak, u članku 2. navodi opasnost kao stanje bliske i izravne mogućnosti nastupanja štete za zaštićeno dobro.

Znanja koja policijski službenik ima o prvoj pomoći i sredstva potrebna za prvu pomoć nisu dostupna uvijek na svakom mjestu i ne jamče spašavanje nečijeg života. Prijevoz životno ugrožene osobe uporabom ove ovlasti ističe načelo nužnosti/neophodnosti čak i uz uporabu sile. Osoba koja odbije dati policijskom službeniku na uporabu prijevozno sredstvo radi prijevoza osobe kojoj je ugrožen život čini kazneno djelo nepružanje pomoći opisano u članku 123. KZ-a¹⁶, na što je treba i upozoriti.

---

¹³ Ibidem, str. 145.

¹⁴ Članak 53. – 55. Zakona o policijskim poslovima i ovlastima (NN 76/09., 92/14.).

¹⁵ Pojam ugroženog života podrazumijeva i zdravstvena stanja koja za posljedicu mogu imati smrt ako se pravovremeno ne bi poduzele mjere u zaštiti života osobe kao što su prijevoz osobe do bolnice, prijevoz osoba uz pratnju hitne pomoći ako nema dovoljno mjesta za prijevoz svih osoba.

¹⁶ Kazneni zakon (NN 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17.).

Ljudski život može biti ugrožen ljudskim djelovanjem kao što je terorizam, rat i kaznena djela, prirodnim pojavama kao što su poplave, oluje, potresi ili požari te tehničko-tehnološkim nesrećama poput havarija industrijskog postrojenja, istjecanja opasnog plina ili tekućine.

Sprečavanje počinjenja kaznenog djela podrazumijeva uporabu tuđeg prijevoznog sredstva da bi se došlo do mjesta gdje se kazneno djelo prema saznanjima treba počinuti ili da bi se fizički zapriječio pristup mjestu gdje je kazneno djelo trebalo biti počinjeno (teroristički napad, razbojništvo, ubojstvo). Prijevozno sredstvo postavlja se kao barijera da bi se spriječio napad npr. drugim vozilom na šticeći objekt. Sprečavanje počinjenja kaznenih djela jedan je od segmenata koje Zakon u članku 3. stavku 1. t. 3. navodi kao sastavni dio policijskih poslova te je u kontekstu navedene policijske ovlasti određen kao uvjet za njezinu uporabu kada ne postoji alternativni način onemogućavanja počinitelja u izvršenju kaznenog djela. Gluščić, Veić (2015) sprečavanje kaznenih djela opisuju kao preventivnu djelatnost policije, čija obveza proizlazi iz navedene zakonske odredbe.

Progon počinitelja kaznenog djela podrazumijeva počinjeno kazneno djelo i počinitelja u bijegu. Policijski službenik nema svoje (službeno) vozilo za progon/hvatanje počinitelja kaznenog djela, već je prisiljen uporabiti tuđe. Prema zadanom uvjetu, policijski službenik postupi iznimno (načelo iznimnosti) kada drukčije ne može progoniti/hvatati počinitelja kaznenog djela. U kaznenopravnom smislu progon označava radnje nadležnih tijela definirane Zakonom o kaznenom postupku u cilju otkrivanja i pronalaženja počinitelja, dok policijskim zakonskim uređenjem nije kao takav definiran, već se povezuje s progonom u pravnom smislu. Progon kao uvjet određen za poduzimanje opisane ovlasti policijskih službenika označava hvatanje počinitelja, što obuhvaća mjere i radnje obuhvaćene definicijom kriminalističkog istraživanja koje se odnose na sprečavanje skrivanja i bijega počinitelja kaznenih djela, te ima dodirne točke s ciljevima određenima poslovima policije u članku 3. Zakona. Temeljem toga može se reći da je progon u policijskom smislu reaktivno djelovanje policije kako bi se počinitelji kaznenih djela učinili dostupnima tijelima kaznenog progona, što Gluščić, Veić (2015) navode u opisu policijskog posla traganja za počiniteljima kaznenih djela za koja se progoni po službenoj dužnosti i prekršaja te njihovo dovođenje nadležnim tijelima.

Definiranje progona u policijskom smislu autorice smatraju važnim kako bi se zakonom jasno normirale granice uporabe opisane ovlasti te da bi se mogle razlučiti okolnosti koje nedvojbeno pokazuju policijskim službenicima kada su ostvareni uvjeti za uporabu tuđeg prijevoznog sredstva kao i vremenski period u kojem policijski službenik može biti u progonu za počiniteljem kaznenog djela te kada progon/hvatanje počinitelja započinje (kojim radnjama počinitelja) i kada završava (kojim radnjama počinitelja i policijskih službenika).

3. UPORABA TUĐEG KOMUNIKACIJSKOG UREĐAJA

Zakonski opis članka 57. Zakona navodi tri temeljna uvjeta za uporabu: obavještanje o opasnosti za život ili imovinu, progon počinitelja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti i obavještanje o vjerojatnosti počinjenja takvog kaznenog djela.

Kao i kod uporabe tuđeg prijevoznog sredstva, i ovdje je dana mogućnost policijskim službenicima da bez pristanka vlasnika/korisnika komunikacijskog uređaja, uz primjenu

sile, uporabe tuđi komunikacijski uređaj. Uporaba tuđeg komunikacijskog uređaja nužna je radi obavještanja nadređenoga policijskog službenika (šef smjene, operativno dežurstvo)¹⁷ kada je riječ o situacijama u kojima je nužno obavještanje navedenih osoba o primjeni ove ovlasti te o daljnjem obavještanju nadležnih službi i osoba. Nadređeni rukovoditelj tuđim se komunikacijskim uređajem obavještava u situacijama kada je potrebno obavještanje radi upoznavanja o primjeni navedene ovlasti, ali i kada se policijski službenik nalazi u takvoj situaciji da na mjestu događaja nema vremena sam obavještavati sve nadležne službe od kojih se zahtijeva određena akcija (nalazi se u progonu za počiniteljem kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti ili obavještava o postojanju opasnosti za život ili imovinu). Navedene situacije podrazumijevaju da policijski službenici poduzmu sve mjere i radnje na samom mjestu događaja kako bi se otklonile opasnosti i spriječilo nastupanje pogubnih i negativnih posljedica, a obavještanje nadređenog policijskog službenika osigurava obavještanje i dolazak svih potrebnih službi uza sve informacije potrebne za njihovo brzo i adekvatno postupanje. Dakako, ova ovlast nije ograničena na obavještanje samo nadređenih policijskih službenika već svake osobe ili službe čije se djelovanje, ovisno o situaciji, očekuje na mjestu događaja.

Pojam opasnosti veže se, među ostalim, uz institut **krajnje nužde** (članak 22. KZ-a): „Isključena je protupravnost djela počinjenog radi toga da se od sebe ili drugoga otkloni istodobna opasnost koja se na drugi način nije mogla otkloniti ako je učinjeno zlo manje od onoga koje je prijetilo.”

„Nije kriv tko počinu protupravnu radnju da bi od sebe ili drugoga otklonio istodobnu neskrivljenu opasnost koja se na drugi način nije mogla otkloniti ako zlo koje je počinjeno nije bilo nerazmjerno teže od zla koje je prijetilo i ako nije bio dužan izložiti se opasnosti. Ako je takva osoba bila dužna izložiti se opasnosti, može se blaže kazniti.”

Neskrivljena opasnost jest opasnost koju nije prouzročila osoba čiji je život ili imovina u opasnosti. Ako je opasnost samoskrivljena, osoba koja ju je skrivila ne može se pozvati na krajnju nuždu.

Policijski se službenici mogu naći u situaciji da zbog različitih okolnosti nemaju svoj ili službeni komunikacijski uređaj, a obavještanje nadređenog policijskog službenika ili određenih službi¹⁸ o životnoj ugroženosti osobe ili imovine te postojanju opasnosti naglašavaju načelo nužnosti/neophodnosti, kao i kod uporabe tuđeg prijevoznog sredstva, čak i uz upo-

¹⁷ Obavještanje šefa smjene ili operativno-komunikacijskog centra, gledajući prema uvjetima koje nam navedena ovlast pruža, a prema tome i ozbiljnosti potencijalnih situacija u kojima se policijski službenik može naći, ima puno veći značaj. Značaj čine znanje i razina s koje se određene nadležne službe pozivaju, pa je tako šef smjene, a prije svega OKC, zadužen za koordinaciju među državnim službama, iz čega proizlaze i veće ovlasti u pozivanju određenih resursa koji su potrebni na terenu (npr. pozivanje helikoptera radi spašavanja osoba kojima je život ugrožen); o zadaćama operativno-komunikacijskog centra više na: https://www.mup.hr/UserDocsImages/ministarstvo/USTROJ_MUP_RH/OKC.pdf, a o izvršavanju poslova i obvezama MUP-a u akcijama zaštite i spašavanja te suradnji i koordinaciji operativno-komunikacijskog centra s ostalim službama i tijelima u: Pavić, Filipović: *Operativno-komunikacijski centar policije*, Policijska i sigurnost, godina 22 (2013), broj 4., str 453.–470.

¹⁸ Hitna medicinska pomoć, vatrogasci, Hrvatska gorska služba spašavanja, Državna uprava za zaštitu i spašavanje.

rabu sile. U slučaju odbijanja postupanja osobe po naredbi policijskog službenika o uporabi tuđeg komunikacijskog uređaja mogu se primijeniti odredbe članka 123. KZ-a o kaznenom djelu nepružanje pomoći.

Progon počinitelja kaznenog djela podrazumijeva počinjeno kazneno djelo i počinitelja u bijegu. U ovom slučaju policijski službenik nema ili ne može uporabiti svoj privatni ili službeni komunikacijski uređaj za obavještanje o opasnosti, progon/hvatanje počinitelja kaznenog djela ili obavještanje o počinjenju kaznenog djela, već je prisiljen uporabiti tuđe.¹⁹ Ovu ovlast policijski službenik primjenjuje iznimno (načelo iznimnosti), kada drukčije ne može obavijestiti o postojanju opasnosti, progону/hvatanju počinitelja kaznenog djela ili počinjenju kaznenog djela.

4. POLICIJSKA OVLAŠT UPORABE TUĐEG PRIJEVOZNOG SREDSTVA I KOMUNIKACIJSKOG UREĐAJA U USPOREDBI S TIM POLICIJSKIM OVLAŠTIMA U SLOVENIJI I FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

Slijedi usporedba sa sličnim ovlastima policijskih službenika u Republici Sloveniji i Federaciji Bosne i Hercegovine. Prikaz navedenih ovlasti generalno će pokazati razlike u zakonodavstvima između država te u skladu s njima prikazati uvjete i ograničenja u postupanju policijskih službenika. Nazivi zakona i ovlasti navedene u zakonima vrlo su slični nazivu i ovlastima policijskih službenika u Republici Hrvatskoj. Ovlašt uporabe tuđeg prijevoznog sredstva i komunikacijskog uređaja u Republici Sloveniji definirana je člankom 50. *Zakona o nalogah in pooblastil policije*²⁰ (Zakon o policijskim poslovima i ovlastima) pod nazivom *Uporaba tujega prevoznega sredstva, sredstva za zvezu ali drugEGA sredstva* (Uporaba tuđeg prijevoznog sredstva, sredstva veze ili drugog sredstva), a glasi:

- (1) Ako je to potrebno radi hvatanja počinitelja kaznenog djela ili prijevoza do najbliže medicinske ustanove osobe kojoj je potrebna hitna medicinska pomoć, ili obavljanja drugog žurnog policijskog posla, a ako to ne mogu na drugi način, policijski službenici smiju uporabiti najbliže dostupno prijevozno sredstvo ili sredstva veze ili drugo sredstvo.*
- (2) Imovinu vatrogasaca, civilne zaštite i drugih hitnih službi, policijski službenici mogu rabiti samo za prijevoz osoba kojima je potrebna hitna medicinska pomoć u najbližu zdravstvenu ustanovu. S istim ciljem, policijski službenici mogu, u dogovoru s vojnim osobljem, rabiti sredstva Slovenske vojske.*
- (3) Policijski će službenik vlasniku, kad postoji mogućnost, objasniti da će se sredstva rabiti za obavljanje policijskih poslova, kada i gdje će se sredstvo vratiti i da će se izdati potvrda o uporabi.*

¹⁹ Okolnosti u kojima policijski službenik ne može uporabiti svoj komunikacijski uređaj mogu biti izazvane ako je u slučaju spašavanja životno ugrožene osobe došlo do oštećenja ili uništenja komunikacijskog uređaja policijskog službenika (primjerice skokom u vodu), ako je prilikom progona/hvatanja počinitelja komunikacijski uređaj izgubljen ili oštećen, izostankom signala, praznom baterijom.

²⁰ Zakon o nalogah in pooblastil policije (Uradni list RS, št. 15/13. z dne 18. 2. 2013. i Uradni list RS, št. 23/15. z dne 3. 4. 2013.).

- (4) *Vlasnik sredstava navedenih u prvom stavku ovog članka ima pravo na naknadu troškova i mogućih oštećenja imovine koja su bila uzrokovana uporabom njegova sredstva.*
- (5) *U obavljanju policijskih poslova u sredstvima javnog prijevoza policajci imaju pravo na besplatan prijevoz tim sredstvima i prava iz obveznog osiguranja putnika u javnom prijevozu.²¹*

Prikaz ovlasti slovenske policije u samom naslovu upućuje na razliku: slovenskoj se policiji osim prijevoznog i komunikacijskog sredstva nudi i mogućnost primjene „drugog“ sredstva radi postizanja cilja i obavljanja policijskog posla. Drugo sredstvo u kontekstu ove ovlasti policijske službenike ne ograničava samo na sredstva koja se koriste za cestovni, pomorski ili zračni promet ili sredstva veze poput mobitela ili službenih komunikacijskih uređaja već se mogu poslužiti bilo kojim sredstvom kojim mogu izvršiti zadaću, uključujući signalna svjetla i rakete, svjetiljke, svjetionike, sredstva javnog razglasa...

Slično kao i kod ovlasti uporaba tuđeg prijevoznog sredstva i komunikacijskog uređaja hrvatske policije, i kod ovlasti slovenske policije ističe se načelo neophodnosti/nužnosti na način da hvatanje počinitelja kaznenog djela, prijevoz osobe do najbliže bolnice ili obavljanje drugog policijskog posla nije moguće izvršiti na drugačiji način.

Prilikom hvatanja počinitelja policijski službenici mogu uporabiti navedenu policijsku ovlast, a pritom se može raditi o kaznenim djelima različitih težina i karaktera, što je kod uporabe takve ovlasti u Republici Hrvatskoj ograničeno samo i isključivo na kaznena djela za koja se progon vrši po službenoj dužnosti. U primjeni navedene ovlasti policijski službenici trebaju se pridržavati ograničenja određenih za svaki pojedini uvjet. Na taj način osigurava se da postupanje policijskih službenika bude u okvirima zakona te da se spriječi nastanak većih štetnih posljedica primjenom ovlasti. Članak obvezuje policijske službenike da u ostvarivanju cilja uporabe najbliže sredstvo koje je u tom trenutku dostupno za uporabu uz obavještanje vlasnika ili korisnika o razlozima zbog kojih se sredstvo koristi te mjestu i vremenu vraćanja kao i izdavanju odgovarajuće potvrde.

Obavljanje drugih policijskih poslova, kao jedan od uvjeta određen ovom ovlasti, policijskim službenicima pruža mogućnost da prilikom obavljanja zadaća (nevezanih za uvjete

²¹ (1) *Če morajo prijeti storilca kaznivega dejanja ali prepeljati v najbližji zdravstveni zavod osebo, ki potrebuje nujno zdravniško pomoč, ali opraviti drugo nujno policijsko nalogo, smejo policisti, če tega ne morejo storiti drugače, uporabiti najbližje dosegljivo prevozno sredstvo ali sredstvo za zvezo oziroma kakšno drugo sredstvo.*

- (2) *Sredstva gasilcev, civilne zaščite in drugih reševalnih služb smejo policisti uporabiti le za prevoz osebe, ki potrebuje nujno zdravniško pomoč, v najbližji zdravstveni zavod. Z istim namenom smejo policisti v dogovoru z vojaškimi osebami uporabiti tudi sredstva Slovenske vojske.*
- (3) *Policisti upravičencu po možnosti pojasnijo, da bo sredstvo uporabljeno zaradi opravljanja policijske naloge, kdaj in kje mu bo vrnjeno in da mu bo izdano potrdilo o uporabi.*
- (4) *Lastnik sredstva iz prvega odstavka tega člena ima pravico do povračila stroškov in morebitne premoženjske škode, ki mu je bila povzročena z uporabo njegovega sredstva.*
- (5) *Pri opravljanju policijskih nalog na javnih prevoznih sredstvih imajo policisti pravico do brezplačnega prevoza s temi sredstvi in pravice iz obveznega zavarovanja potnikov v javnem prometu.*

koji se odnose na prijevoz osoba kojima je potrebna pomoć i hvatanje počinitelja) uporabe tuđe prijevozno sredstvo ili sredstvo veze ako na drugačiji način zadaću ne mogu izvršiti.

Prijevoz osoba kojima je potrebna hitna medicinska pomoć može se obaviti uporabom tuđeg prijevoznog sredstva, međutim, stavak 2. policijskim službenicima dodatno proširuje ovlasti na uporabu imovine hitnih službi i sredstva Slovenske vojske. S druge strane, policijski su službenici ovim stavkom ograničeni na uporabu navedenih sredstava samo radi prijevoza osoba kojima je potrebna pomoć. Ovdje je istaknuto načelo iznimnosti i selektivnosti (osobe kojima je potrebna hitna medicinska pomoć, ali ne i hvatanje počinitelja kaznenog djela ili drugi policijski poslovi).

Precizno određenje koje se odnosi na mogućnost uporabe imovine hitnih službi u opisu ovlasti hrvatske policije nema, što ne isključuje mogućnost da i hrvatski policijski službenik u izvanrednim situacijama, kada je riječ o spašavanju ugroženog života, hvatanju počinitelja kaznenog djela za koje se progon vrši po službenoj dužnosti ili sprečavanju počinjenja takvog kaznenog djela, ne uporabi sredstva vatrogasaca, civilne zaštite, HGSS-a i drugih službi.

Stavcima 3. i 4. istaknuta je obveza izdavanja potvrde i naknade štete prouzročene primjenom opisane ovlasti.

Stavkom 5. istaknuto je pravo policijskih službenika na besplatan prijevoz kada obavljaju službene zadaće te pravo iz obveznog osiguranja putnika u javnom prijevozu.

Ovlast uporabe tuđeg prijevoznog sredstva i komunikacijskog uređaja u Federaciji Bosne i Hercegovine uređena je Zakonom o policijskim službenicima, a definirana je člankom 24. pod nazivom Ovlašt korištenja vozila i sredstava komunikacije²².

Specifičnost Federacije Bosne i Hercegovine u odnosu na Republiku Sloveniju i Republiku Hrvatsku ponajprije je u sustavnom uređenju. Federacija Bosne i Hercegovine podijeljena je na federalne jedinice ili kantone čije su ovlasti određene i razgraničene Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine (broj US 1/94) od ovlasti federalne vlasti. Ustav definira zajedničke ovlasti (članak III. 2.), kao i one određene jednoj vlasti (članak III. 1.), te načine izvršavanja ovlasti koji mogu biti zasebni, zajednički ili u koordinaciji federalne vlasti od strane kantona (članak III. 3.). Prema članku III. 4. Ustava, kantonima pripadaju sve ovlasti koje nisu izričito dodijeljene federalnoj vlasti, pa je tako jedna od njih uspostava i nadzor nad policijom u kantonalnoj vlasti. To znači da policija u svom radu djeluje na području kantona,

²² Zakon o policijskim službenicima Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije BiH, broj 27/05., članak 24.:

- (1) *Radi potjere ili hapšenja učinilaca krivičnog djela, kao i radi prebacivanja žrtve krivičnog djela, prirodne nepogode ili nesreće do najbliže bolnice, policijski službenik može koristiti odgovarajuće tuđe vozilo i komunikacijsko sredstvo o čemu izdaje potvrdu. Policijski službenik može koristiti to vozilo ili komunikacijsko sredstvo isključivo u vremenu potrebnom da se potjera ili hapšenje okonča.*
- (2) *Vlasnik ili korisnik vozila ili komunikacijskog sredstva iz stava 1. ovog člana ima pravo na naknadu stvarne štete prouzročene upotrebom njegove imovine.*
- (3) *Štetu iz stava 2. ovog člana naknađuje policijski organ u skladu sa važećim zakonima i pravilnikom koji donosi rukovodilac.*
- (4) *U toku vršenja službenih zadataka policijski službenik ima pravo na besplatni javni prijevoz i osiguranje putnika u javnom prijevozu.*

samostalno ili u dogovoru s federalnom vlasti, a to obuhvaća i postupanje prilikom primjene policijske ovlasti uporabe vozila i sredstava komunikacije.

Zakonska odredba u stavku 1. navodi uvjete i ograničenja vezana za provođenje i trajanje uporabe tuđeg vozila ili sredstva komunikacije. Progon i uhićenje počinitelja podrazumijevaju uporabu vozila radi hvatanja počinitelja. Uvjet kao takav može obuhvaćati situacije gdje se počinitelj nalazi u bijegu neposredno nakon počinjenja kaznenog djela ili je potrebno izvršiti uhićenje radi dovođenja nadležnim tijelima. Ovdje je slučaj, kao i kod ovlasti slovenske policije, da je člankom Zakona navedeno postupanje uvjetovano počinjenjem kaznenog djela općenito. Razlog je značajna razlika u zakonodavstvima između Republike Hrvatske i Republike Slovenije u odnosu na Federaciju Bosne i Hercegovine. Tako zakonodavstvo Federacije Bosne i Hercegovine ne poznaje pojam kaznenih djela za koja se progon vrši po službenoj dužnosti, već su njihova nadležna tijela dužna postupati ako postoje dokazi da je počinjeno kazneno djelo²³.

Prijevoz žrtve kaznenog djela, prirodne nesreće ili prijevoz u slučaju nesreće ističe nužnost u postupanju radi spašavanja života. Jedno od ograničenja vezano za navedenu ovlast jest uporaba **odgovarajućega** tuđeg vozila. Vozilo koje se upotrebljava, za svaki od navedenih uvjeta, mora u namjenskom smislu odgovarati potrebama, što bi značilo da vozilo svojim izgledom, veličinom i stanjem treba odgovarati potrebama u izvršavanju cilja policijskog posla. Nadalje, ovom je ovlasti obuhvaćen pojam vozilo²⁴ kao sredstvo uporabe radi ostvarivanja cilja, čime su policijski službenici isključeni od uporabe sredstava vezanih za kretanje zračnim, pomorskim ili riječnim putevima. Drugo ograničenje veže se uz vremenski period u kojem se ta ovlast može primijeniti, koje je isključivo određeno vremenom potrebnim za njezino izvršavanje.

Prema stavku 2. i 3., zakonska odredba navodi nadoknadu štete u stvarnoj vrijednosti osobama čija je imovina oštećena ili uništena prilikom uporabe policijske ovlasti, koju snosi Federalna uprava policije.

U sklopu ovlasti stavkom 4. policijskim je službenicima radi izvršavanja policijskog posla dano pravo besplatne vožnje javnim prijevozom kao i osiguranje putnika.

Usporedbom navedenih policijskih ovlasti te zadanih uvjeta za uporabu svake od njih proizlazi da je ovlast prije svega namijenjena spašavanju života osoba čiji je život ugrožen počinjenim kaznenim djelom, postojećim zdravstvenim stanjem ili opasnostima (ugrozama) prirodnog karaktera. Navedeni uvjet sadržavaju sve opisane ovlasti te se način postupanja policijskih službenika prilikom uporabe prijevoznog sredstva ili vozila radi spašavanja života razlikuje u opsegu sredstava koja su navedenom ovlasti na raspolaganju policijskim službenicima. Iako opisane policijske ovlasti imaju sličan naziv, njihova različitost dolazi do izražaja sukladno sa zakonodavstvom određene države koja pomoću uvjeta određenih policijskim ovlastima stavlja naglasak na vrijednosti koje primjenom ovlasti najviše treba

---

²³ O progonu nadležnih tijela vidi više: Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (Sl. novine FBiH br. 35/03., 37/03., 56/03.).

²⁴ Zakon o sigurnosti saobraćaja na putevima u Bosni i Hercegovini (Sl. glasnik BiH, broj 6/06.) član 9. stavak 81.:

„vozilo je svako prijevozno sredstvo namijenjeno za kretanje po putu osim pokretnih stolica bez motora za nemoćna lica i dječijih prijevoznih sredstava.“

zaštiti. Progon/hvatanje počinitelja kaznenih djela uvjet je koji dijele Republika Slovenija i Federacija Bosne i Hercegovine (iako zakonodavstvo Slovenije – za razliku od BiH – ima definiran pojam kaznenih djela koja se progone po službenoj dužnosti, ne određuje to kao minimalnu granicu za ovu ovlast) te su granice u postupanju policijskih službenika puno šire u odnosu na djelovanje policijskih službenika Republike Hrvatske. U odnosu na Republiku Sloveniju i Federaciju Bosne i Hercegovine, Republika Hrvatska ima uvjet koji omogućava da se ovlast uporabi radi sprečavanja počinjenja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti, kao i u uporabi komunikacijskih uređaja radi obavještanja o vjerojatnosti počinjenja takvog kaznenog djela, čime je istaknuta važnost i uloga preventivnog djelovanja policije. Širina djelovanja policijskih službenika slovenske policije vidljiva je određivanjem uporabe navedene ovlasti u smislu obavljanja i drugih policijskih poslova, čime postupanje nije ograničeno samo na spašavanje ili prijevoz osoba do bolnice i progon počinitelja već sve ostale policijske poslove koji se na drugačiji način ne mogu obaviti.

5. ZAKLJUČAK

Primjena policijskih ovlasti prema građanima u obavljanju policijskih poslova zahtijeva od policijskih službenika prihvaćanje i ponašanje prema profesionalnim standardima, od kojih su danas općeprihvaćeni standardi za policijske službenike: 1) standardi psihofizičke prirode (tjelesna prikladnost i pristojan izgled, tjelesna kondicija, postojanje zdravih i funkcionalno dovoljno osjetljivih osjetila, dar dobrog opažanja i dobrog pamćenja, inteligencija, logično i razborito razmišljanje koje omogućava pravilno rasuđivanje i odlučivanje, mirnoća i sposobnost samosvladavanja i u najsloženijim i neočekivanim situacijama, stalna tjelesna spremnost, 2) karakterne osobine: beskompromisno poštenje, bez uporabe obmana i trikova, davanja lažnih obećanja, bez uporabe prijetnji i prisile radi iznude iskaza, nepodmitljivost, mora biti hrabar, senzitivan i taktičan, 3) standardi emocionalne prirode: sklonost i ljubav prema izabranom pozivu policajca/kriminalista i poslu koji omogućava svladavanje svih napore, izlaganje opasnosti, kritici (opravdanoj i neopravdanoj) i sl., 4) ostali standardi: poznavanje propisa i stanja kriminaliteta (Modly, 2007).

Policijski službenici svakodnevno primjenjuju određene ovlasti kao što su davanja upozorenja i naredbi, provjera identiteta, osiguranje mjesta događaja, dovođenje i provođenje, pozivanje, uhićenje, uporaba sredstava prisile. Druge ovlasti primjenjuju se prigodno, kada je riječ o počinjenju kaznenog djela ili prekršaja, određenoj opasnosti, a neke se ovlasti primjenjuju vrlo rijetko ili gotovo nikada, kao što je ovlast opisana u ovom članku. Iako nije primijenjena, ona postoji i ne treba se zanemarivati. Iz opisanog normativnog uređenja proizlazi da primjena ove ovlasti nije samo kompleksna već zahtijeva i da prije same uporabe budu ispunjeni određeni preduvjeti. To se odnosi na nužnost postupanja, koja podrazumijeva da se s velikom sigurnošću može procijeniti kako će bez primjene ove policijske ovlasti nastupiti negativna ili pogubna posljedica, te neophodnost koja podrazumijeva nepostojanje očite alternativne radnje kojom se ne bi povrijedila prava ili privatnost osoba (vlasnika sredstva ili uređaja), a učinak bi bio isti. Može se zaključiti da je ova policijska ovlast uvedena za onaj postotak situacija kada policijski službenik ne može ni na jedan drugi način izvršiti policijsku zadaću i ostvariti njezin cilj jer njezina primjena zadire u privatnost osoba na takav način da zahtijeva visoku razinu prosudbe o opravdanosti poduzimanja te radnje.

U članku 3. Zakona na prvom su mjestu navedeni poslovi „zaštita života, prava, slobode, sigurnosti i nepovredivosti osobe“, što govori da ljudski život nema alternativu te da zaštita i čuvanje ljudskog života ne mogu i ne smiju biti ograničavani.

LITERATURA

1. Berislav Pavišić, Petar Veić. (2007). *Osnove kaznenog prava*.
2. Modly, Duško (2007). Što policiju očekuje sutra? Policija i sigurnost, godina XVI. broj 3-4.
3. Pavić, Filipović. (2013). *Operativno-komunikacijski centar policije*. Policija i sigurnost, godina 22., broj 4.
4. Stjepan Gluščić, Petar Veić. (2015). *Zakon o policijskim poslovima i ovlastima*. MUP, Policijska akademija.
5. Veić, Petar. (2000). *Zakonita uporaba sredstava prisile kao razlog isključenja protupravnosti*. Zagreb: MUP RH, Policijska akademija.
6. Kazneni zakon (NN 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17.).
7. Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika (NN 89/10. i 76/15.).
8. Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, US broj 1/94., 30. 3. 1994.
9. Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90., 135/97., 8/98., 113/00., 124/00., 28/01., 41/01., 55/01., 76/10., 85/10., 05/14.).
10. Zakon o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (Sl. novine FBiH br. 35/03., 37/03., 56/03.).
11. Zakon o nalogah in pooblastil policije (Uradni list RS, št. 15/13. z dne 18. 2. 2013. i Uradni list RS, št. 23/15. z dne 3. 4. 2013.).
12. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima (NN 76/09., 92/14.).
13. Zakon o policijskim službenicima Federacije Bosne i Hercegovine, Službene novine Federacije BiH, broj 27/05.
14. Zakon o sigurnosti prometa na cestama (NN 67/08., 48/10., 74/11., 80/13., 158/13., 92/14., 64/15., 108/17.).
15. Zakon o sigurnosti saobraćaja na putevima u Bosni i Hercegovini (Sl. glasnik BiH, broj 6/06.).
16. Zakon o sustavu civilne zaštite (NN 82/15.).
17. <https://www.hrleksikon.info/definicija/nacelo.html>, pristupljeno 11. 2. 2018.
18. https://www.mup.hr/UserDocsImages/minstarstvo/USTROJ_MUP_RH/OKC.pdf, pristupljeno 9. 8. 2018.

Summary

Una Bučar, Bobana Markač

Requisition of Vehicle or Communication Device

Authors in this paper give an overview of one of the police powers – power to use other people’s vehicle or communication device – and provide a variety of aspects and possibilities in the course of actions according to the law. Croatian Police Act defines conditions necessary for the undertaking of the requisition of vehicles and telecommunication devices. Although specified criteria are explicit, usage in accordance with them can be risky. One of the main reasons is the extent of invading the rights of others (guaranteed by the same or other Acts) while attempting to accomplish the purpose of the police work. The paper will specify the conditions required for the undertaking of the police power and define the concepts in comprehension of legal regulations. It will also comprise similar police powers in Republic of Slovenia, as well as in Bosnia and Hercegovina.

Keywords: police, means of transportation, communication device.

DANIJELA PETKOVIĆ*

Prikaz okruglog stola „Međunarodna policijska suradnja – otvorena pitanja u istraživanju kaznenih djela s elementima inozemnosti“

U organizaciji Visoke policijske škole, Policijske akademije Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske, 15. studenoga 2018. godine održan je okrugli stol na temu „Međunarodna policijska suradnja – otvorena pitanja u istraživanju kaznenih djela s elementima inozemnosti“ radi razmatranja novih izazova s kojima se susreću policijski službenici tijekom kriminalističkog istraživanja takvih kaznenih djela. Izlagači okruglog stola bili su prof. dr. sc. Zlata Đurđević s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, mr. sc. Danka Hržina iz Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, Marija Balenović, sutkinja Županijskog suda u Slavonском Brodu, Julijana Stipišić, zamjenica županijskoga državnog odvjetnika u Splitu, Ivana Marag, voditeljica Odjela S.I.Re.N.E., i Dijana Sadarić, voditeljica Službe za međunarodnu policijsku suradnju u Upravi kriminalističke policije Ravnateljstva policije. Ovom stručnom skupu prisustvovalo je oko 90 policijskih službenika iz raznih ustrojstvenih jedinica MUP-a te studenti stručnog i specijalističkog studija Kriminalistika, a zanimljivim izlaganjima i kvalitetnim raspravama pokušalo se doći do zajedničkih rješenja problema s kojima se policijski službenici svakodnevno susreću zbog sve veće internacionalizacije kriminaliteta.

Uvodno su nazočne pozdravili dr. sc. Krunoslav Borovec, dekan Visoke policijske škole i Željko Prša, zamjenik glavnog ravnatelja policije. Dekan Borovec izrazio je zadovoljstvo što je prepoznato novo aktualno pitanje iz policijske prakse, s obzirom na to da je udio kaznenih djela koja imaju komponentu inozemnosti sve veći. Zamjenik glavnog ravnatelja policije Prša navodi da se kriminalistička policija u svom radu još uvijek rukovodi tradicionalnim načinom razmišljanja, po kojem je posao policije provesti kriminalističko istraživanje i podnijeti kaznenu prijavu protiv počinitelja kaznenog djela, a sve nakon toga briga je državnog odvjetništva i posljedično suda. Međutim, trendovi u europskom i hrvatskom zakonodavstvu koji idu u smjeru jačanja ljudskih prava i zaštite sudionika kaznenog postupka dovode do

* Danijela Petković, mag. iur., Visoka policijska škola, Policijska akademija, MUP RH, Zagreb, Croatia.

sve većeg preplitanja međunarodne policijske i pravosudne suradnje te sve intenzivnije neposredne suradnje državnog odvjetništva, suda i policije u predmetima s elementom inozemnosti. Novi Zakon o kaznenom postupku uvelike je utjecao na policijsko postupanje u dijelu koji se odnosi na ispitivanje osumnjičenika, svjedoka i žrtava, kako u domaćim predmetima, tako i na zahtjev stranih država. Istovremeno, novi je Zakon o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije uveo u hrvatsko zakonodavstvo instrument europskoga istražnog naloga, koji je primjenjiv na većinu dokaznih radnji, a koje u praksi najčešće obavlja policija po nalogu nadležnoga pravosudnog tijela. Ako se želimo uspješno uhvatiti ukoštac s izazovima otkrivanja kaznenih djela i njihovih počinitelja u modernom, globalnom društvu, moramo promišljati kakav će učinak kriminalističko istraživanje imati na kasniji tijek kaznenog postupka te voditi brigu o tome da podaci i dokazi koje podastiremo državnom odvjetništvu budu zakoniti i upotrebljivi u kaznenom postupku (bilo domaćem, bilo stranom).

U uvodnom predavanju prof. dr. sc. Zlata Đurđević s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu predstavila je modele međunarodne suradnje u kaznenim stvarima s posebnim osvrtom na Hrvatsku. Govorimo o četiri temeljna modela suradnje u kaznenim stvarima, a to su: 1. horizontalna međunarodna suradnja, tradicionalna suradnja koja je propisana Zakonom o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima (ZOMPO), 2. horizontalna pravosudna suradnja na razini Europske unije gdje surađuju nadležna tijela po modelu međusobnog priznanja, 3. vertikalna međunarodna suradnja koja se ostvaruje kroz *ad hoc* tribunale Ujedinjenih naroda (UN), Međunarodni rezidualni mehanizam za kaznene sudove i Međunarodni kazneni sud u Haagu kao stalni međunarodni sud za 123 države članice iz cijelog svijeta, 4. vertikalna supranacionalna/pravosudna suradnja u koju spada Ured europskoga javnog tužitelja kao nova institucija koja nastaje u okviru Europske unije. Oblici međunarodne suradnje u kaznenim stvarima isti su u sva četiri modela, a to su: izručenje, mala međunarodna pomoć, priznanje i izvršenje stranih sudskih odluka gdje se otvara čitav niz novih pravnih pitanja, ustupanje/preuzimanje kaznenog postupka, zamrzavanje i oduzimanje imovine, razmjena podataka među tajnim službama, policijom i pravosuđem te drugi oblici suradnje. Najvažnija radnja pritom je izručenje, koje se u okviru horizontalne pravosudne suradnje naziva predaja. Kada govorimo o razmjeni podataka, sve važnije postaje pitanje zaštite privatnosti.

Kada su u pitanju izvori, pravne osnove, međunarodna pravna pomoć u pravilu se bazira na načelu reciprociteta. Danas, međutim, uglavnom postoje međunarodni ugovori koji uređuju kaznenopravnu suradnju. Međunarodni ugovori jesu ugovori međunarodnog prava koji se sklapaju među državama. Mogu biti bilateralni, pa tako Republika Hrvatska ima više od 100 ugovora o međunarodnoj pravnoj pomoći s različitim državama u svijetu, ili multilateralni, u smislu da su sklopljeni u okviru nekih međunarodnih organizacija, npr. UN-a ili Vijeća Europe. Najvažnija konvencija koja se odnosi na izručenje, a donesena je u okviru Vijeća Europe, jest Europska konvencija o izručenju iz 1957. godine, na kojoj se temelji i naš Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći. Tu su još i Europska konvencija o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima iz 1959. godine te Konvencija o transferu osuđenih osoba iz 1983. godine. Pravo Europske unije važan je izvor međunarodne pravne pomoći, osobito u kaznenopravnom području u kojem se dogodilo najviše promjena i koje je nakon Lisabonskog ugovora ušlo u supranacionalno pravo i nadležnost Europske unije. Međunarodno kazneno pravo propisano je brojnim konvencijama, ali i statutima Međunarodnoga kaznenog suda. U domaćem pravu važni su već spomenuti ZOMPO, Zakon o pravosudnoj

suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije, Kazneni zakon, Zakon o kaznenom postupku, Zakon o Međunarodnom kaznenom sudu.

Postavlja se pitanje u čemu se navedeni modeli razlikuju kada je riječ o najvažnijem obliku suradnje, a to je izručenje ili predaja. Kao zapreke izručenju mogu se pojaviti državljanstvo, činjenica da je riječ o političkom ili fiskalnom kaznenom djelu, načelo dvostruke kažnjivosti, *ne bis in idem*, zastara i klauzula javnog poretka kada naša tijela smatraju da bi izručenje štetilo nacionalnoj sigurnosti, suverenitetu ili drugim važnim interesima RH. Zapreka izručenju može biti i provjera postojanja osnovane sumnje sukladno s našim pravom. Što se tiče postupka suradnje, kanala komunikacije, suradnja se obavlja između dvije države (države moliteljice i zamoljene države), i to diplomatskim kanalima, što je dugotrajan politički i upravni postupak.

Kada je riječ o horizontalnoj pravosudnoj suradnji, radi se o suradnji između državnih tijela različitih država Europske unije na načelu uzajamnog priznanja odluka temeljem međusobnog povjerenja između država članica. Ovdje je smanjen broj razloga za odbijanje suradnje, a u tom je kontekstu spomenuto načelo dvostruke kažnjivosti za 32 kaznena djela i izručenje vlastitih državljana. Sam je postupak depolitiziran, što znači da je riječ o pravosudnom postupku pod nadzorom nacionalnih sudbenih tijela. Europski uhiđbeni nalog ovdje je zamijenio izručenje između država članica.

U modelu vertikalne obvezne suradnje riječ je o kaznenopravnoj suradnji s međunarodnim sudovima koji ovdje djeluju unutar jurisdikcija drugih država i zbog toga potpuno ovise o suradnji među državama. Osobine su ove suradnje da je ona hijerarhijska i jednosmjerna i nema razloga za odbijanje (osim nacionalne sigurnosti), a nalozi su obvezujući. Suradnja se odvija diplomatskim kanalima. Prof. Đurđević osvrnula se na Ured europskog javnog tužitelja kao supranacionalno tijelo koje je u postupku formiranja, a 22 države članice jesu članice koje surađuju s ovom institucijom, među kojima je i Hrvatska. Europski javni tužitelj počeo će s radom 2020. godine, a njegova je nadležnost zaštita financijskih interesa Europske unije. Europski javni tužitelj nastupat će pred nacionalnim sudovima i bit će ovlašten za provođenje istrage te kazneni progon. Postavlja se pitanje je li uopće riječ o supranacionalnom tijelu ili tijelu koje je integrirano u naš pravni sustav. Dan je prikaz ustroja Ureda europskog javnog tužitelja, a Hrvatska će biti u obvezi uskoro odrediti svog predstavnika u Koledž, koji će se baviti strateškim, pravnim i organizacijskim pitanjima, kao i nacionalnog tužitelja koji će biti europski delegirani tužitelj.

Na kraju je bilo riječi o Zakonu o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima iz 2005. godine. U izradi je novi zakon zbog potreba usklađivanja sa Zakonom o kaznenom postupku, koji je uveo tužiteljsku istragu, te će biti potrebno odrediti nadležnost za provođenje zamolbenog ispitivanja okrivljenika, dokaznih radnji i malu međunarodnu pravnu pomoć. Novi zakon treba regulirati postupak oduzimanja imovinske koristi, gdje se postavlja čitav niz praktičnih pitanja poput troškova čuvanja zamrznute imovine. Važno je i pitanje usklađivanja izručenja s novim međunarodnim standardima, posebice s 3. i 4. dopunskim protokolom Europske konvencije o izručenju. Bit će potrebno ugraditi praksu Europskog suda za ljudska prava, urediti pojedine oblike pružanja međunarodne pravne pomoći, primjerice preuzimanje i ustupanje kaznenog postupka, te regulirati nove oblike međunarodne pravne pomoći kao što su zajednički istražni timovi, prekogranična promatranja, nadzirane isporuke, prikriveni istražitelji, snimanje i nadziranje telekomunikacija, pribavljanje bankovnih podataka, elektronički dokazi i videokonferencije.

Ivana Marag, voditeljica Odjela S.I.Re.N.E. u Službi za međunarodnu policijsku suradnju Uprave kriminalističkih poslova Ministarstva unutarnjih poslova, dala je kratak pregled međunarodne policijske suradnje u Republici Hrvatskoj. Prikazan je ustroj Uprave kriminalističke policije i Službe za međunarodnu policijsku suradnju, koja je njezin sastavni dio. Unutar Službe za međunarodnu policijsku suradnju djeluju Odjel Interpola, Odjel Europol, Odjel S.I.Re.N.E. i Odjel telekomunikacijskog centra, prevoditelja i evidentičara. Služba za međunarodnu policijsku suradnju bavi se operativnom policijskom suradnjom i služi kao posredni kanal između policije na terenu i drugih međunarodnih policija i tijela. Služba se bavi unosom međunarodnih potraga, provođenjem izručenja/predaja iz Republike Hrvatske i u nju, međunarodnom operativnom razmjenom podataka za potrebe kriminalističke policije, sudjelovanjem u značajnim kriminalističkim istraživanjima s elementima inozemnosti, suradnjom s drugim ustrojstvenim jedinicama MUP-a i pravosudnim tijelima, europskim istražnim nalogima i zamolbama za međunarodnom pravnom pomoći, te služi kao žurni kanal za razmjenu informacija između pravosudnih tijela, a bavi se i prevodenjem. Bilo je riječi o komunikacijskim kanalima koji se pritom rabe te međunarodnim potragama kroz Schengenski informacijski sustav (SIS) za područje Europske unije (osim Cipra i Irske) te pridružene države (Island, Norveška, Lihtenštajn, Švicarska i Ujedinjeno Kraljevstvo) i Interpol za treće zemlje. Automatska provjera osoba i predmeta u SIS-u i Interpolu ugrađena je u Informacijski sustav MUP-a i u Nacionalni informacijski sustav za upravljanje državnom granicom, a rezultati se dobivaju kod svih provjera osoba u oba sustava. U oba sustava integriran je obrazac o pogotku u Schengenskom informacijskom sustavu druge generacije (SIS II) ili Interpolu. Prikazane su međunarodne potrage u SIS-u i Interpolu temeljem kojih je moguće izreći zabranu ulaska u schengenski prostor po tuđim upozorenjima, a izneseni su i statistički pokazatelji. Od 27. lipnja 2017., od priključenja u Schengenski informacijski sustav do danas, policija je obavila oko 460 000 000 pretraga u sustavu i pronašla 21 812 potražnih osoba, vozila, isprava i predmeta. Tijekom 2018. godine provedeno je 119 predaja/izručenja/transfera osuđenika iz drugih država u Republiku Hrvatsku i 82 predaje/izručenja/transfera iz RH u druge države. Od ukupno 1378 međunarodnih potraga raspisanih radi uhićenja i izručenja/predaje osobe putem Interpola, u 594 je predmeta po izdanim europskim uhiđenim nalogima raspisana i međunarodna potraga (upozorenje) putem SIS-a.

Dijana Sadarić, voditeljica Službe za međunarodnu policijsku suradnju, govorila je o utjecaju novele Zakona o kaznenom postupku i Zakona o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama EU-a na međunarodnu policijsku suradnju. Voditeljica Sadarić uvodno je dala definiciju kriminalističkog istraživanja naglasivši da sve što se događa u domaćem kriminalističkom istraživanju ima svoju analogiju u međunarodnom okruženju. Konkretnije je govorila o operativnoj suradnji u fazi policijskih izvada, analitičkoj obradi podataka u svjetlu policijskih europskih i međunarodnih IT sustava, policijskoj razmjeni podataka s inozemstvom putem središnje točke, neposrednoj policijskoj razmjeni podataka, paralelnom kriminalističkom istraživanju u više država i značaju podataka prikupljenih policijskom suradnjom za domaći kazneni postupak. Također je bilo riječi o stranim dokazima pribavljenim bez međunarodne pravne pomoći, identifikaciji bioloških tragova kroz policijsku suradnju, fenomenu ispitivanja osumnjičenika kroz prizmu međunarodne suradnje, posebnim dokaznim radnjama, a dani su i konkretni primjeri iz policijske prakse.

Kada je riječ o međunarodnoj operativnoj suradnji u fazi policijskih izvada, prikupljanja obavijesti i podataka o kaznenom djelu i počinitelju u smislu čl. 207. Zakona o kaznenom postupku, mogućnosti su praktički neograničene. Policija može dostavljati i zaprimati sve podatke razmjenjujući s policijama drugih zemalja, kao i međunarodnim organizacijama poput Interpola i Europolu, mogu se prikupljati i sravnjivati podaci iz policijskih zbirki (nacionalnih ili stranih), a hrvatski policijski službenici mogu obavljati policijske poslove u inozemstvu i obrnuto. Kada je riječ o analitičkoj obradi podataka u svjetlu europskih i međunarodnih IT sustava, ona predstavlja sintezu prikupljanja, objedinjavanja, pregledavanja i analiziranja podataka i saznanja te daje uvid u njihov međusobni odnos, značaj i relevantnost s ciljem donošenja odluke. Pritom korištenje i sravnjivanje podataka osim domaćih zbirki mora uključivati i velike policijske međunarodne i informatičke sustave, koji mogu biti od velike koristi za provođenje kriminalističkog istraživanja (Interpol, EIS – Europolov informacijski sustav, SIS, EURODAC – Europski sustav za usporedbu otisaka prstiju, ECRIS – Europski informacijski sustav kaznene evidencije, HVIS – Hrvatski vizni informacijski sustav).

Dok pravosudna suradnja u europskom okruženju ide u smjeru neposredne suradnje, u policijskoj suradnji inzistira se na komunikaciji putem središnje nacionalne točke (SPOC, engl. *Single Point of Contact*), poglavito zbog izbjegavanja pitanja određivanja nadležnosti. Ovakvom vrstom komunikacije osigurava se standardiziran i zakonit način razmjene podataka, jedinstveni sustav prioritiziranja zahtjeva, pravedna primjena reciprociteta, razvijanje zajedničkih alata i praćenje njihove učinkovitosti te se izbjegava nepotrebno trošenje policijskih resursa i ujedno štite policijski službenici jer nisu osobno izloženi u međunarodnoj policijskoj suradnji. Česta je, međutim, i neposredna policijska suradnja službi kriminalističke policije zbog žurnosti postupanja na terenu, no pritom treba voditi računa o tome da je takva suradnja zakonita samo u okviru zajedničkog kriminalističkog istraživanja ili zajedničke operativne akcije. Zakonski okvir za neposrednu suradnju proizlazi i iz bilateralnih ugovora o policijskoj suradnji koje imamo sa susjednim državama, ali je on najčešće ograničen na policijske uprave uz državnu granicu.

Najčešći oblik suradnje dviju kriminalističkih policija jest paralelna kriminalistička suradnja u dvije države ili više njih, gdje svaka policija poduzima radnje u okviru svojih ovlasti, a dijeli rezultate i prikupljene podatke, te se pokreću i vode odvojeni kazneni postupci. Da bi ovakva suradnja bila uspješna, bitno je da ne dolazi do sukoba nadležnosti i da se pravovremeno uključe državna odvjetništva. Važno je da policija ne poduzima korake koji će u kasnijoj fazi postupka pravosudnim tijelima suziti mogućnosti uspješnog vođenja postupka.

Bilo je riječi i o značaju podataka prikupljenih policijskom suradnjom za domaći kazneni postupak i odgovornosti policije da pravosudnom tijelu osigura „iskoristive“ dokaze iz inozemstva kad je god to moguće. Strani dokazi koje policija pribavi policijskom suradnjom načelno se ne mogu rabiti u domaćem kaznenom postupku, ali ima iznimaka, a to su podaci iz policijskih zbirki (identifikacijski podaci, adrese stanovanja, prelasci državne granice, podaci o ispravama, podaci o vlasništvu), slučajni nalazi u smislu čl. 249. Zakona o kaznenom postupku te rezultati vještačenja i usporedbe bioloških tragova u automatiziranim policijskim zbirkama. Kada je riječ o fenomenu ispitivanja osumnjičenika kroz prizmu međunarodne suradnje, stupanjem na snagu VII. novele Zakona o kaznenom postupku, na kriminalističku policiju pala je odgovornost da sama utvrđuje finu granicu između prikupljanja obavijesti od

građana temeljem čl. 208. i ispitivanja osumnjičenika na zapisnik po članku 208a. Europska direktiva o pravu na pristup odvjetniku kaže da policijsko ispitivanje „ne uključuje preliminarno ispitivanje policije čija je svrha identificiranje dotične osobe, provjera posjedovanja oružja ili druga slična sigurnosna pitanja, utvrđivanje potrebe za pokretanjem istrage, primjerice tijekom prometne kontrole ili tijekom redovitih nasumičnih provjera ako osumnjičenik ili optužena osoba još nije identificirana“. U svim drugim situacijama osoba ne smije biti u prilici za samooptuživanje. Stoga je jedino ispravno osigurati potrebno ispitivanje osumnjičenika (svjedoka, žrtve, okrivljenika) putem europskoga istražnog naloga ili zamolnice za međunarodnu pravnu pomoć (za neeuropske države).

Prikrivene policijske radnje i posebne dokazne radnje u kontekstu međunarodne policijske suradnje najosjetljivije su radnje i zahtijevaju najvišu razinu povjerenja između dvije države. Elementi žurnosti i tajnosti dodatno usložnjavaju provođenje ovih radnji. Za posebne dokazne radnje iz čl. 332. Zakona o kaznenom postupku potreban je europski istražni nalog ili zamolnica za međunarodnu pravnu pomoć. Kada je riječ o operativnoj suradnji za potrebe stranoga kriminalističkog istraživanja, hrvatska policija ima pravo i dužnost postupati temeljem stranih zahtjeva, pri čemu se treba rukovoditi sljedećim pravilom: radnje treba provoditi po nalogu onoga pravosudnog tijela koje vodi (ili će voditi) postupak.

Europski istražni nalog (EIN), koji je prošle godine uveden u hrvatsko zakonodavstvo, omogućava pravosudnim tijelima da lako i brzo dobiju podatke iz inozemstva i provedu dokazne radnje u inozemstvu puno jednostavnije nego putem klasičnih zamolnica za međunarodnu pravnu pomoć. EIN se pokazao kao praktičan i učinkovit alat pravosudne suradnje i brzo se ustalila njegova primjena u praksi. Može se izdati za sve dokazne radnje (osim osnivanja zajedničkog istražnog tima i oduzimanja imovine) u svim državama članicama EU-a (osim Danske i Irske). Državna odvjetništva često nalažu policiji izvršavanje stranih EIN-a, što je potrebno koordinirati sa Službom za međunarodnu policijsku suradnju. Na kraju je bilo riječi o neposrednoj pravosudnoj suradnji u neeuropskom okruženju. Uvođenje europskih instrumenata pravosudne suradnje u domaću sudsku praksu ima učinak i na predmete suradnje s trećim državama. Primjena učinkovitih europskih instrumenata dovodi do toga da pravosudna tijela traže brže načine komunikacije i suradnje i s neeuropskim državama, iako primjenjiva regulativa nalaže upućivanje zamolnica za međunarodnu pravnu pomoć putem Ministarstva pravosuđa. Može se očekivati da će se zbog europskog utjecaja instrumenti neeuropske pravosudne suradnje modernizirati i pojednostavniti, što bi trebalo imati pozitivan učinak i na kvalitetu policijske suradnje sa susjednim državama. Dan je primjer iz policijsko-pravosudne prakse vezano za prijekure putem internetskih oglasnih sustava.

Kao najvažnije Dijana Sadarić istaknula je sljedeće: dopušteno je i poželjno operativne podatke dobivene od stranih policija rabiti u domaćim kriminalističkim istraživanjima i sravnjivati ih s podacima u policijskim zbirkama, ali je potrebno voditi računa o tome da se tako prikupljeni podaci ne mogu rabiti kao dokaz u kaznenom postupku. Udovoljavanje zahtjevima stranih policija moguće je samo u mjeri koja ne prelazi policijske ovlasti. Zaprimanje i odašiljanje zahtjeva u međunarodnoj policijskoj suradnji odvija se putem nadležne Službe za međunarodnu policijsku suradnju. Kada policijske uprave/postaje od nadležnoga državnog odvjetnika ili suda dobiju na izvršenje strani europski istražni nalog ili zamolnicu za međunarodnu pravnu pomoć, potrebno je izvršenje naloga koordinirati sa Službom za međunarodnu policijsku suradnju.

O najčešćim pitanjima i problemima u ostvarivanju međunarodne pravosudne suradnje govorila je mr. sc. Danka Hržina, zamjenica općinskoga državnog odvjetnika u Zagrebu, upućena na rad u Državno odvjetništvo RH. Kada je riječ o međunarodnoj kaznenopravnoj pomoći, problemi u općenitom smislu jesu: dugotrajnost suradnje posredstvom Ministarstva pravosuđa kao središnjeg tijela, „kontrola“ zaprimljenih zamolnica (klauzula *ordre public*) i sadržaj zamolnica (prethodna međunarodna policijska suradnja kao *conditio sine qua non*) te postupak pružanja međunarodne pravne pomoći koji slijedi rješenja Zakona o kaznenom postupku iz 1997. godine. Kada je riječ o postupcima izručenja, ograničavajući su faktori složenost postupka kada se radi o raspisivanju međunarodne potrage, pravna praznina kada je međunarodna potraga raspisana za vlastitim državljanima. Na ustup/preuzimanje kaznenog progona kao oblik primarne međunarodne pravne pomoći kojom jedna država prenosi na drugu državu svoje suvereno pravo kaznenog progona, utječu težina kaznenog djela, zakonitost dokaza pribavljenih u državi moliteljici te pravni učinci spontane razmjene informacija.

Problemi u pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama EU-a javljaju se zbog paralelne primjene ZOMPO-a i Zakona o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije, ovisno o obliku pravne pomoći, ustaljenoj praksi komuniciranja posredstvom središnjih tijela (Ministarstvo pravosuđa, Državno odvjetništvo RH, Interpol), odnosa između policijske i pravosudne suradnje, slabe uporabe alata SIS-a te ureda ARO (Ured za oduzimanje imovine, engl. *Asset Recovery Office*) i općenito Okvirne odluke Vijeća 2006/960/JHA i Odluke Vijeća 2007/845/PUP koje trebaju olakšati razmjenu postojećih podataka između tijela u čijoj je nadležnosti sprečavanje i otkrivanje kaznenih djela te traganje i utvrđivanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom. Također je bilo riječi o praktičnim aspektima izvršavanja europskoga uhiđenog naloga vezano za pravne učinke upozorenja te izvršavanja naloga za osiguranja imovine u pogledu maksimalnog trajanja privremenih mjera. Zaključno je istaknuta važnost načela uzajamnog priznanja koje se temelji na uzajamnom povjerenju u pravne sustave drugih država članica Europske unije, a koje ne proizlazi iz same činjenice da je određena država članica Europske unije, kao i važnost neposredne suradnje između država članica.

Marija Balenović, sutkinja Županijskog suda u Slavanskom Brodu, govorila je o neposrednoj pravosudnoj suradnji s državama u regiji. Glavni domaći pravni propis u RH u pogledu pravosudne suradnje u regiji jest Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima (ZOMPO). Uz navedeno, primjenjuju se i drugi pravni propisi, kao što su međunarodne konvencije i međunarodni ugovori, bilateralni ili multilateralni, uz koje su važna i osnovna načela međunarodne kaznenopravne suradnje: identitet norme, uzajamnost (reciprocitet), načelo *locus regit actum* i načelo *ne bis in idem*, pogotovo vezano uz ekstradiciju. Republika Hrvatska sklopila je s državama u regiji određeni broj ugovora kojima se regulira međunarodna pravna pomoć u građanskim i kaznenim stvarima, izručenje te međusobno izvršavanje sudskih odluka u kaznenim stvarima. Nakon promjene Ustava 2010. godine i čl. 9. koji regulira izručivanje vlastitih državljana, Republika Hrvatska sklopila je ugovore sa Srbijom (potpisan 29. lipnja 2010.), Crnom Gorom (potpisan 1. listopada 2010.), Republikom Makedonijom (potpisan 31. listopada 2011.) te Bosnom i Hercegovinom (potpisan 28. studenoga 2012.). Imajući u vidu potrebu i obvezu poštivanja prava sadržanih u čl. 6. (Europske) Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te čl. 29. Ustava Republike Hrvatske, sutkinja Balenović smatra da bi praktičarima olakšalo te bi se ubrzali postupci međunarodne

pravne pomoći, a time u konačnici i kazneni postupak u cijelosti, kad bi se donijela određena zakonska rješenja koja jačaju i ubrzavaju neposrednu suradnju.

Prezentirala je nekoliko slučajeva iz sudske prakse koji govore u prilog jačanju neposredne suradnje, ali naravno uz pomoć legalnih institucija i tijela RH. Neposredna suradnja ne mora značiti gubitak nadzora nad predmetima međunarodne pravne pomoći koju na određeni način trenutačno provodi Ministarstvo pravosuđa, jer se može uvjetovati prirodnom kaznenih djela uz adekvatno obrazloženje o potrebi žurnog postupanja i obvezu obavještanja Ministarstva pravosuđa o neposredno upućenim zamolnicama za međunarodnu pravnu pomoć. Prezentirani slučajevi pokazuju da sudovi rade i poduzimaju sve raspoložive mjere i instrumente propisane zakonima, konvencijama, ugovorima i protokolima, ali bi možda trebalo poraditi na izmjeni pojedinih odredbi te na tragu postupaka koji su pojednostavnjeni izvući zaključke koji bi olakšali rad i u složenijim slučajevima.

Julijana Stipišić, zamjenica županijskoga državnog odvjetnika u Splitu, govorila je o posebnostima u primjeni europskoga istražnog naloga. Otkad je na snazi, odnosno u primjeni, Zakon o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije, u Županijskom državnom odvjetništvu u Splitu zaprimljeno je 20-ak predmeta u kojima je zatraženo izvršenje europskoga istražnog naloga od država članica EU-a, dok nije izdan nijedan europski istražni nalog kojim se tražilo poduzimanje nekih dokaznih radnji od strane tih država. Smatra da taj institut koji je uveden u hrvatsko zakonodavstvo olakšava rad u praksi i komunikaciju između pravosudnih tijela različitih država članica Europske unije. Naime, na taj način izbjegava se dugotrajna procedura slanja i zaprimanja zamolnica za međunarodnu pravnu pomoć od strane pravosudnih tijela preko Ministarstava pravosuđa do drugoga pravosudnog tijela zamoljene države u kojoj se traži izvršavanje određene radnje.

U praksi Županijskog državnog odvjetništva u Splitu uglavnom se udovoljavalo traženjima Republike Slovačke, Savezne Republike Njemačke, Kraljevine Nizozemske ili Poljske. Najčešće se tražilo ispitivanje svjedoka ili okrivljenika uz odgovarajuća upozorenja pozivanjem na nacionalna zakonodavstva država koje su tražile izvršenje europskih istražnih naloga. No vrlo se često postupalo i u odnosu na kaznena djela gospodarskog kriminaliteta, gdje se tražila odgovarajuća dokumentacija vezano za pribavljanje bankovnih podataka, poslovanje određenih tvrtki, dokumentacija od strane Porezne uprave, Financijske agencije (FINA) i slično. Jednako tako, u nekolicini europskih istražnih naloga zatražene su i radnje kojima se traži snimka određenih objekata, provjera osoba koje se koriste tim objektima na terenu, obavljanje razgovora s osobama na terenu i slično, zbog čega su izdavani usmeni, odnosno pisani nalozi policijskim službenicima kako bi mogli udovoljiti EIN-ovima. Ističe da je komunikacija i suradnja između policije i državnih odvjetništava dobra, međutim, problemi se mogu pojaviti u situaciji kada je potrebno izdavanje EIN-a pri nadležnim državnim odvjetništvima, što mogu biti općinska državna odvjetništva ili županijska državna odvjetništva, a u tim bi situacijama državna odvjetništva na europskoj pravosudnoj mreži na internetu mogla pronaći nadležna tijela država članica EU-a koja su ovlaštena za izvršavanje EIN-a. U slučaju nedoumica ili nepronalaženja takvih tijela, kontakti se mogu ostvariti putem nacionalnog člana pri Eurojustu ili Odjelu S.I.Re.N.E. Ministarstva unutarnjih poslova. Pohvalila je inicijativu održavanja ovoga okruglog stola i dodala da bi u budućnosti trebalo organizirati zajedničke edukacije državnih odvjetnika i policijskih službenika kako bi se izbjegle nedoumice i nepreciznosti u postupanju i kako bi se, s obzirom na važnost ove

materije, oni upoznali sa zakonodavnim rješenjima i praktičnim mogućnostima postupanja u predmetima međunarodne suradnje.

Engl.: *Review of the Round Table „International Police Cooperation – Open Questions in the Investigation of the Criminal Offences with Foreign Elements”*

UPUTA AUTORIMA

Opće informacije

Policija i sigurnost objavljuje recenzirane znanstvene i stručne radove iz djelokruga rada policije, područja policije i policijske znanosti, kriminalistike, kaznenoga materijalnog, procesnog i izvršnog prava, međunarodnoga javnog i kaznenog prava, nacionalne sigurnosti, kriminologije, penologije, viktimologije, sudske medicine, forenzične psihologije i psihijatrije te srodnih grana (povijesti policije, forenzične antropologije, kriminalističke statistike i sl.). Također objavljuje radove u rubrikama: Iz prakse za praksu, Policijsko postupanje i sudska praksa, Pogledi i mišljenja, Prikazi i osvrti i Studentski radovi. Prije objave znanstvenih i stručnih radova provodi se postupak dvostruke anonimne recenzije. Radovi se objavljuju na hrvatskom i engleskom jeziku.

Uredništvo prima neobjavljene radove i/ili radove koji nisu upućeni drugome radi objavljivanja. Tekst rada napisan u Microsoft Wordu dostavlja se e-mailom na *policijaisigurnost@mup.hr* ili na CD/DVD-u ili USB-u na adresu:

Policijska akademija

Služba za razvoj policijskog obrazovanja i nakladničko-knjižničnu djelatnost

Av. Gojka Šuška 1, 10 040 Zagreb

Priprema rada

Opseg ukupnog rada ograničen je, u pravilu, na 20 autorskih kartica (1 kartica ima 1800 znakova s prazninama, što znači da rad treba imati ukupno oko 36 000 znakova s prazninama). Uredništvo zadržava pravo da rukopis prilagodi općim pravilima uređivanja časopisa.

U lijevome gornjem kutu naslovne stranice rada piše se puno ime i prezime autora (ili više njih, jedan uz drugoga), a u napomenama ispod crte (fusnotama) navodi se znanstveno-nastavno i/ili nastavno zvanje, naziv ustanove u kojoj autor(i) radi i njegova funkcija. Naslov rada piše se velikim tiskanim slovima po sredini stranice te mora biti koncizan i informativan.

Nastavak rada, za recenzirane članke, sadrži sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku, koji ne treba prelaziti 250 riječi i kojim se ukratko predstavlja sadržaj članka, opći prikaz teme, metodologija rada, postavljene teze i sl. Ispod sažetka pišu se ključne riječi, ali ne više od šest ključnih pojmova.

Tekst članka dijeli se na: uvod, razradu teme (koja se dijeli na poglavlja i potpoglavlja) i zaključak. Naslovi uvoda, poglavlja i zaključka pišu se velikim tiskanim slovima, a naslovi potpoglavlja malim slovima. Ako je tekst popraćen slikama, grafikonima i drugim prikazima, ispod njih treba stajati njihova numeracija i kraći opis sadržaja (legenda do dva retka). Napomena ispod crte (fusnota) služi za popratni komentar ili objašnjenje koji opsegom zadovoljavaju informativnost napomene.

Citiranje

Podaci o citiranom tekstu ili pozivanje na tuđi rad pišu se na kraju teksta ili u samom tekstu – u zagradi. Navodi se: prezime autora, godina izdanja te broj stranice ako se dio teksta citira [primjerice, za pozivanje na tekst (Dujmović, 2003) ili citiranje teksta (Modly, 1996:53)].

Na kraju rada navodi se popis literature poredane i numerirane po abecednom redu prezimena autora (ili prvog autora). Ako je više radova istog autora, oni se navode po kronološkom redu objavljivanja od novijega prema starijemu.

Radovi se citiraju na sljedeći način:

a) iz knjige

Matković, H. (2006). *Na vrelima hrvatske povijesti*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Horvatić, Ž., Cvitanović, L. (1999). *Politika suzbijanja kriminaliteta*. Zagreb: MUP RH.

b) iz članka

Solomun, D. (2006). *Ekonomski aspekti nacionalne sigurnosti*. Policijska i sigurnost, 15(1–2), 1.–21.

c) iz dijela knjige ili zbornika

Josipović, I. (1996). *Pravni i politički aspekti nastanka Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju*. U: Šimonović, I., Vukas, B., Vukmir, B. (urednici). *Hrvatska i Ujedinjeni narodi*. Zagreb: Organizator, 183.–196.

d) iz diplomskog, magistarskog ili doktorskog rada ili disertacije

Pogačić, K. (2006). *Zadaci, ovlasti i mogućnosti Hrvatske gorske službe spašavanja u akcijama tražanja za nestalim osobama*. Diplomski rad. Zagreb: Policijska akademija, Visoka policijska škola.

Ako se autor koristio radom objavljenim na internetu, uz navedene podatke potrebno je navesti punu adresu internetske stranice i dan kada je stranica pregledana (npr. <http://www.mup.hr> – 20. 12. 2006.).

Sažetak

Na kraju teksta prilaže se sažetak **članka** napisan u trećem licu i preveden na engleski jezik. Ispod sažetka navode se ključne riječi prevedene na engleski jezik. Za članke koji ne podliježu recenziji nije potrebno izraditi sažetak članka, već samo naslov treba prevesti na engleski jezik.

Podaci o autoru

Rukopisi (koji se ne vraćaju) i dopisi (koji među ostalim sadrže: adresu autora, telefon za kontakt i/ili e-adresu, OIB, broj žiro računa i naziv banke) Uredništvu se šalju na adresu:

Policajska akademija, Služba za razvoj policijskog obrazovanja i nakladničko-knjižničnu djelatnost, za časopis *Policija i sigurnost*, Avenija Gojka Šuška 1, 10 040 Zagreb, (policijaisigurnost@mup.hr).

Uredništvo

INSTRUCTIONS TO AUTHORS

General information

The journal “**Policija i sigurnost**” (*Police and Security*) publishes reviewed scientific and professional papers from the field of police science and law enforcement, criminal investigation, substantive criminal law, criminal procedure law and correctional law, international public and criminal law, national security, criminology, penology, victimology, forensic medicine, forensic psychology and psychiatry and related fields (the history of the police, forensic anthropology, criminal investigation statistics etc.). The journal also publishes papers in the columns: From practice to practice, Police procedures and Court practice, Views and Opinions, Reviews and Comments and Student’s papers. Before scientific and professional articles are published they are subjected to double-blind peer review process. Articles are published in Croatian and English.

The Editorial Board accepts manuscripts which have not been published and/or submitted elsewhere. The manuscript written in Microsoft Word format should be sent to the e-mail address: policijaisigurnost@mup.hr or on CD/DVD or USB stick to the following address:

Policijska akademija
Služba za razvoj policijskog obrazovanja i nakladničko-knjižničnu djelatnost
Avenija Gojka Šuška 1, 10 040 Zagreb

Manuscript preparation

A manuscript should have up to 36 000 characters with spaces. The Editorial Board reserves the right to edit the manuscript according to general rules of journal editing.

The full name of the author (or multiple authors, separated by a coma) should be printed at the left-top corner of the first page, and their research-teaching and/or teaching title, the name of the institution and their position should be written in the footnote. The title of the paper should be written in capital bold letters in the centre, and it should be concise and informative.

Furthermore, the manuscript to be reviewed, should contain an abstract in Croatian and English, not exceeding 250 words, which summarizes the contents of the article, a general review of the topic, the methodology of work, the hypothesis, etc. The abstract is followed by keywords, not more than six.

A manuscript, should contain an introduction, a body (divided into headings and sub-headings) and a conclusion. The titles of the introduction, headings and conclusion should be written in capital letters, and the subheadings titles should be written in small letters. If there are pictures, graphs and other graphic illustrations within the text, the number and the caption should be written below (legend up to two lines). Footnotes are used for additional comments or explanations.

Citing references

Information on citing references or quoting directly from the text is written at the end of the text, or within the text – in parentheses. The citing reference should include the author's surname, the year of publication, and if the part of the text is quoted directly from the text, also the page numbers should be mentioned. [For example, for citing a reference (Dujmović, 2003) or quoting (Modly, 1996:53).]

At the end of the manuscript there should be a list of references numbered and listed in alphabetical order of authors' names. If more than one item by a specific author is cited, they should be listed chronologically (the latest first).

Types of references are as follows:

a) to a book

The author's surname, initials. (year of publication). *Title*. Place of publication: Publisher.

e.g. Cormack, D. (2000). *The Research Process in Nursing*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.

b) to an article in a journal

The author's surname, initials. (Year of publication). *Title of article*. Title of journal, Volume number and (part number), Page numbers of contribution.

e.g. Turnbull, F. (2007). *Acupuncture for Blood Pressure Lowering*. *Circulation*, 115(24), 3048-3049.

c) to a book chapter or conference proceedings

The author's surname, initials. (Year of publication). *Title of article*. In: The editor's surname, initials. (editors). Title of the book or of the proceedings. Place of publication: Publisher, pages.

e.g. Josipović, I. (1996). *Pravni i politički aspekti nastanka Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju*. In: Šimonović, I., Vukas, B., Vukmir, B. (editors). *Hrvatska i Ujedinjeni narodi*. Zagreb: Organizator, 183.-196.

d) to unpublished theses

Rozenblit, J. W. (1985). *A conceptual basis for model-based system design*. PhD thesis. Detroit: Wayne State University.

e) to web sites

With all the above mentioned information it is necessary to write a full address of the web page and the access date, e.g. – accessed 12 July 2007).

Abstract

An abstract at the end of the manuscript should be written in the 3rd person singular and translated into English. The abstract is followed by keywords also translated into English. Abstracts are not required for those articles which are not sent to peer review. Only title of the article should be translated into English.

Information about the author

Manuscripts (non-returnable) and letters (which, among others, containing: the author's address, telephone number and/or e-mail address, personal identification number, giro account number and the bank's name) should be sent to the Editorial Board to the following address:

Policijska akademija, Služba za razvoj policijskog obrazovanja i nakladničko-knjižničnu djelatnost, for the journal *Policija i sigurnost*, Avenija Gojka Šuška 1, 10 040 Zagreb, (policijaisigurnost@mup.hr).

The Editorial Board

